Ազգ
Azg

24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2007 ՇԱԲԱԹ 217 (3869)

Սուպեր Մաստեր հեռուստատեսություն

[illegible] 2007, նոյեմբերի 16

- ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ. GALAXY 25 (97°W)
- ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ. HISPASAT (30°W), INTELSAT 907 (27.5°W)
- ԱՍԻԱ. ABS (75°E), ASIASAT 2 (100.5°E), ASIASAT 3S (105.5°E)
- ԱՍԻԱ & ԱՖՐԻԿԱ. INTELSAT 10 (68. 5°E) C-BAND
- ԱՖՐԻԿԱ. INTELSAT 10 (68.5°E) KU-BAND
- ԱՎՍՏՐԱԼԻԱ & ՆՈՐ ԶԵԼԱՆԴԻԱ. OPTUS B3/D2 (152°E)
- ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՎԵԼՔ & ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՖՐԻԿԱ. EUROBIRD 2 (25. 5°E)
- ԵՎՐՈՊԱ, ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՎԵԼՔ ԵՎ ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՖՐԻԿԱ. HOTBIRD (13°E), ASTRA 1 (19. 2°E)

- Թողարկում 10 ՆՈՐ արբանյակային ծրագրերով
- Վայելեք դրական, ոգեւորող եւ ժամանցային հաղորդումներ
- Ավելի քան 30 լեզուներով եւ ենթագրերով
- Ազատ արբանյակային TV ալիք

Նաեւ LIVE online www. SupremeMasterTV. com

Հեռուստամարաթոն-2007-ը ռեկորդային էր

«Հայաստան» հիմնադրամի կենտրոնական գրասենյակից հաղորդում են, որ հեռուստամարաթոնում արձանագրվել է ռեկորդային ցուցանիշ՝ 15 միլիոն 275 հազար ԱՄՆ դոլարի նվիրատվություն: Լոս Անջելեսից ուղիղ հեռարձակմամբ հինգ մայր ցամաքներում սփռված հեռուստամարաթոնը 10-րդն էր «Հայաստան» հիմնադրամի ստեղծման օրից: Հերթական մարաթոնի նպատակն է վերականգնել Հայաստանի եւ Արցախի գյուղերը: 12 ժամ տեւող հեռուստամարաթոնը հեռուստացույցի մոտ էր հավաքել միլիոնավոր հայերի աշխարհի բոլոր անկյուններից: Հեռուստամարաթոն-2007-ի պատվավոր հյուրերն էին Լեռնային Ղարաբաղի նախագահ Բակո Սահակյանը, Արցախի թեմի առաջնորդ Պարգեւ արք. Մարտիրոսյանը, արտաքին գործերի նախարար Վարդան Օսկանյանը, բարերարներ Վահե Կարապետյանը, Լեւոն Հայրապետյանը, այլ խոշոր նվիրատուներ եւ հասարակական գործիչներ: Այս տարի մեծ է եղել ժողովրդական մասնակցությունը, գրանցվել են բազմաթիվ փոքր եւ միջին նվիրատվություններ: Մեծ թիվ էր կազմում շարքային քաղաքացիների մասնակցությունը Հայաստանից ու Ռուսաստանից: Ամենաերիտասարդ նվիրատուն եղել է 12-ամյա Ջանիկ Սիմոնյանը Հայաստանից, հեռուստամարաթոնին նվիրաբերել է 10 դոլար: Այս տարվա հանգանակությունները կուղղվեն «Գյուղական զարգացման» ծրագրին:

Հեռուստամարաթոն 2007-ի ընդհանուր արդյունքները ներառում են նաեւ Հայաստանում, Արցախում, Արգենտինայում եւ Եվրոպայում անցկացված հեռախոսամարաթոնների արդյունքները: Հեռուստամարաթոն-2007-ի խոշոր նվիրատուներն են՝ Լեւոն Հայրապետյան՝ 2,5 միլիոն ԱՄՆ դոլար, Վահե Կարապետյան՝ 1 միլիոն ԱՄՆ դոլար, Project Cure 700.000 ԱՄՆ դոլար, Լուիզ Սիմոն Մանուկյան՝ 500.000 ԱՄՆ դոլար, Հրայր Հովնանյան՝ 500.000 ԱՄՆ դոլար, Վարազ Սամուելյան՝ 500.000 ԱՄՆ դոլար, հիմնադրամի Ֆրանսիայի տեղական մարմին՝ 1.6 միլիոն ԱՄՆ դոլար, Հայաստան՝ 1.2 միլիոն ԱՄՆ դոլար, Լեռնային Ղարաբաղ՝ 1 միլիոն ԱՄՆ դոլար, Ջորջ Բաղումյան՝ 260.000 ԱՄՆ դոլար, Feed the Children 250.000 ԱՄՆ դոլար, հիմնադրամի Արգենտինայի տեղական մարմին՝ 250.000 ԱՄՆ դոլար, Էդուարդո Էռնեկյան՝ 125.000 ԱՄՆ դոլար, Արմեն Էֆսերջյան՝ 200.000 ԱՄՆ դոլար, հիմնադրամի Մեծ Բրիտանիայի տեղական մարմին՝ 200.000 ԱՄՆ դոլար, Շվեյցարիայի հայ համայնք՝ 150.000 ԱՄՆ դոլար, ՀԲԸՄ 150.000, Ջոյ Յալֆղյան՝ 100.000 ԱՄՆ դոլար, հիմնադրամի Տորոնտոյի տեղական մարմին՝ 200.000 ԱՄՆ դոլար, «Հայաստան» հիմնադրամի Լիբանանի տեղական մարմին՝ 100.000 ԱՄՆ դոլար, New York Life Insurance՝ 200.000 ԱՄՆ դոլար, AXA Insurance Company՝ 200.000 ԱՄՆ դոլար, Լոս Անջելեսի առաքելական եկեղեցի՝ 50.000 ԱՄՆ դոլար, «Ղ-Տելեկոմ»՝ 45 միլիոն ՀՀ դրամ, «Ղարաբաղ Տելեկոմ»՝ 32 միլիոն ՀՀ դրամ, «Արդշինինվեստբանկ»՝ 15 միլիոն ՀՀ դրամ, «Հայկական երկաթուղի»՝ 15 միլիոն ՀՀ դրամ, ՀՀ Կենտրոնական բանկ՝ 10.5 միլիոն ՀՀ դրամ, ՀՀ պաշտպանության նախարարություն՝ 10 միլիոն ՀՀ դրամ, «Արմենիա մոլիբդեն փրոդաքշն» ՍՊԸ՝ 20.000 ԱՄՆ դոլար, «Երեւան» հիմնադրամ՝ 5 միլիոն ՀՀ դրամ:

ՀԱԿԻՐՃ

Լիբանանում հաստատվեց արտակարգ դրություն: Բանակն ստանձնեց երկրի վերահսկողությունը

Երեկ գիշեր, պաշտոնավարության ավարտին 3,5 ժամ մնացած, Լիբանանի Հանրապետության նախագահ Էմիլ Լահուդը հեռուստատեսային ելույթ ունեցավ եւ երկրում հայտարարեց արտակարգ դրություն: Միաժամանակ, Էմիլ Լահուդը հայտարարեց, որ մինչեւ հաջորդ նախագահի ընտրությունը երկրի վերահսկողությունը հանձնվում է բանակին, որի գլխավոր հրամանատարը (ըստ սահմանադրական անգիր օրենքի՝ նույնպես քրիստոնյա-մարոնիտ) գեներալ Միշել Սուլեյմանն է: Այսպիսով, հեռացող նախագահը ձգտում է պահպանել ներքին խաղաղությունն ու կարգուկանոնը արտակարգ դրության մեջ գործող բանակում միաժամանակ առիթ տալ երկրի խորհրդարանին առաջիկա շաբաթ կրկին նիստ գումարելու եւ հանրապետության նոր նախագահ ընտրելու:

(Այլ մանրամասներ՝ 5-րդ էջում)

Ստեղծվել է պետական հանձնաժողով

Նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանի հրամանագրով ստեղծվել է 1988-ի դեկտեմբերի 7-ին Հայաստանում տեղի ունեցած երկրաշարժի 20-ամյա տարելիցին նվիրված միջոցառումների կազմակերպման պետական հանձնաժողով: Պետական հանձնաժողովին հանձնարարված է մինչեւ 2008 թվականի հունվարի 15-ը հաստատել միջոցառումների ծրագիրը, իսկ կառավարությանը՝ ապահովել նշված ծրագրով նախատեսված միջոցառումների անցկացման ֆինանսավորումը եւ իրականացումը: Հանձնաժողովի նախագահ է նշանակվել վարչապետ Սերժ Սարգսյանը:

Թեկնածուներն աշխատում են

Նոյեմբերի 23-ի տվյալներով, ոստիկանության անձնագրային եւ վիզաների վարչություն են դիմել Հայաստանի առաջին նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը, բռնցքամարտի աշխարհի նախկին չեմպիոն Իսրայել Հակոբկոխյանը, «Ազգային միաբանություն» կուսակցության նախագահ Արտաշես Գեղամյանը, «Օրինաց երկիր» կուսակցության նախագահ Արթուր Բաղդասարյանը, «Նոր ժամանակներ» կուսակցության նախագահ Արամ Կարապետյանը: Հաղորդվում է, որ վերջիններս վարչությանն են դիմել Հայաստանում 10 տարի մշտապես բնակվելու եւ ՀՀ քաղաքացիության վերաբերյալ տեղեկանքներ ստանալու համար:

Հերթական հանրահավաքը դեկտեմբերի 8-ին

Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի առաջադրման քաղաքացիական նախաձեռնության գրասենյակը տարածել է հաղորդագրություն, որ Հայաստանի առաջին նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը, ՀԺԿ նախագահ Ստեփան Դեմիրճյանը, «Հանրապետություն» կուսակցության քաղաքական խորհրդի նախագահ Արամ Զավենի Սարգսյանը Երեւանի քաղաքապետին իրազեկել են, որ դեկտեմբերի 8-ին (շաբաթ) ժամը 15.00-ին Երեւանի Ազատության հրապարակում անցկացնելու են հանրահավաք: Երեւանի քաղաքապետի լիազոր ներկայացուցիչ Գագիկ Բաղդասարյանը հանրահավաք անցկացնելու իրազեկումը երեկ ընդունել է ի գիտություն:

Ջերմուկում ձյան ծածկույթը հասել է 24 սմ-ի

Երեկ Երեւանի Նոր Նորք համայնքում տեղաց առաջին ձյունը: Ինչպես տեղեկացանք Հայպետհիդրոմետի օդերեւութաբանության կենտրոնի պետ **Զարուհի Պետրոսյանից**, հանրապետության ողջ տարածքում դիտվում են տեղումներ: Վերջին երեք օրերին տեղացել են ձյան տեսքով տեղումներ լեռնային եւ նախալեռնային շրջաններում: Նախորդ գիշեր նույնիսկ ցածրադիր վայրերում տեղացել է ձյուն: Նոյեմբերի 25-ից ամենուրեք սպասվում է առանց տեղումների եղանակ 2-3 օր: Առատ ձյուն այս օրերին տեղացել է Ջերմուկում՝ 24 սմ ծածկույթով, Քաջարանում՝ 23 սմ, Կապանում՝ 27 սմ, Դիլիջանում ձյան ծածկույթը եղել է 10 սմ, հարավ-արեւելյան շրջանում հիմնականում դիտվեցին շատ տեղումներ, իսկ Մեղրիում ձյան շերտը հասել է 19 սմ-ի: Այս տարի սպասվում է մեղմ ձմեռ, դրական շեղումներով, նորմային մոտ ջերմաստիճանով:

Ազգայնամոլությունը Թուրքիայում

Նոյեմբերի 23-ին Թուրքիայի Մալաթիա քաղաքում սկսվել է այս տարվա ապրիլին քրիստոնեական գրականություն հրատարակող «Զիրվե» հրատարակչության երեք աշխատակիցների սպանության մեջ մեղադրվող հինգ թուրք երիտասարդների դատավարությունը: Ըստ դատախազության, 19-20 տարեկան կասկածյալները «ստեղծել են զինված ահաբեկչական կազմակերպություն՝ իրենց գաղափարախոսությունը ուրիշներին ուժով պարտադրելու համար»: Բոլոր հինգ կասկածյալների համար դատախազությունը պահանջում է ցմահ բանտարկություն: Ըստ մեղադրական եզրակացության, 19-ամյա Էմրե Գյունայդինը համարվում է նրանց առաջնորդը եւ սպանությունների կազմակերպիչը: Սպանվածներից մեկը Գերմանիայի, երկուսը Թուրքիայի քաղաքացիներ էին: Մեղադրական նյութերի համաձայն, կասկածյալների համոզմամբ, քրիստոնյա միսիոներների ակտիվացումը Թուրքիայում նպատակ է հետապնդում խարխլելու թուրքական պետականությունը: Քրիստոնեական հրատարակչության աշխատակիցների սպանությունը հաջորդել էր «Ակոս» թերթի խմբագրապետ Հրանտ Դինքի սպանությանը:

Նալչիկ-Վլադիկավկազ ավտոբուսի պայթյունը հիշեցնում է Տոլյատիի ահաբեկչությունը

Նալչիկ-Վլադիկավկազ մարդատար ավտոբուսում հոկտեմբերի 22-ի երեկոյան տեղի ունեցած պայթյունի կապակցությամբ երեկ քրեական գործ է հարուցվել ՌԴ ՔՕ 205-րդ («Ահաբեկչություն»), 105-րդ («Սպանություն») եւ 222-րդ («Պայթուցիկների անօրինական պահպանություն») հոդվածներով: Այդ մասին հաղորդում է ՌԻԱ գործակալությունը, վկայակոչելով ֆինանսական մարմիններին:

«Իկարուս» ավտոբուսի պայթյունը տեղի է ունեցել Կաբարդինա-Բալկարիայի եւ Հյուսիսային Օսիայի սահմանի մոտ: Զոհվել են 6 եւ վիրավորվել 13 անձինք: Զոհերից երեքի ինքնությունը պարզված է: Վիրավորներից մեկն ավտոբուսի վարորդն է:

Ոստիկանների վկայությունների համաձայն, մի կասկածելի անձնավորություն Նալչիկում իջել է ավտոբուսից, թողնելով ինչ-որ պայուսակ: Ահաբեկչի մոտավոր պատկերը կազմված է: Իրավապահներն սկսել են հանցագործի որոնումները:

Փորձագիտական նախնական քննության համաձայն, պայթուցիկ սարքի հզորությունը տրոտիլային համարժեքով եղել է 300-500 գրամ: Պայթյունից հետո հրդեհ է բռնկվել:

Հոկտեմբերի 31-ին համանման ահաբեկչություն տեղի էր ունեցել Տոլյատի քաղաքի ավտոբուսներից մեկում, զոհվել էին 8 եւ վիրավորվել 70 անձինք: Այն ժամանակ եւս քրեական գործ էր հարուցվել հիշյալ երեք հոդվածներով:

Կարս-Ախալքալաք երկաթգծի շինարարության նախագիծն ավելի շատ թուրքական է, քան ադրբեջանական կամ վրացական

Գեորգի Խուխաշվիլու կարծիքով՝ տարածաշրջանային զարգացումն ունի վեկտոր ու Հայաստանին մնում է միանալ դրան

Նոյեմբերի 21-ին Վրաստանի, Ադրբեջանի եւ Թուրքիայի նախագահները Արեւելյան Վրաստանի Մարաբդա բնակավայրում մասնակցեցին Կարս-Ախալքալաք-Թբիլիսի-Բաքու նախագծի վրացական հատվածի շինարարության սկիզբը հայտարարող արարողությանը: Կարս-Ախալքալաք նախագծի շահավետության, նպատակահարմարության եւ տնտեսական նշանակության առնչությամբ «Ազգին» պարզաբանումներ է տալիս Գեորգի Խուխաշվիլին: Նա 1999-ից մինչեւ 2005-ը Վրաստանի ներմուծողների ասոցիացիայի նախագահն է եղել, 2003-ին՝ «Վրաստանի երկաթգծեր» ընկերության կորպորատիվ կառավարման նախագահը: Ներկայումս Հասարակական նախագծերի կենտրոնի վարչության նախագահն է, տնտեսական հարցերով Վրաստանի առաջատար փորձագետն է, հայտնի խորհրդատու:

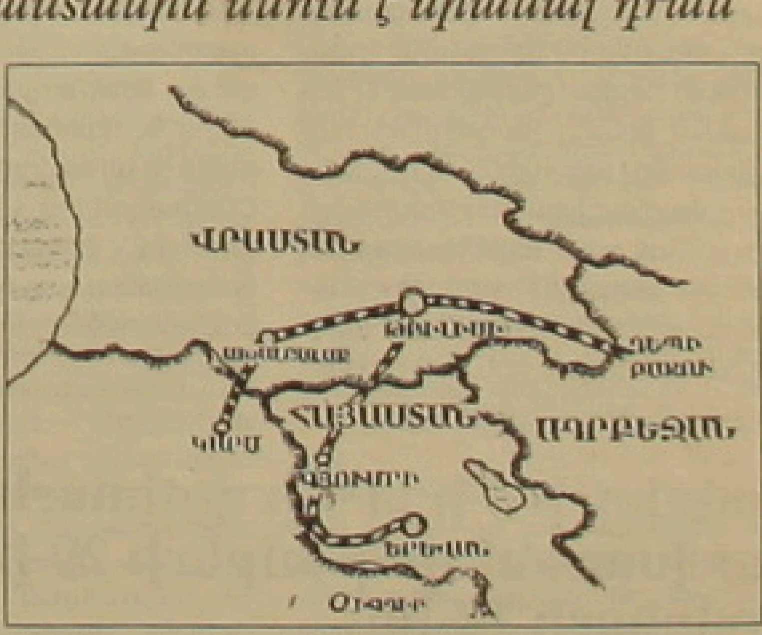

- Ինչ է նշանակում Կարս-Ախալքալաք երկաթգծի շինարարության նախագիծը Վրաստանի համար:

- Ելնելով աշխարհում տիրող իրավիճակից, այսինքն՝ Ռուսաստան-Եվրոպա հարաբերություններ, ռիսկային առաջացումներ այդ հարաբերություններում, Ռուսաստանի կողմից քաղաքական նպատակներով էներգետիկ զենքի, տարբեր տեսակի ենթակառուցվածքների օգտագործում նախկին խորհրդային տարածությունում, Արեւմուտքում լուրջ մտածում են Արեւելքն Արեւմուտքին կապելու մասին՝ շրջանցելով Ռուսաստանը: Ռուսաստանը շրջանցող նոր առանցքի, նաեւ տրանսպորտային առանցքի ուրվագծումն արդեն իսկ տեսանելի է: Կարս-Ախալքալաք երկաթգծի նախագծի նշանակությունն էլ ես տեսնում եմ այս համատեքստում, այսինքն՝ ի շրջանցումն Ռուսաստանի ձեռք բերել նոր ուղիներ: Զուտ տնտեսական առումով այս նախագիծը խնդիրներ է ստեղծում ոչ այնքան Հայաստանի, որքան Ռուսաստանի համար՝ տրանսպորտային մրցակցության եւ քաղաքական ազդեցության իմաստով:

Տես էջ 5

Օրենքի իրավակիրառ պրակտիկան դեռ օղում է, հասարակությունն էլ՝ հիմնականում պասսիվ է իր իրավունքների պաշտպանին դիմելուց

Քաղաքացիական ակտիվությունից զուրկ մեր հասարակությունը դեռեւս հուսալքության թմբիրում է եւ, ցավոք, դեռ երկար տարիներ երկրիս օմբուդսմենը չի կարող բավարար համարել ոչ մարդու իրավունքների պաշտպանությունը Հայաստանում, ոչ էլ կրճատված այն մարդկանց իրավունքների ոտնահարումը, որոնք չեն էլ նախաձեռնում դիմում-բողոքներով կամ գոնե հեռախոսազանգով տեղյակ պահել մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակին իրենց իրավունքների խախտման դեպքերի մասին: Այնուամենայնիվ, երեկ Հայաստանում մարդու իրավունքների պաշտպան **Արմեն Հարությունյանը** փորձեց ի մի բերել 2007 թվականի անցած տասն ամիսներին իրենց գրասենյակի կատարած աշխատանքները եւ վիճակագրական տվյալները: Պարզվել է, որ մեր հասարակության ակտիվ, այսինքն օմբուդսմենին դիմած 2793 դիմում-բողոքներից (5044 անձ) 118-ը ոստիկանությունից է, 116-ը՝ դատարաններից, դատախազությունից՝ 82-ը: Երեւանի քաղաքապետարանն իրավախախտումների համար արժանացել է 74 դիմում-բողոքի, որոնք ստորագրել են 1133 քաղաքացիներ, արդարադատության նախարարությունում անարդար վերաբերմունքի են արժանացել 50 քաղաքացիներ եւ այլն:

Պատասխանելով լրագրողների հարցերին Ա. Հարությունյանը նշեց, որ քաղաքապետարանի հետ իրենց աշխատանքները արդյունավետ են՝ այն իմաստով, որ ինքնակամ որակված շինություններում մարդիկ ապրել են երբեմն սերունդ եւ նրանց բնակարանների դիմաց փոխհատուցումը պետք է իրոք համարժեք լինի կամ տարածքի դիմաց տարածք տրամադրվի: «Եթե այդ հարցը լուծվի, կարող եմ ասել, որ կառուցապատման տեսանկյունից այդ հարցերում հիմնականում լուծումներ կան»:

Նարեկ Գալստյանի ծեծը եւս չի վրիպել մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակի ուշադրությունից, որ ոչ միայն դիմում-բողոքներին եւ հեռախոսազանգերին է արձագանքում, այլեւ հետեւում է մամուլի հրապարակումներին, դրանք եւս հետազոտում: «Ողջ այն տեղեկատվությունը, որ մեզ տվել է Նարեկ Գալստյանը, հիմք է դարձել մեր դիմումի, որ ուղարկել ենք ոստիկանապետին, պահանջելով, որ նա ծառայողական քննություն իրականացնի եւ մեզ պատասխանի», հավաստիացրեց բանախոսը: Պատասխանելով լրագրողներից մեկի այն հարցին, որ իշխանությունները փաստորեն զրկել են մամուլի ակումբների հանդիպումները հեռուստաընկերություններով լուսաբանելուց, օմբուդսմենը պատասխանեց, որ ՄԱԱ-ի եւ «Հայելի» ակումբի ղեկավարները մոտ երեք շաբաթ առաջ արած իր հարցմանն ի պատասխան դժգոհություն չեն ներկայացրել: Բանախոսը համաձայնեց **«Ազգի»** այն հարցին, թե քաղաքացիների իրավունքների ոտնահարման դեպքերն անհամեմատ ավելի շատ են հատկապես մարզերում, ինչ ցույց է տալիս ներկայացված վիճակագրությունը: «Մենք նույնիսկ բանավոր դիմումներին այն կարգավիճակն ենք տալիս, ինչ որ գրավորին: Իհարկե, ցանկալի կլինի մարզերում ներկայացուցչություններ ունենալ՝ առաջնահերթ Գյումրիում, Վանաձորում, Գորիսում կամ Կապանում: Այս հարցը պատրաստվում ենք եկող տարի քննարկել կառավարությունում: Մինչ այդ մենք այցելում ենք մարզեր, մարդկանց բացատրում ենք իրենց իրավունքները, թողնում ենք մեր 24-ժամյա թեժ գծի հեռախոսահամարները, որ մեզ զանգահարեն, բայց երբ քաղաքացին ինքն իր իրավունքների համար չի պայքարում եւ ոչ մեկին ոչինչ չի ասում, մենք ինչ իմանանք այնտեղ ինչ է կատարվել: Մենք մեր կողմից նրանց իրավագիտակցությունը բարձրացնում ենք, մարզ չկա, որ տարին գոնե մեկ-երկու անգամ չայցելենք»: Մեր մյուս հարցը վերաբերում էր օրենքի գոյությանը, սակայն նրա կատարման անհնարինությանը. «Հիմնականում մեր խնդիրը իրավակիրառ պրակտիկան է, երբ օրենքը կա, բայց իրավակիրառ պրակտիկայում հնարավոր է շրջանցել նույն օրենքը: Անկեղծ ասած, նման դեպքերում շատ դժվար է ինչ-որ բան անելը, չնայած մենք գնում ենք յուրաքանչյուր դեպքի հետեւից: Երբ օրենքի տառն ու ոգին իրար հակասում են, բայց օրենքի տառից խախտում չի արվում, շատ դժվար է ինչ-որ բան անելը», խոստովանեց Ա. Հարությունյանը:

ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ

Տասնամյա Մամուլի ազգային ակումբը

1997 թվականի մայիսի 27-ին մի խումբ լրագրողներ հիմնեցին ՄԱԱ-ն. «Անկախություն ձեռք բերելուց հետո Հայաստանի երրորդ Հանրապետության առջեւ կանգնած է արժեքային նոր համակարգի կայացման խնդիրը, որն անբաժանելի է չորրորդ իշխանության նոր սերնդի կայացումից: Այդ առաջնային նպատակի իրագործման համար անհրաժեշտ է Հայաստանի գործող լրագրողների համախմբումը ազգային, ժողովրդական, մասնագիտական արժեքների շուրջը: Ըստ այդմ մենք հիմնում ենք Մամուլի ազգային ակումբը»: Անցած տասը տարիներին ՄԱԱ-ն կազմակերպել է ավելի քան 400 հանդիպումներ հասարակական, քաղաքական, պետական, տնտեսական, մշակութային գործիչների հետ, քննարկումներ հասարակական թեժ թեմաներով, լրագրողական այցեր Լեռնային Ղարաբաղ ու Ջավախք, բողոքի եւ անհամաձայնության ակցիաներ եւ այլն:

ՄԱԱ-ում համոզված են, որ հայ լրագրության գալիք օրը ծնվում է այսօրվա ձեռքբերումներից ու կորուստներից եւ դառնալու է դրանց խտացումն ու արտացոլումը ապագայում: Շնորհավորելով ՄԱԱ ներկայացուցիչներին՝ մաղթում ենք, որ շարունակեն մնալ այդ գործընթացի մասնակիցն ու ձեռքբերումներն ապահովողները:

Ն. Գ.

Րաֆֆի Հովհաննիսյանին մերժեցին 10 տարվա քաղաքացիությունը

«Ժառանգության» առաջնորդ Րաֆֆի Հովհաննիսյանի դիմումը ՀՀ նախագահին՝ 1991 թվականից քաղաքացիություն շնորհելու վերաբերյալ, մերժվել է: Հայաստանի նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանի աշխատակազմի ղեկավար Արմեն Գեւորգյանի ստորագրությամբ «Ժառանգությանը» հղված նամակ-պատասխանում նշված է, թե նախագահ Քոչարյանի՝ Ր. Հովհաննիսյանին քաղաքացիություն շնորհող հրամանագիրը պայմանավորված է եղել 1995 թվականի սահմանադրության այն դրույթով, ըստ որի արգելված էր պահպանելով մի երկրի քաղաքացիություն, լինել մեկ այլ երկրի քաղաքացի:

Մամուլն արդեն կանխատեսումներ արել էր, թե կապված ավելի վաղ տարեթվով քաղաքացիություն ստանալ-չստանալու հետ՝ կդրսեւորվի Ր. Հովհաննիսյանի պահվածքը նախագահական ընտրություններում այս կամ այն թեկնածուին պաշտպանելու առումով: Բոլոր դեպքերում մոտ օրերին կուսակցության ղեկավար մարմինը նիստ կգումարի՝ որոշելու իր անելիքը:

Մ. Խ.

Հունվարի 3-ի եւ 4-ի փոխարեն կաշխատենք դեկտեմբերի 29-ին եւ հունվարի 12-ին

Ինչպես տեղեկացանք կառավարության տեղեկատվության եւ հասարակայնության հետ կապերի վարչությունից, «ՀՀ տոների եւ հիշատակի օրերի մասին» օրենքին համապատասխան ու Ծննդյան եւ Ամանորի տոնական օրերի կապակցությամբ կառավարությունը որոշել է 2008-ի հունվարի 3-ի եւ 4-ի աշխատանքային հինգշաբթի եւ ուրբաթ օրերը համապատասխանաբար տեղափոխել 2007-ի դեկտեմբերի 29 եւ 2008-ի հունվարի 12 շաբաթ օրերը: Հունվարի 3-ը եւ 4-ը լինելու են ոչ աշխատանքային օրեր, իսկ դեկտեմբերի 29 եւ հունվարի 12-ը՝ աշխատանքային:

Ա. Մ.

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ

Արցախում հանգանակվել է նախորդից տասնակի ավելի գումար

Այս տարի Արցախը համազգային դրամահավաքին մասնակցեց աննախադեպ ակտիվությամբ՝ շուրջ 10 անգամ բազմապատկելով «Հեռուստամարաթոն-2006»-ի ցուցանիշները: Ինչպես **«Ազգի»** թղթակցին տեղեկացրեց ԼՂՀ կառավարության տեղական ինքնակառավարման բաժնի պետ **Անդրանիկ Աղաբաբյանը**, ԼՂՀ սոցիալ-տնտեսական զարգացմանն ի նպաստ՝ դրամական նվիրատվության համար իրենց պատրաստակամության մասին հայտարարել են հանրապետությունում գործող շուրջ 300 կազմակերպություններ եւ բազմաթիվ անհատներ: Հայտարարված հանգանակությունների ընդհանուր գումարը կազմում է մեկ միլիոն ամերիկյան դոլար: Ընդ որում, ավելի քան 100 կազմակերպություններ արդեն «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի հաշվին են փոխանցել խոստացված գումարը:

Արցախում դրամահավաքի ամենամեծ նվիրատուն «Բեյզ մեթլզ» ընկերությունն է՝ 70 միլիոն դրամ հանգանակային մասնաբաժնով: Բազմագումար նվիրատուների թվում են նաեւ «Ղարաբաղ տելեկոմ», «Հայկ ժամացույց եւ ոսկերչություն» ընկերությունները ու ԼՂՀ պաշտպանության բանակը, որոնք հիմնադրամի հաշվեհամարին են փոխանցել 37.000.000-ական դրամ, իսկ «Արցախբանկ» փակ բաժնետիրական ընկերությունը հանգանակել է 25 միլիոն դրամ: Մեկական միլիոն դրամ են նվիրաբերել ԼՂՀ նախագահի ու կառավարության աշխատակազմերը եւ ԼՂՀ դատախազության կոլեկտիվը: Ազգային ժողովի հանգանակած գումարը 750.000 դրամ է:

Հանրապետության շրջաններից ամենաակտիվը եղել է Մարտունին, եւ դա տրամաբանական է, չէ՞ որ «Մարաթոն-2007»-ի դրամահավաքից գոյացած գումարների մի մասը ուղղվելու է հենց այս շրջանի սոցիալ-տնտեսական խնդիրների լուծմանը:

Արցախում նախադեպը չունեցող համազգային հանգանակության այս ակտիվությունը բացատրում են նոր իշխանությունների նկատմամբ ունեցած հավատով եւ հույս ունեն, որ հավաքված ամբողջ գումարը լրիվ կծառայի իր բուն նպատակին:

ԿԻՄ ԳԱԲՐԻԵԼՅԱՆ
Ստեփանակերտ

Ըստ Մելիք-Շահնազարյանի, թյուրքական պետությունները նախանշել են իրենց թիրախները

Նոյեմբերի 16-ին Բաքվում հրավիրվեց «Թյուրքական պետությունների ու հասարակությունների բարեկամության, եղբայրության եւ համագործակցության» համագումար, որին **«Ազգն»** անդրադարձել է նոյեմբերի 17-ի համարում՝ «Ադրբեջանն ու Թուրքմենստանը հիասթափություն են պատճառում Թուրքիային» հոդվածում:

Կարեւորելով թյուրքական պետությունների հավաքի նշանակությունը հայաստանյան իրականության համար՝ «Տեսակետ» ակումբի երեկվա հյուր, քաղաքական վերլուծաբան Լեւոն Մելիք-Շահնազարյանը գտնում է, որ այդ իրադարձության կողքին Հայաստանի արտաքին եւ ներքին կյանքի վրա իրենց ազդեցությունը կունենան նաեւ Թուրքիա-Իրաք-Իրան հարաբերությունները, նաեւ Վրաստանում զարգացող դեպքերը:

Ըստ Մելիք-Շահնազարյանի, թեեւ թյուրքական պետությունները 11-րդ անգամ էին համագումար հրավիրում, բայց առաջին անգամ խոսեցին միասնական պետական կառույց ստեղծելու մասին՝ ի վերջո հիմնելով թյուրքական պետությունների արտաքին քաղաքականության համակարգող կառույց: Քաղաքական վերլուծաբանի խոսքերով, սա լուրջ քայլ է Հայաստանի եւ հայության դեմ, քանի որ նպատակն է հակահարված տալ հայկական քարոզչությանը, աշխարհին ներկայացնել հայկական պետության, այսպես կոչված, «ոչ իրավական» լինելը:

Համագումարում Թուրքիայի վարչապետ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանը նշել է թյուրքական տարածք ընկալվող մի շարք քաղաքներ, ըստ Մելիք-Շահնազարյանի, այդ թվում, ասենք, տաջկաբնակ Սամարղանդը, Բուխարան, քրդաբնակ Քիրքուկը, Կիպրոսի մայրաքաղաք Նիկոսիան՝ Լեւկոշը: Լեւոն Մելիք-Շահնազարյանի մեկնաբանությամբ, հիշատակված քաղաքներն ավելի շուտ թյուրքական աշխարհի նշանակետերն են, ընդ որում, աշխարհ ասելով նկատի պետք է ունենալ մեկուսացումից մինչեւ բնակչության ներխուժմամբ պետական միավորներին թուլացնելու գործողությունները:

Ամեն դեպքում, թյուրքական պետությունների ներկայացուցիչներն այս հավաքում, ըստ Մելիք-Շահնազարյանի, առաջին անգամ հստակ նշեցին իրենց թիրախները՝ դրանցից դուրս թողնելով ռուսաստանյան տարածությունում գտնվող Բաշկիրիան եւ Թաթարստանը:

Ինչ վերաբերում է հարեւան Վրաստանում տեղի ունեցող իրադարձություններին, ապա Մելիք-Շահնազարյանը գտնում է, որ դրանք չեն ազդի Հայաստանի վրա: Հայերի առնչությամբ Վրաստանում տիրող իրավիճակը նույն գամսախուրդիական-շեւարդնաձեական քաղաքականության շարունակությունն է, որ շարունակվելու մեծ հավանականություն ունի:

Կարս-Ախալքալաքն էլ հերթական քայլն է մեկուսացնելու Հայաստանը տնտեսական նշանակության ճանապարհներից, որին Վրաստանը, քաղաքական վերլուծաբանի կարծիքով, մասնակցելու բարոյական իրավունք չուներ: Մելիք-Շահնազարյանը նշեց, թե ադրբեջանական լրահոսի համաձայն, Կարս-Ախալքալաքի շինարարության համար Վրաստանին տրամադրված 200 մլն դոլար վարկը կարող է չվերադարձվել, եթե վրացական Փոթի եւ Բաթում նավահանգիստները կորուստներ կրեն: Այսինքն, Մելիք-Շահնազարյանի կարծիքով, նշված 200 մլն-ը թաքնված կաշառք է Վրաստանի նախագահ Միխեիլ Սաակաշվիլուն, որն, ի դեպ, ըստ վերլուծաբանի, ամենայն հավանականությամբ կպարտվի իր նախագահական աթոռը հունվարի 5-ի արտահերթ ընտրություններում:

Ա. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակության ԺԶ տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՍՊԸ
Երեւան 375010 Հանրապետության 47
Ֆաքս 374 10 562863
e-mail: azg@azg.am
azg2@arminco.com
www.azg.am
Գլխավոր խմբագիր
ՀԱԿՈԲ ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ / հեռ 521635
Խմբագիր
ՊԱՐՈՒՅՐ ՀԱԿՈԲՅԱՆ / հեռ 529221
Համակարգչային (գովազդ) / հեռ 582960
Լրագրողների սենյակ / հեռ 581841
Հաշվապահություն, ծառայություն / հեռ 582483
Շուրջօրյա լրատվական ծառայություն / հեռ 529353
Համակարգչային ձեւավորումը
«Ազգ»-ի թերթի
Թերթի նյութերի ամբողջական թե մասնակի արտատպումները տպագիր մամուլի միջոցով կամ ռադիոհեռուստատեսությամբ առանց խմբագրության գրավոր համաձայնության խստիվ արգելվում են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրավունքի մասին օրենքի
Նյութերը չեն գրախոսվում ու չեն վերադարձվում
Գ տառով լույսանիշները գովազդային են, որոնց բովանդակության համար խմբագրությունը պատասխանատվություն չի կրում:
"AZG" Daily NEWSPAPER
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 10 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 0010

Տեր-Պետրոսյանին ֆինանսավորելու առաջարկի հեղինակն «Ազգը» չէ, այլ թուրքական «Ռեֆերանսը»

Շանտաժը չի կարող համանման նյութերի հետագա հրապարակումը կանխելու միջոց դառնալ

Ինչպես երեւում է, «Անկարան պետք է ֆինանսավորի այն խմբավորումներին, որոնց կգլխավորի Տեր-Պետրոսյանը» վերնագրով **«Ազգի»** նախավերջին համարում հրապարակված նյութը զայրացրել է մեր թերթի «ընդդիմադիր ընթերցող Վահագն Ղուկասյանին»: Այլապես նա առանց կարդացածը հասկանալու, մեզ խելք չէր սովորեցնի, հարցականնելով. **«Իսկ Տեր-Պետրոսյանին հարցրե՞լ եք, իրեն ինչի՞ն է պետրաստ՝ ֆինանսավորվելո՞ւ, թե՞ հրաժարվելու: Ուրեմն ինչո՞ւ է Անկարան նման հայտարարություն անում, երբ համոզված է, որ ի սկզբանե մերժվելու է: Ուրեմն առաջարկում է՝ հակառակ էֆեկտ թողնելու համար: Քաղաքականության մեջ պատահականություններ չեն լինում, եւ ուրեմն Անկարան իր առաջարկից հակառակ էֆեկտ է ստանում, որի իրականացմանը լծված են Ռուսաստանի հայերի միության նախագահի սեփականություն՝ «Ազգ» օրաթերթի աշխատակիցները... Հուսամ, որ դիտավորություն չէ, բայց բոլոր դեպքերում այստեղ զգալի է»**:

Նախ ասենք, որ մեր հրապարակած նյութում Անկարան ֆինանսավորելու առաջարկով չի դիմում Տեր-Պետրոսյանին, այլ «Ռեֆերանս» թերթը դիմելու առաջարկ է ներկայացնում Անկարային: Քանի որ մենք այդ նյութը քաղել ենք «Ռեֆերանսի» նոյեմբերի 16-ի համարի հոդվածից, որին արդեն ծանոթ էր 72 միլիոնանոց թուրք հասարակությունը եւ թուրքական մամուլի էջերը հեղեղված էին համանման նյութերով, ուստի դա թարգմանաբար հրապարակելուց առաջ Տեր-Պետրոսյանին հարցնելու խնդիր որպես այդպիսին չենք ունեցել, ոչ էլ հոդվածը հայ ընթերցողից թաքցնելու պատճառականություն, հատկապես այն դեպքում, երբ Տեր-Պետրոսյանին ֆինանսավորելու առաջարկի հեղինակն «Ազգը» չէ, այլ թուրքական «Ռեֆերանսը», իսկ հասցեատերը՝ Անկարան:

Երբ «Ազգ» օրաթերթի «ընդդիմադիր ընթերցողն» անկեղծորեն համոզված է, որ քաղաքականության մեջ չեն լինում պատահականություններ, ապա չպետք է պատահական համարի Տեր-Պետրոսյանի առաջադրման պատճառած ոգեւորությունը Թուրքիայում, «մեր սահմանները դեպի Թուրքիա, դեպի Ադրբեջան բացելու» վերաբերյալ նրա դեռեւս սեպտեմբերի 21-ին քաղաքականություն վերադառնալու առաջին իսկ օրն արած հայտարարությունը, ինչպես նաեւ որպես գործիք օգտագործվելու պատրաստակամությունը, որը ՀՀ նախկին նախագահը հայտնել է հրապարակավ, նաեւ թուրքական թերթերի ուշադրության կենտրոնում գտնվող հանրահավաքում:

Թերեւս կարելի էր ընթերցողի հետ համաձայնել «հակառակ էֆեկտի» հարցում, եթե սպառված չլինեին Թուրքիայի հայաստանյան քաղաքականության դիրքերը, նա զրկված չլիներ ղարաբաղյան հակամարտության միջամտելու հնարավորությունից, առավել եւ Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման գործընթացի անդառնալիությունը հուսահատության չմատներ նրան:

Հետեւաբար, ընթերցողը փոխանակ «Ազգին» հարցականնելու, պետք է Տեր-Պետրոսյանին դիմեր՝ ճշտելու համար, թե վերջինը նախքան մեր սահմանների դեպի Թուրքիա, դեպի Ադրբեջան բացումը հարցրե՞լ է հայ ժողովրդին, իմաստ ունի՞ դրանք բացել երբեք տարով, քանի որ ինքը երբեք տարի հետո հեռանալու է քաղաքականությունից, իսկ ո՞վ է դրանք փակելու նրա հեռացումից հետո կամ ինչպե՞ս բացենք, երբ թուրքերը մարզադաշտերում տարածում են Հրանտ Դինքին սպանող Օգյուն Սամասթին նմանվելու մարմաջով, իսկ ադրբեջանցի սպաները հայ սպանելու համար ազգային հերոս է հռչակում մարդասպան-սպականին:

Առանց այս հարցերի պատասխանն ստանալու, **«Ազգին»** հարցականնելու դեպքում «ընդդիմադիր ընթերցողի» հարցականնությունը չի կարող որեւէ արժեք ունենալ: Ինչպես կարելի է ենթադրել, Տեր-Պետրոսյանը մեր սահմանները դեպի Թուրքիա ու Ադրբեջան բացելու եւ որպես գործիք օգտագործվելու պատրաստակամությամբ պարարտ հող է ստեղծում Հայաստանի առաջիկա նախագահական ընտրություններին օտարերկրյա միջամտության համար:

Ինչ վերաբերում է «սեւ քարոզչությանը», ապա ընթերցողը դրա ծավալումը մեր աշխատակիցներին վերագրելիս հանկարծ հիշատակում է «Անկարան պետք է ֆինանսավորի այն խմբավորումներին, որոնց կգլխավորի Տեր-Պետրոսյանը» վերնագրով **«Ազգում»** հրապարակված նյութի հետ որեւէ առնչություն չունեցող Ռուսաստանի հայերի միության մոսկվաբնակ նախագահին, որ շանտաժի ենթարկի մեզ: Շանտաժը սկյալ դեպքում դառնում է համանման նյութերի հետագա հրապարակումը կանխելու միջոց: Իսկ կանխումը ենթադրում է թաքարկում, որի հետեւանքով Հայաստանի բնակչությունը զրկվում է ազատ տեղեկատվություն ստանալու իրավունքից:

Օրինակ, 1993-ին Փարիզում, երբ Տեր-Պետրոսյանը գաղտնի հանդիպեց «գորշ գայլերի» առաջնորդ Ալփարսլան Թյուրքեշի հետ, թուրք հասարակությունը բացի հանդիպումից, գիտեր նաեւ, որ վերջինը զենքի կոչելով «զգոն թուրքերին», Ղարաբաղում հայերի դեմ կռվելու համար նրանց գործուղում է Ադրբեջան: Այլ կերպ, Թուրքիայում այդ գաղտնի հանդիպումը հասարակությունից թաքարկելու պատճառ չկար:

Նույնը պետք է ասել այն առանցքային դերի մասին, որը 1995-ին սկզբնավորված հայ-թուրքական մերձեցման հարցում խաղացել է Ժակ Կամհիի ավագ որդին՝ Ջեֆի Կամհին: Իսլամական շրջանակները Ժակ Կամհիին համարում են Թուրքիայում սիոնիզմի ներկայացուցիչը: Իսկ մամուլն ընդգծում է Տեր-Պետրոսյանների հետ Ջեֆի Կամհիի մտերմիկ հարաբերությունները եւ նշում, որ Կամհիների անվտանգությունն ապահովում է «Մոսսադը»՝ որպես թիկնապահներ նրանց տրամադրելով իր գործակալներին:

Կարծում ենք, հայ հասարակությունը եւս իրավունք ունի օգտվելու ազատ տեղեկատվության իրավունքից:

ՀԱԿՈԲ ՉԱՔՐՅԱՆ

Պետական բյուջեն լրամշակվել է, գումարային առումով մնալով գրեթե անփոփոխ

Պավել Սաֆարյանը հավաստիացնում է, որ ՏՆԱ-հարկեր 16,9 տոկոս ցուցանիշը ուղենշային է լինելու ամբողջ տարվա համար

Պատգամավորների առաջարկությունների հիման վրա 2008-ի լրամշակված պետական բյուջեի՝ երեկ կառավարության հաստատած նախագիծը լրագրողներին ներկայացրեց ֆինանսների եւ էկոնոմիկայի փոխնախարար Պավել Սաֆարյանը: Նա նախ նշեց, որ գումարային առումով էական փոփոխություններ չեն եղել: Կատված փոխարժեքի հետ միայն 727 մլն դրամով նվազել են ինչպես եկամտային, այնպես էլ ծախսային մասերը: Բանն այն է, որ բյուջեի հիմքում որպես հաշվարկային փոխարժեք դրվում է այն ներկայացնելու ամսվա փոխարժեքը: Հոկտեմբերի մեկի դրությամբ այն կազմել է 1 դոլարը 336 դրամ, իսկ նոյեմբերի 1-ի դրությամբ՝ 325 դրամ: Արդեն լրամշակված տարբերակով բյուջեի եկամտային մասը կազմել է 744 մլրդ դրամ, ծախսայինը՝ 820 մլրդ դրամ:

3,7 մլրդ դրամի փոփոխություններ են կատարվել հիմնականում հոգեւոր կրթության ոլորտի: Բացի այդ, ավելացվել է զոհված եւ հաշմանդամ զինծառայողների ընտանիքներին տրվող փոխհատուցման գումարների չափը, 10 տոկոսով ավելացվել են ոստիկանության կրտսեր եւ միջին սպայական կազմի աշխատավարձերի համար տրվող գումարը, ժողովրդական կոչման համար տրվող պարգեւավճարները, օպերայի եւ բալետի պետական թատրոնի սուբսիդավորումը եւ այլն:

Պատասխանելով **«Ազգի»** հարցին, թե 2008-ի բյուջեում որպես հիմք ընդունված համախառն ներքին արդյունք-հարկեր հարաբերակցության 16,9 տոկոս ցուցանիշն արդյո՞ք չի՞ նվազեցվի, ինչպես դա եղավ այս տարի, Պավել Սաֆարյանն ասաց, վստահ է, որ այդ ցուցանիշն ուղենշային է լինելու ամբողջ տարվա համար, եւ եթե ունենանք ավելի մեծ տնտեսական աճ, քան կանխատեսվում է, ապա այս տոկոսը պահպանվելու է:

Պաշտպանության ոլորտին տրվող հատկացումների մասին հարցի առնչությամբ էլ ֆինանսների եւ էկոնոմիկայի փոխնախարարը հայտնեց, որ որոշում է ընդունվել մեր ՀՆԱ 3,5 տոկոսը կազմելու համար: Դա, ըստ պաշտպանական գերատեսչության պատասխանատուների, բավարար է մեր պաշտպանունակությունը պահպանելու համար: Այս տարվա պետական բյուջեով պաշտպանության ոլորտին հատկացված ընդհանուր գումարը կազմել է 122 մլրդ դրամ:

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Այսօր

- ժամը 12.00-ին կառավարության նիստերի դահլիճում տեղի կունենա «Դաշինք» կուսակցության համագումարը: Օրակարգում՝ ՀՌԱԿ-ի հետ միավորում:

Կիրակի

- ժամը 11.00-ին «Եռաբլուր» զինվորական պանթեոնում հիշատակի տուրք կմատուցվի Մոնթե Մելքոնյանի ծննդյան 50-ամյակի կապակցությամբ:
- ժամը 12.00-ին Թիվ 11 դպրոցը Մոնթե Մելքոնյանի անվամբ անվանակոչության եւ թանգարանի բացման արարողություն:
- ժամը 13.00-ին «Հաղթանակ» զբոսայգում տեղի կունենա Մոնթե Մելքոնյանի կիսանդրու բացման արարողություն:
- ժամը 17.00-ին հուշ-երեկո Երեւանի Ալ. Սպենդիարյանի անվան օպերայի եւ բալետի ազգային ակադեմիական թատրոնում:

Երկուշաբթի

- ժամը 11.00-ին Արմենթրեսի սրահում տեղի կունենա Դումենդո ֆուլկոնտակտ կարատեի համաշխարհային ֆեդերացիայի նախագահ Գոռ Վարդանյանի եւ Հայաստանի ֆեդերացիայի նախագահ Հայկ Վարդանյանի մամուլի ասուլիսը:
- ժամը 14.00-ին Համաշխարհային բանկի հենում կազմակերպվում է հեռուստակամուրջ Մոսկվա-Երեւան՝ հայ-թուրքական հարաբերությունների վերաբերյալ:

Երեք պայման Դաշնակցությանը

Եվ չի բացառվի ԱՎ, ՀՌԱԿ, «Դաշինք» միավորման աջակցությունը ՀՅԴ-ին

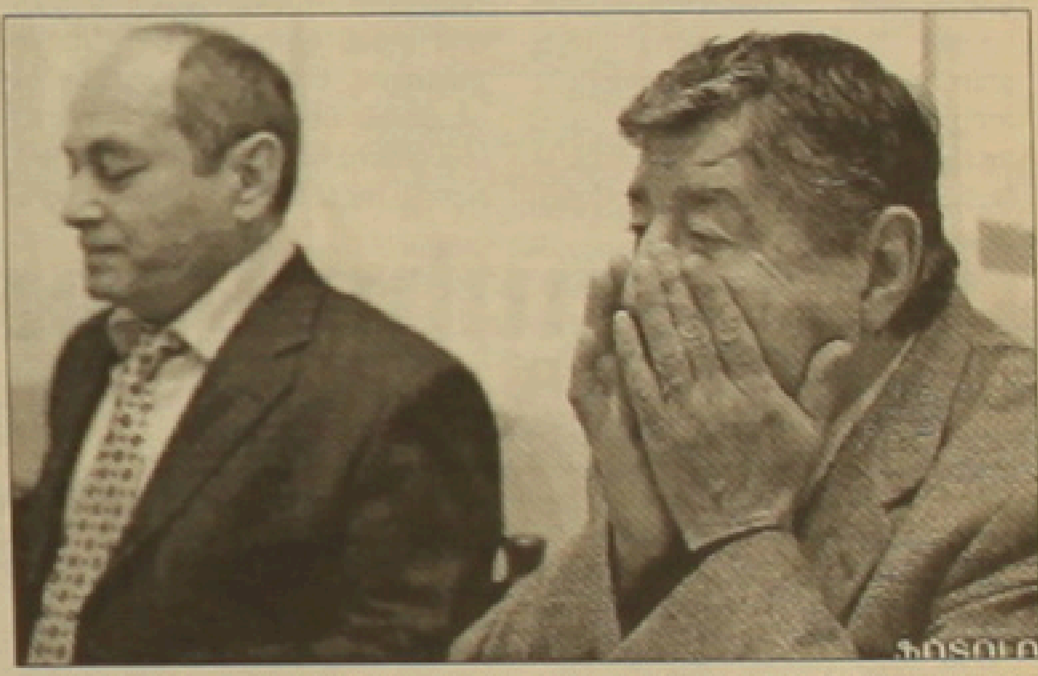

«Ազգային վերածնունդ» (ԱՎ), «Դաշինք» եւ Հայաստանի ռամկավար ազատական կուսակցության (ՀՌԱԿ) մեկ միավորում դառնալու շուրջը շարունակվում են բանակցությունները: Երեկ այս մասին «Տեսակետ» ակումբում ասաց «Ազգային վերածնունդ» կուսակցության նախագահ Ալբերտ Բազեյանը եւ հավելեց, որ այսօր տեղի ունենալիք իրենց համագումարում վերը նշված երկու կուսակցություններին միանալու հարցը վերջնական լուծում կստանա: Երեք կուսակցությունների միավորումը, Բազեյանի խոսքով, կղեկավարի նա, ով կընտրվի՝ գուցե ինքը, գուցե ՀՌԱԿ ներկայացուցիչը, կամ էլ՝ «Դաշինքի» նախագահ Սամվել Բաբայանը: Արդեն հայտարարվել է, որ երեք կուսակցությունները միավորվելու դեպքում նախագահի իրենց թեկնածուն չեն առաջադրելու, այլ պաշտպանելու են որեւէ մեկին: Ալբերտ Բազեյանը երեկ չկարողացավ կոնկրետ անուններ տալ, թե որ թեկնածուին են իրենք աջակցելու: Առաջադրումների ավարտից հետո, երբ նախագահի թեկնածուները կներկայացնեն իրենց ծրագրերը, այդ ժամանակ էլ հավանական միավորումը կհայտնի, թե իրենք ում կսատարեն:

Վերջերս կայացած ՌԱԿ-ՀՅԴ համաժողովի ժամանակ ՌԱԿ ներկայացուցիչները չբացառեցին, որ առաջիկա նախագահական ընտրություններում իրենք գուցե Դաշնակցության թեկնածուին աջակցեն, իսկ ՀՅԴ-ն էլ ակնհայտորեն ցույց տվեց, որ նման ակնկալիք ունի: «Որքա՞ն է հավանականությունը, որ կպաշտպանեք ՀՅԴ թեկնածուին», **«Ազգի»** հարցին ԱՎ նախագահ Ալբերտ Բազեյանը պատասխանեց, որ նախագահի որեւէ թեկնածուի պաշտպանելու համար մյուս երկու կուսակցությունների գործընկերները պետք է համոզիչ փաստարկներ եւ հիմնավորումներ բերեն: «Եթե մեզ կբերեն համոզիչ փաստարկներ, որ ճիշտը Դաշնակցության թեկնածուին պաշտպանելն է, այդ դեպքում ես կարող եմ չբացառել այդ հանգամանքը: Բայց դրանից առաջ Դաշնակցությունը պետք է կատարի որոշակի քայլեր. եթե նրան հաջողվի իր շուրջը համախմբել մի շարք ընդդիմադիր կուսակցությունների, քաղաքական գործիչների, հետո Դաշնակցության թեկնածուն չի առաջադրվի միմիայն որպես Դաշնակցության թեկնածու եւ նրանք կառաջարկեն այն ծրագիրն ու մոտեցումները, որոնք համահունչ են մեր պատկերացումներին Հայաստանի ապագայի վերաբերյալ, ինչու չէ, կարող ենք նաեւ պաշտպանել Դաշնակցությանը, քանի որ ակնկալում ենք, որ այդ դեպքում Դաշնակցությունը պետք է հանդես գա մաքուր ընդդիմադիր դաշտի դիրքերից եւ իր պաշտոնյաներին դուրս հրավիրի իշխանությունից: Այս պայմաններով տեսականորեն հնարավոր է, որ պաշտպանենք նաեւ Դաշնակցության թեկնածուին», ասաց ԱՎ նախագահ Ալբերտ Բազեյանը:

Ալբերտ Բազեյանի հետ ակումբում հյուրընկալված Ազգային ժողովրդավարական դաշինք (ԱԺԴ) կուսակցության նախագահ Արշակ Սադոյանը քաղաքական բոլոր ուժերին կոչ արեց միավորվել ընտրական գործընթացը վերահսկելու գործընթացի շուրջը: «Կարեւորն այս պահին ոչ թե այն է, թե ով կընտրվի նախագահ, այլ որ այս իշխանությունները չկարողանան նորից վերարտադրվել», ասաց Սադոյանը՝ միաժամանակ դիմելով Արշակ Գեղամյանին, Լեւոն Տեր-Պետրոսյանին եւ մյուսներին. «Հարգելի Արտաշես Գեղամյան, Լեւոն Տեր-Պետրոսյան եւ մյուսներ, եթե դուք ուզում եք ժողովրդի գործիչը լինել, եկեք համախմբվենք եւ թույլ չտանք կեղծիքներ»: Սադոյանը նորից խորհրդարանական ընտրությունների իր երգը երգեց, թե պետք է արեւմտյան երկրներին դիմել, գումար խնդրել ընտրությունների վերահսկման ընթացքը կազմակերպելու համար, թե հարկավոր է բոլոր ընտրատեղամասերում սեփական վերահսկող խմբերն ունենալ, եւ բոլոր ուժերը միասնական գործընթացը կազմակերպելու համար իրենց ռեսուրսները պիտի ներդնեն:

Վերադառնալով Ալբերտ Բազեյանին նշենք, որ նա բազմաթիվ անգամներ ասել է, որ իրեն հարազատ են Վազգեն Մանուկյանի տեսակետները, ինչը կուսակցության ղեկավարը հաստատեց նաեւ երեկ: Իսկ «Դաշինք» կուսակցության ղեկավար Սամվել Բաբայանը մի առիթով ասել է, որ պետք է պաշտպանի Սերժ Սարգսյանին: Հետաքրքրական է, միավորվելուց հետո երեք կուսակցությունների ղեկավարները թեկնածուին սատարելու շուրջը ինչպես են ընդհանուր հայտարարի գալու:

ԳՈՀԱՐ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

Հարցազրույց

Թղթակցի հարցերին պատասխանում է ՀՀ նախագահի խորհրդական, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Սերգո Երիցյանը:

- Պարոն Երիցյան, ուսումնական հաստատություններում կրթական բարեփոխումների խոչընդոտ համարում են պետական կրթական միասնական չափորոշիչները, որոնք կան կամ չկան, եթե կան էլ, մասնագետների կարծիքով հնացած են եւ չեն կարող ծառայել բարեփոխումներին: Ինչպե՞ս կմեկնաբանեիք այս իրողությունը:

- Իհարկե, Ձեր ակնարկը ոչ բոլոր ուսումնական հաստատություններին է առնչվում, բայց մի բան ակնհայտ է, որ պետական կրթական չափորոշիչները կանոնների եւ պահանջների մի ամբողջականություն են, որոնք պարտադիր են բոլոր ուսումնական հաստատությունների համար՝ մանկապարտեզից մինչեւ բուհ: Դենց կրթական չափորոշիչն է որոշում ինչ եւ որքա՞ն սովորել, կամ այս կամ այն աստիճանի ուսումնական հաստատությունը ինչ կրթա-

- Այսօր շատ հաճախ խոսելով կրթական բարեփոխումների մասին, ընդգծում են կրթության բովանդակությունը: Ի՞նչ է նշանակում փոխել կրթության բովանդակությունը, փոխել այնպես, որ պատրաստվող մասնագետը կարողանա հենություն բռնել ամենախստապահանջ գործատուի մոտ: Ի՞նչ է անհրաժեշտ այս ամենին հասնելու համար:

- Անկասկած, անհրաժեշտ է փոխել կրթության բովանդակությունը այն հաշվով, որ շրջանավարտը իր գիտելիքներով ու մասնագիտական ունակություններով բուհն ավարտելուց հետո պատրաստ լինի աշխատելու, այո՛, հենություն բռնի ամենախստապահանջ գործատուի մոտ: Իսկ այս հիմքերից հիմքը կարող են լինել նոր սերնդի կրթական չափորոշիչները՝ նոր մոտեցումներով ու բովանդակությամբ: Ուրեմն շատ կարեւոր է, որ նոր կրթական չափորոշիչների պատրաստմանը մասնակից լինեն գործատուները՝ ներկայացնելով շրջանավարտ մասնագետներին ներկայացվող նոր պահանջները: Գործատուները ընդհանրապես պետք է ակտիվ մասնակցու-

- Այդ մարմնի նպատակը պետք է լինի տարբերաբար ուսումնասիրել եւ հանրությանը տեղյակ պահել տարբեր ուսումնական հաստատություններում տրվող կրթության որակի մասին՝ համոզիչ փաստերով ու իրողություններով: Սա առաջին: Երկրորդ առավելությունը պետք է լինի օգնել եւ աջակցել, որ պարզվեն եւ վերացվեն այն խոչընդոտները, որոնք խանգարում են ուսումնական գործընթացի հստակ կազմակերպմանը, վերջին հաշվով՝ բարձրակարգ մասնագետների պատրաստմանը:

Այս ամենին հասնելու համար ձեւավորված ավանդույթներ եւ փորձ կան, որոնցից էլ օգտվելով ոչ միայն պետք է ձեւավորել մեր հայաստանյան մարմինը, այլեւ կազմակերպել դրա գործունեությունը: Եթե ստեղծված գործիքը, տվյալ դեպքում՝ մարմինը ճիշտ չօգտագործեցիր, կարող ես բումերանգային արդյունքներ ստանալ:

Եթե նախկինում արտաքին վերահսկողության առարկա կարող էր դառնալ միայն ուսումնական ծրագրի համապատասխանությունը կրթական չափորոշիչներին կամ հնա-ցանկանում է հավասարմագրվել, ապա այս դեպքում միայն գործընթաց է սկսվում, որը փորձում է պարզել բուհում կրթության կազմակերպման եւ կառավարման որակի որակներ: Երբ դա էլ ավարտվում է, բուհերը լայն մայրուղի են դուրս գալիս եւ անում այն, ինչ ցանկանում են: Այլեւս նրանցով ոչ ոք չի հետաքրքրվում, քանզի մեխանիզմներ ու ավանդույթներ չկան, իսկ շատ բուհերի քիչ է հետաքրքրում կրթության որակը: Գլխավոր խնդիրը հնարավորինս մեծ քանակի ուսանող ունենալն է, որոնք խողովակի այս ծայրից մտնում են, մյուս ծայրից դուրս գալիս, իսկ թե ինչ գիտելիքներով, դա երկրորդական է դառնում: Այս դեպքում շատ դժվար է խոսել կրթության որակի մասին եւ գնահատականներ տալ, մանավանդ շատ բուհերում կան կրթության որակի վերահսկողության ներքին համակարգեր:

- Եթե չեմ սխալվում, այսօր երկրում կան հավասարմագրված 36 բուհեր եւ 11 բուհեր, որոնք ունեն հավասարմագրված մասնագիտություններ: Ի դեպ, այդ ցուցակում չկա եւ ոչ մի բուհ, որի տաքրքրվում են բուհերով, ուսանողներով, դասախոսներով: Ուսումնական հաստատությունները հասարակության համար պետք է լինեն ամենաբաց համակարգեր, քանզի նրանցով հետաքրքրվում են բոլորը՝ ուսանողներ, դասախոսներ, ծնողներ, գործատուներ եւ այլն, եւ տեղեկատվության անընդհատությունը եւ բազմազանությունը առաջին հերթին ձեռնտու է բուհերին:

Ինձ թվում է՝ պետք է կամաց-կամաց վարկանիշել Հայաստանի բուհերը՝ գոյություն ունեցող չափանիշների եւ մեթոդների հիման վրա: Դա էլ որակի գնահատման ինքնատիպ ձեւ է եւ իր որոշակի ազդեցությունն է ունենում կրթության որակի բարձրացման վրա:

Եվ սա կլինի այն սկիզբը, որը թույլ կտա, որ մեր առանձին բուհերը իրենց ցուցանիշներով կարողանան հենություն բռնել նախ գուցե ԱՊՀ երկրների, ինչո՞ւ չէ նաեւ եվրոպական բուհերի շրջանում:

Այսօր եւ ապագայում ամբողջ կրթական համակարգի կողմնորոշումը պետք է լինի դեպի որակի բարձրացումը եւ, անկասկած, հենց դրան են առնչվում կրթական

Որակը կրթության շարժիչ ուժն է

Սերգո Երիցյան. «Որակի գնահատման եւ վերահսկողության ամբողջական համակարգի կայացումը անհրաժեշտություն է»

կան ծրագիր պետք է մատուցի սովորողներին եւ ուսանողներին:

Եթե այս տեսանկյունից եմ խնդիրը դիտարկում, ապա նախադպրոցական եւ դպրոցական կրթության հետ, կարծես թե, խնդիրներ չունենք, ունենք հաստատված 5-6 տարեկանների նախադպրոցական կրթություն եւ 12-ամյա կրթությանը համապատասխան պետական կրթական չափորոշիչներ: Ուրիշ բան է, որ այդ ամենը պետք է ավելի կոնկրետացվի եւ առարկայական դառնա, կապված, օրինակ, ավագ դպրոցի հետ՝ սահմանելով նոր ենթաչափորոշիչներ՝ կախված ուսուցման խորացման այս կամ այն ուղղությունից:

Կրթական չափորոշիչների խնդիրը բարվոք չէ նախնական մասնագիտական եւ միջին մասնագիտական կրթության ասպարեզում: Այստեղ հաստատվել է ընդամենը 21 կրթական չափորոշիչ, մյուս մասնագիտությունները դեռ սպասում են իրենց ժամին:

Բարձրագույն կրթության ասպարեզում մենք հաջողեցինք ունենալ կրթական չափորոշիչների մի սերունդ (դրանք հիմնականում հաստատվել են 2003-2006-ին), որը այսօր արդեն հնացած է, քանզի կրթական համակարգը պահանջում է նոր մոտեցումներ:

Նոր չափորոշիչների ստեղծումը չպետք է ինքնանպատակ լինի եւ սերտ կապեր պետք է ունենա երկրի տնտեսության զարգացման ու նրա կադրային պահանջների հետ:

Եթե մեր նախորդ չափորոշիչները հիմնականում կրում էին գիտելիքային բնույթ եւ ուղղվածություն, ապա այսօր դրան պետք է ավելանան մի շարք նոր որակներ՝ մասնավորապես մասնագիտական ունակությունների եւ կարողությունների տեսքով: Այլ խոսքով, մասնագետի պատրաստումը պետք է համապատասխանի տնտեսական եւ կյանքի տարբեր բնագավառների կոնկրետ պահանջներին: Ավելի պարզ ասած՝ մասնագետը ոչ միայն գիտելիքներ, այլեւ մասնագիտական ունակություններ պետք է ունենա, որոնք կարողանա կիրառել աշխատանքում եւ կյանքում: Եվ բնական է, որ այդ ամենն իր արտահայտությունը պետք է գտնի նոր չափորոշիչներում:

թյուն ունենան ուսումնական հաստատությունների գործունեությանը՝ ե՛ւ կառավարմանը, ե՛ւ ավարտական քննություններին, մի խոսքով, մասնագետների պատրաստմանը:

- Ենթադրենք, թե ունենք լավագույն պետական կրթական չափորոշիչները, ի՞նչ մեխանիզմների միջոցով են դրանք որակ ստեղծում: Ի վիճակի՞ են մեր բուհերը կտրուկ բարձրացնել կրթության որակը:

- Այդ նպատակով տարբեր երկրներում տարբեր մեխանիզմներ են գործում, որոնք թույլ են տալիս կրթական չափորոշիչներից ելնելով՝ անընդհատ հետեւել կրթության որակին հենց ուսումնական հաստատության ներսում՝ նախ եւ առաջ սեփական ուժերով ու հնարավորություններով:

Սրանից զատ կրթական համակարգում գործում են նաեւ արտաքին վերահսկողության համակարգեր: Այս առումով արդեն ստեղծված է կրթության պետական տեսչությունը, որի վերահսկողության տիրույթներում են նախադպրոցական հիմնարկները, դպրոցները, նախնական մասնագիտական հաստատությունները: Այս մարմնի նպատակն է անընդհատ կողքից հայացք ունենալ կրթության կազմակերպմանն ու որակին, օգնել եւ աջակցել վերացնելու այն դժվարությունները, որոնք առկա են համակարգում: Նման նպատակ ունի նաեւ գիտելիքների թեստավորման եւ գնահատման կենտրոնը՝ իր ավարտական եւ միջանկյալ քննություններով, ամենատարբեր փորձարկումներով:

- Եթե հանրակրթության բնագավառում արդեն գործող կրթության պետական տեսչություն ունենք, ապա բուհական համակարգի, քոլեջային կրթության հետ կապված առաջին քայլերն են արվում ստեղծելու այդպիսի մի մարմին, որի հիմնական նպատակը պետք է լինի կրթության որակի վերահսկողությունը:

Ի՞նչ մոտեցումներ կան այս առումով միջազգային պրակտիկայում: Կարելի՞ է ավելի բարդ խնդիր համարել բուհական համակարգում կրթության որակի վերահսկողությունը:

նությունների մակարդակը (գնահատականները), ապա այսօր դրանց անպայման ավելանում են գործատուի, ուսանողի, ծնողի, դասախոսի, հասարակության վերաբերմունքը կրթական համակարգի կամ կոնկրետ ուսումնական հաստատության գործունեության նկատմամբ եւ, իհարկե, ուսումնառությունը ավարտելուց հետո բուհի շրջանավարտի պատրաստ լինելը անմիջապես մասնագիտական աշխատանք կատարելու: Եվ այս ամենը պարզելու համար բազմաթիվ գործոններ է անհրաժեշտ հաշվի առնել, եւ բնական է, որ կիրառվում են բազմաթիվ գործիքներ՝ հավասարմագրումից սկսած, վերջացրած գիտելիքի եւ ունակությունների ստուգման տարբեր եղանակներով, անհրաժեշտ բազմակողմանի տեղեկատվության հավաքմամբ եւ վերլուծությամբ:

- Պարոն Երիցյան, պետական հավասարմագրումից զատ գործո՞ւմ են նաեւ որակի վերահսկողության այլ համակարգեր: Դրանցից մեկը նույն հավասարմագրումն է հասարակական կազմակերպությունների կողմից: Բացառո՞ւմ եք նման մոտեցումը մեր երկրում:

- Իհարկե ոչ: Մեր օրենքն էլ դա չի բացառում: Որքան բազմակողմանի լինեն վերահսկողությունը եւ որակի գնահատումը, այնքան լավ, քանզի համակարգի բազմակողմանի մոնիտորինգն ավելի ակնառու կներկայացնի իրական վիճակը: Հասարակական կազմակերպությունները եւս կարող են մասնակից լինել գործընթացին: Այս փուլում նպատակահարմար է մեր երկրում ստեղծել մի մարմին, որի հիմնադիրները կարող են լինել պետական մարմինները, անկախ սեփականության ձեւից բուհերը, ինչո՞ւ չէ, կրթության ասպարեզի որոշ հասարակական կազմակերպություններ: Կարող է զուգահեռաբար իրականացվել հասարակական հավասարմագրում: Այս ամենի բացակայության պայմաններում հիմա ինչ է ստացվում. բուհը լիցենզիա է ստանում եւ եթե չի ցանկանում հավասարմագրվել, ոչ ոք նրան եւ ոչ մի բան չի հարցնում, ինչ եւ ինչպիսի՞ կրթություն է իրականացնում: Եթե բուհը

հիմնադիրը պետությունն է: Ինչո՞ւ է այդպես:

- Այս ամենն ավելի շատ ինքերգիայի եւ ոչ վճռական քայլերի արդյունք է: «Կրթության մասին» օրենքի ընդունումից հետո սկիզբ առավ հավասարմագրման գործընթացը, որին ամենատարբեր պատճառներով մասնակցություն չունեցան պետական բուհերը, այդ վիճակը ձգձգվելով պահպանվում է մինչեւ այսօր: Խնդիրը, անկասկած, լուծում է պահանջում, եւ կարող են լինել տարբեր տարբերակներ՝ պարզեցված կարգով հավասարմագրումից մինչեւ նոր կարգի ընդունումից հետո ավելի ուշ դրա կազմակերպումը: Այս խնդրի հետ կապված պետք է ծանրութեթեւ անել թեր եւ դեմ կարծիքները եւ շատ արագ լուծումներ գտնել: Չեն կարող մեր առաջատար բուհերը հավասարմագրված չլինել: Հուսով եմ, որ առաջիկայում լուծումներ կգտնվեն: Հակառակ դեպքում մենք անընդհատ կբախվենք Հայաստանի օրենքների պահանջները չկատարելու փաստին եւ իրողությանը, քանզի ՀՀ «Կրթության մասին» օրենքի 42-րդ հոդվածի 6-րդ կետը («Պետական ուսումնական հաստատությունները եւ դրանց մասնագիտությունները, ինչպես նաեւ ոչ պետական ուսումնական հաստատությունների բժշկական մասնագիտությունները պարտադիր պետք է անցնեն հավասարմագրման գործընթաց») դա է պարտադրում: Այս իրողությունը կարող է դժվարություններ հարուցել դիպլոմների փոխճանաչման եւ այլ պարագաներում:

- Այդ դեպքում վա՞ղ է Հայաստանում խոսել որակի գնահատման այնպիսի մեխանիզմի մասին, ինչպիսին է բուհերի վարկանիշավորումը, ռեյտինգավորումը:

- Անկասկած, հստակ ու գործող մեխանիզմների բացակայության դեպքում դժվար կլինի իրականացնել այդ գործընթացը: Շատ հաճախ առօրյա աշխատանքում բախվում ենք մեր բուհերի վերաբերյալ տեղեկատվություն ունենալու դժվարությունների: Մինչ այստեղ շահագրգռություն պետք է ունենան բոլորը՝ ե՛ւ բուհերը, ե՛ւ նախարարությունը, մի խոսքով բոլոր նրանք, ովքեր հե-

բարեփոխումների բոլոր բաղադրամասերը:

- Այսինքն՝ ամբողջ կրթական համակարգը իր որակական ցուցանիշներով պետք է դիտարկել իր ամբողջականության եւ փոխկապվածության մեջ, կրկնեմ՝ մանկապարտեզից մինչեւ բուհ: Ես Ձեզ ճի՞շտ հասկացա:

- Անկասկած, մեր կրթությունը սկսվում է նախադպրոցական հիմնարկից, եւ եթե հիմքը ամուր չդրվեց, ապա իր ոչ դրական հետեւանքները կունենա կրթական մյուս հատվածներում: Ինչո՞ւ ենք ուզում, որ հստակ տարանջատվեն տարրական, միջին եւ ավագ դպրոցները, ոչ միայն յուրաքանչյուր հատվածի գործառույթները հստակ հասկանալու եւ իրականացնելու համար, այլեւ կրթության յուրաքանչյուր հատվածում որակի կառավարման եւ վերահսկման համակարգ ունենալու համար: Դեռ ավելին, առաջարկներ են հնչում հանրակրթությունում կրթության որակի ավելի բծախնդիր վերահսկողություն իրականացնելու վերաբերյալ: Օրինակ, Ռուսաստանի բուհերի ռեկտորները առաջարկում են միասնական քննություններ անցկացնել ոչ միայն ավագ դպրոցի ավարտին, այլեւ յուրաքանչյուր դասարանը ավարտելիս: Գուցե խիստ է, բայց դա անհրաժեշտ է: Գիտելիք եւ ունակություններ ունեցողի համար նման քննությունները խոչընդոտներ չեն:

Նույնը վերաբերում է նաեւ կրթական մյուս աստիճաններին, որոնք պետք է պահպանեն շարունակական կրթության որակը:

Ուսումնական հաստատություններն իրենց բարձր վարկանիշները ձեռք են բերում տարիների ընթացքում, բայց արագ կարող են կորցնել, եթե դադարեն մտածել իրենց բուհի դասվի եւ արժանապատվության, այն զգայարանների մասին, որոնք կազմում են այն ամենը, ինչը թույլ է տալիս պատրաստել բարձրակարգ մասնագետ: Մի վերջին հաշվով որակը կրթության շարժիչ ուժն է, իսկ որակի գնահատման եւ վերահսկողության համակարգի կայացումն այժմ անհրաժեշտություն:

Զրույցը վարեց
Ս. ՍԱՐԳՍՅԱՆԸ

Ազգ
Հ Ա Վ Ե Լ Վ Ա Ծ
ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Որքան ժամանակ անցնի, այնքան չենք հավատալու, որ նա իրականում եղել է, այնքան նա թվալու է մեր ժողովրդի երեւակայությունից ու ազատաբաղձությունից ծնված առասպելական հերոս: Ինչպես Հայկը, Դավիթը, Մեծ ու Փոքր Մհերները: Իսկ մենք, որ իրեն տեսել, հետը շփվել, զրուցել ենք, համոզվելու, վերջնականապես համոզվելու ենք՝ մեր բոլոր ասքերի ու ավանդապատումների հերոսներն իրենց հավաստի, վավերական նախատիպերն ունեն: Ինչպես Մոնթեն:

Նրա մասին սպարապետ Վազգեն Սարգսյանն ասել է. «Գոնե ինձ համար, ինձ հանդիպածների մեջ Մոնթեն ամենա-ամենա ազնիվն էր աշխարհում: Իր անվան կողքին շատ բնորոշիչներ կարելի է շարել՝ անձնուրաց, հերոս, ֆանատիկոս: Բայց Մոնթեի անձը բնորոշող ամենաուժեղ, ցայտուն երանգը ազնվությունն է: Մոնթեն ենթարկեցրեց, իշխեց իր բանակը ազնվությամբ: Պատկերացրեք՝ 35-40 տարեկան ֆիդայի զինվոր, մեծ ինտելեկտի տեր զորավար՝ Էքզյուպերիի փոքրիկ իշխանի ազնվությամբ ու պարզությամբ: Սա իր ետեւից բանակներ կարող է տանել»:

Նրա մասին Հայաստանի Հանրապետության այն ժամանակվա պաշտպանության նախարար Սերժ Սարգսյանն ասում է. «Ինձ համար Մոնթեն ամենից ազնիվ, մեր պայքարին նվիրված մարդկանցից էր, որ ես ընդհանրապես հնարավորություն եմ ունեցել տեսնել ամբողջ պատերազմի ընթացքում: Նա իր ետեւից մինչեւ հիմա տանում է մեծ թվով մարդկանց, առհասարակ՝ երեւի սա է նրա կյանքի ողջ արդյունքը»:

Խոսքը, չզարմանաք, այն նույն տղայի մասին է, որ ծնվել էր Միացյալ Նահանգներում, մայրենի լեզուն չէր իմանում, իր հայությամբ, հայկականությամբ չէր հետաքրքրվում, ամենից շատ սիրում էր իրենց տան մոտի գետի շերեփուկներով խաղալ: Ու հենց գետը չորանում էր, դրանց խղճում, հավաքում, բերում էր տուն: Ֆրեզնոյից ոչ հեռու, Վայսիլիայի իրենց առանձնատան պարտեզում մինչեւ հիմա պահպանվում է այն գերեզմանոցը, որտեղ Մոնթեն թաղել է իր սիրելի երկոտանի, չորքոտանի կենդանիներին, որոնք դպրոցական նախաճաշի գումարները խնայելով է գնել կամ փողոցում պատահաբար է գտել...

Մարտունիում, զորակայանից վերադառնալիս, անսպասելի օդային ռմբակոծություն սկսվեց: Որպեսզի վտանգից խույս տա, վարորդն ու թիկնապահը՝ Կոմիտաս Ավանեսյանը լեռնագնացի ընթացքն արագացրեց ու չզգաց, թե ինչպես անցավ ճանապարհի ճիշտ կենտրոնում տաքացող օձի վրայով: Մոնթեն նկատեց, կարգադրեց լեռնագնացը կանգնեցնել եւ ուշադրություն չդարձնելով արկերի պայթյունին, իջավ, վերցրեց օձին, շոյեց, սիզախոտերի մեջ դրեց:

Վերադարձել-հրամանատարի խստությամբ հանդիմանում էր վարորդին.

- Առջեւդ նայիր, խեղճի ողնաշարը վնասել էիր...

1970-ին քանի՞ տարեկան էր Մոնթեն: Արդեն 12: Բայց հենց 1971-ն է նրա ծննդյան թվականը: Հայրն ըստ երեւույթին այլեւս չէր դիմանում կարոտին, նա նոր, այնպիսի խոշոր ինքնաշարժ գնեց, որ կինը, չորս զավակները տեղավորվեն: Զավակները շատ կարեւոր էին, նրանք այդ ամենը պիտի տեսնեին, իրենց աչքերով տեսնեին: Ուղեւորությունը տարի ու կես տեւեց: Նրանք կտրեցին Ատլանտյան օվկիանոսը, անցան Եվրոպան, քերեցին Աֆրիկայի ափեզրը, հասան Ստամբուլ: Խարբերդ: Սեբաստիա: Մարզվան: Շուկայի հրապարակում կանգ առան, վեց հոգով դուրս եկան ինքնաշարժից, կանգնեցին կողք-կողքի: Տատի, միմիայն տատի նկարագրությամբ Մոնթեն ճանաչեց իրենց երկհարկանի տունը:

- Մերն է, չէ՞:

Հայրը գլխով արեց :

- Բա ինչո՞ւ ներս չենք մտնում:

Հայրը լռեց, Մոնթեն նայեց հորն ու առաջին անգամ նրան լաց լինելիս տեսավ: Ահա այդ պահին նա ինքնիրեն ուխտեց, որ պիտի անպայման վերադառնա Արեւմտահայաստան: Զենքով:

Նույն Մարտունիում, Քաջավանի ազատագրման մարտերում, ադրբեջանցի մի վիրավոր զինվոր գերի ընկավ: Մոնթեն իր լեռնագնացով հիվանդանոց բերեց, գլխավոր բժշկին ասաց.

- Ինչ անում ես արա, կյանքը փրկե, ջահել տղա է, մեղք է:

Բժիշկ Գասպարյանը քննեց, գլուխը օրորեց.

- Շատ է արյուն կորցրել, շտապ ներարկում է պետք, բայց ամբողջ հիվանդանոցում մի կաթիլ չունենք:

Մոնթեն դուրս եկավ, դիմեց ճեմասրահում խմբված զինվորներին.

- Վիրավոր գերուն ո՞վ արյուն կտա:

Ոչ ոք չարձագանքեց: Մեկը միայն, ում ամբողջ գերդաստանը վերջին ռմբակոծության ժամանակ նկուղում, փլատակների տակ էր մնացել, համարձակություն ունեցավ հրամանատարին պատասխանելու.

- Հանձնեք ինձ, դրա մնացած արյունն էլ ես խմեմ:

Մոնթեն Գասպարյանի բուժսենյակը մտավ, ետեւից պինդ փակեց դուռը: Ինքն անձա՞մբ տվեց արյուն, չտվե՞ց՝ ոչ ոք չիմացավ: Գերու կյանքը փրկվեց...

Զինվորները տեսնում էին, արդեն համոզվել էին, որ նա, չնայած ամբողջ Մարտունու պաշտպանական շրջանի գլխավոր հրամանատարն է, չափազանց խնայասեր է, երբ գետնին՝ հողերի, փոշու մեջ փամփուշտ է նկատում, վերցնում է, սրբում, դնում գրպանը, բայց թե ինչո՞ւ՝ պատճառը չէին իմանում...

Վերջին անգամ, երբ Մոնթեն ազատվեց ֆրանսիական բանտից, արտաքսեցին Եմեն: այնտեղ նրան հասավ, միացավ առաջին ու վերջին սերը՝ Սեդան: Ոչ աշխատանք ունեին, ոչ խնայողություն՝ սպասում էին, որ ծանոթ-բարեկամները՝ ավելի ճիշտ համախոհներն իրենց հիշեն, դրամ ուղարկեն: Ու քանի որ այնքան էլ հաճախ չէին հիշում, երկուսով շիշ էին հավաքում, հանձնում: Որ ստացված գումարով ամենաէժան մակարոնը գնեն, իրենք իրենց համար չափաբաժին սահմանեն, քիչ-քիչ ուտեն: Մի անգամ, մինչեւ երկու-երեք շիշ գտան, հանձնման բաժին հասան, փակվեց: Առանց ընթրելու անկողին մտան: Իրար չէին խոստովանում, բայց երկուսի քունն էլ չէր տանում: Այդ սոված գի-

ԳՐԻԳՈՐ ՋԱՆԻԿՅԱՆ

Նոյեմբերի 25-ին լրանում է Մոնթե Մելքոնյանի ծննդյան 50-ամյակը

Կրապատում կառաապել

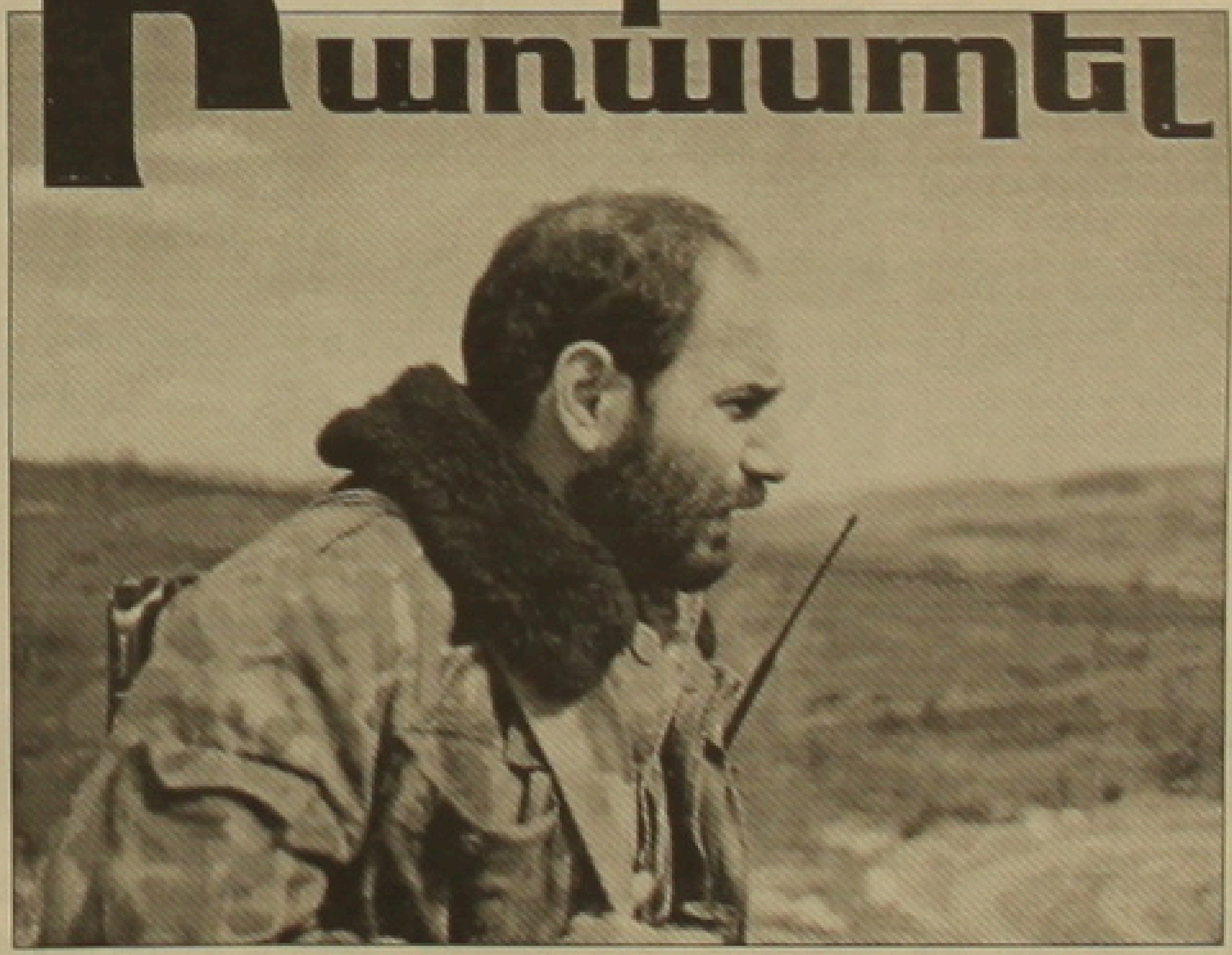

Տասներկու տարեկանում, ուրեմն, Մոնթեն արդեն գիտեր, թե զենքը ձեռքին ո՞ւր պիտի գնա, բայց թե որտեղի՞ց է գալիս, չգիտեր: Որպեսզի իմանա, Ճապոնիայում մի ամբողջ տարի մարտարվեստ ուսումնասիրեց, ավարտեց Բերկլիի համալսարանի հին ասիական ժողովուրդների պատմության եւ հնագիտության բաժինը, եղավ աշխարհի 64 երկրում, տիրապետեց յոթ լեզուների, որոնց թվում՝ ճապոներենին, ուրարտական արքայական ժայռափոր դամբարանների մասին ավարտաճառը, որ ուղարկել էր Օքսֆորդի համալսարան, ընդունվեց որպես գիտությունների դոկտորի աստիճանի հայց, բայց չներկայացավ պաշտպանությանը: Լիբանանում սկսվեցին հակահայկական խժդժությունները, եւ նա առաջին «Կալաշնիկովը» հայթայթեց, հայկական թաղերը պաշտպանելու փութաց: Հետո մասնակցեց Վիետնամի, Իրանի, Քուրդիստանի ազատագրական շարժումներին...

Մարտունեցիները գիտեին՝ Մոնթեն՝ Ավոն, ինչպես կոչում էին լեռնաշխարհում, իր նկատմամբ չափազանց բծախնդիր էր, ճակատամարտերի ամենալարված օրերին անգամ լողանալու, գոնե ցնցուղի տակ կանգնելու ժամանակ գտնում էր, բայց չէր սիրում համազգեստը փոխել ու չնայած վաղուց արդեն խունացել էր, ծակծկվել, Կոմիտասի մորը անընդհատ լվանում, կարկատում էր տալիս, հագնում: Մի անգամ նույնիսկ գրպանների տեղը փոխել տվեց:

շերը, սակայն, ամենահրաշալին դարձավ իրենց համատեղ կյանքում, որովհետեւ Մոնթեն անսպասելի անկեղծացավ: Պատմեց, որ Պուասիի բանտում սովորություն է ունեցել Սեդայի ուղարկած քարտեզով շրջագայել Արեւմտահայաստանում: Նա մեն-մենակ մագլցել է բոլոր լեռնագագաթները, բայց ամենից շատ սիրել է Հայկական Պարի պիրկ ելեւէջները, ավելի ճիշտ՝ 2247 մետր բարձրության վրա գտնվող Գայլատու՝ փոքրիկ, ձկնառատ լիճը: Եվ ուխտել է Արեւմտահայաստանն ազատագրելուն պես Սեդայի հետ Գայլատու լճի ափին հաստատվել, առանձնատուն կառուցել ու երեխաներ ունենալ: Շատ երեխաներ...

Հայրենիք վերադառնալուց հետո Մոնթեն կռվել էր Իջեւանում, Ճամբարակում, Երեջում, Բուզլուխում, Մանաշիդում, Կարաչինարում, Մարտակերտում, Քարվաճառում, Աղդամում, չէր վիրավորվել: Մարտունիում, միայն մի ճակատամարտում, գնդակն արյունոտել, ավելի ճիշտ քերծել էր ճակատը: Երբ ընկերները զարմացան, թե ինչպես է այդքան էժան պրծել, լուրջ-լուրջ պատասխանեց.

- Ճակատս անանց պինդ է, որ գնդակը չմտավ, դիպավ, ետ թռավ:

Այնուամենայնիվ՝ Մոնթեն երկու անգամ առեղծվածով է փրկվել ստույգ մահից: Իր հայրենակիցների դավերից: Առաջին անգամ նրան վերացնել են փորձել գաղափարակիցները՝ ՀԱՀԳԲ-ի մարտիկները: Քանի որ ՀԱՀԳԲ-ն գաղտնի բանակ է, պատճառը մինչեւ հիմա ոչ ոք չգիտե: Երկրորդ անգամ նրան չեզոքացնել ձգտեցին Մարտունում՝ այն շրջանում, որը պաշտպանելու էր եկել: Տեղ հասնելուց մի քանի օր անց, մինչեւ ռազմական գործողություններին անցնելը, Մոնթեն այրել տվեց կանեփի, կակաչի ցանքադաշտերը՝ այսինքն վերացրեց հաշիշամոլությունը: Իր բոլոր անկանխատեսելի հետեւանքներով...

Ֆրանսիայում Մոնթեն ձերբակալվել է երկու անգամ՝ 1981 եւ 1985 թվականներին, նախ կեղծ անձնագիր կրելու, ապա՝ պայթուցիկ նյութեր պահելու մեղադրանքով: Երկրորդ անգամ Ֆրեզնոյի ու Պուասիի բանտերում երեք ու կես տարի մնաց, եւ չնայած պարբերաբար խիստ խուզարկության էին ենթարկում, անակնկալ խուցը փոխում, էլեկտրական լամպը դիտմամբ աղոտ էին վառում, չորս գիրք գրեց: «Պայքարելու իրավունքը» գրքի հեղինակը հեղափոխական է, «Մեր արմատները. ճշմարիտն ու կեղծը» գրքում հանդես է գալիս որպես հնագետ-պատմաբան, «Անցյալի ըմբռնումների քննադատություն»՝ ազգային-հասարակական գործիչ, «Ռազմավարության հարց»՝ զորավար, «Խոհեր հակարդյունավետ մտածողության մասին»՝ Հեգելի տեսակետները վիճարկող իմաստասեր, «Իմպերիալիզմը նոր աշխարհում»՝ քաղաքագետ:

Մարտունու շրջանի պաշտպանության հրամանատարությունն ստանձնելուց հետո, սակայն, որտեղ ի միջի այլոց մինչ այդ երբեք չէր եղել, որի բնակիչների լեզուն սկզբում այնքան էլ լավ չէր հասկացել, նա այնպիսի պատասխանատվությամբ համակվեց, որ իր մեջ գիտական բոլոր հակումներն ու նախասիրությունները մոռացության մատնելու ուժ ունեցավ, ու երբ զոհվեց, քնասեղանիկին միայն մի՝ ռազմարվեստի դասական Սուն-Ցուի «Պատերազմելու արվեստը» գիրքը գտան: Փոխարենը կարճ ժամանակում Արցախի Պաշտպանության բանակի ամենամեծ զորագունդն ստեղծեց, որը ութ գումարտակ, 4290 զինվոր ուներ, ընդ որում՝ Մարտունին միակ շրջանն էր, որն իր ոչ մի բնակավայրը, նույնիսկ ժամանակավորապես թշնամուն չէր զիջել:

Մոնթեն ազատագրել էր Մարտակերտը: Քարվաճառը: Պաշտպանել Մարտունին: Քիչ, շատ քիչ ճանապարհ էր մնում հաղթահարելու, որ հասներ նպատակին՝ լողար Արաքսի ջրերում: Նա զովանալու համար չէր մտնելու մեր մայր գետը, լողալով անցնելու էր, որ ազատագրեր Նախիջեւանը: Հետո Ջավախքը: Վերջապես Արեւմտահայաստանը: Քարտեզը, որ նա գծել ու պահում էր գրպանում, Հայաստանի՝ երբեւէ գծված ամենաարդարացի քարտեզն է:

Նա սովորություն ուներ՝ նախքան ճակատամարտն անպայման լինում էր դիրքերում, զննում էր տեղանքը, որոշակիացնում ռազմական գործողությունների բոլոր մանրամասները: Հրամանատարի գլխավոր նպատակը զոհ ամենեւին չտալը, վիրավոր՝ հնարավորին չափ քիչ տալն էր: Այդ օրը վարորդ-թիկնապահին ասաց, որ գիշերվա ժամը 1-ին պատրաստ լինի, պիտի բարձրանան Ալաշանի բարձունքի 08 դիրքի դիտակետը, մարտադաշտը տեղազննեն: Ժամը 3-ին հենց բարձունքից էլ Ասկերանի գումարտակի հետ կապի մեջ մտավ: Գրոհը համատեղ պիտի սկսեին: Լույսը բացվելուն պես որոտացին թնդանոթները: Մոնթեի մարտիկներն ազատագրեցին 6-7 գյուղ, տեղերում պահակակետեր թողեցին, մտան Մարզիլու: Ասկերանի մարտիկները, սակայն, ետ էին մնում, առաջին հարձակման ժամանակ 30 միավոր ու զոհ էին տվել: Մոնթեն որոշեց նրանց օգնության հասնել՝ պարսկահայ կամավորական Գեւորգ Քամալյանի, Ճարտարի 23 գումարտակի հրամանատար Հովիկ Ցիվանյանի հետ իջավ հրամանատարական դիտակետից, որտեղից ուղղորդում էր մարտական գործողությունները: Ճանապարհին, չնայած լեռնագնացում տեղ չկար, միացան տեղակալը՝ Սարո Երեմյանը, հետախուզության պետը՝ Սարիբեկ Մարտիրոսյանը: Մտան Մարզիլու: Աղյուսաշար պարսպով մի դարպասի առաջ ԲՄՊ- էր կանգնած, շուրջը զինվորներ: Երբ հազիվ 20 մետր էր մնում, Մոնթեն զարմացած ձայնեց.

Շարունակությունը՝ էջ է

ԱԶԳ-ՆԵՐԴԻՐ

Անանց արժեքներ

ՄՈՄԻԿ ՎԱՐԴՊԵՏ

Հայ միջնադարյան մշակույթում նշանակալի տեղ է բռնել ճարտարապետ, քանդակագործ եւ մանրանկարիչ Մոմիկը, որը ստեղծագործել է Վայոց ձորում, Օրբելյան իշխանական տան հովանու ներքո, 13-րդ դարի վերջին եւ 14-րդ դարի սկզբին:

Միջնադարյան հայ մշակույթին մի փոքր անգամ ծանոթ մարդն անմիջապես կտարբերի Մոմիկի աշխատանքներն այդ շրջանում գործող մյուս բոլոր վարպետների աշխատանքներից քնքուշ, ընդունվածից տարբեր անսովոր լուծումներով. համարձակ, միաժամանակ նրբարվեստ ճարտարապետական կառույցներ, կենդանի, կյանքից վերցրած ֆիգուրներով պատկերաքանդակներ, նախագծողի միտքը հստակորեն լուսավոր գույներին համադրված անկրկնելի մանրանկարներ. Մոմիկն անշփոթելի է ուրիշների հետ՝ իր վառ անհատականությամբ: Իր որոշ աշխատանքների տակ նա դրել է «Մոմիկ վարդպետ» ստորագրությունը, որով էլ հայտնի է եղել:

Միանգամից անդրադառնանք «վարդպետ» բառին՝ ցրելով տարակույսները Մոմիկի հոգեւորական լինելու վերաբերյալ. ըստ Կարո Ղաֆադարյանի, Մեծի տանն Կիլիկիո Գարեգին Առաջին կաթողիկոսի եւ այլոց՝ «վարդպետ» բառը «վարդապետ» բառից է ծագում, այն ժամանակ նշանակել է ճարտարապետ եւ քարգործ, շինարարական արձանագրությունների տակ այդպես են ստորագրել նաեւ այլ կառուցողներ: Իսկ «Մոմիկ սարկավագ» անունը, որով կոչում էր նրան ժողովուրդը, արդյունք է նրա, որ Մոմիկին մարդիկ համարում էին գրիչ, կարդացող, տիրացուի նման մի բան, որոնք բոլորը ժողովրդի աչքում սարկավագ էին: Մոմիկը եղել է աշխարհական, զավակներ ու թոռներ է ունեցել:

Մոմիկի ծննդյան թվականը հայտնի չէ, այն հաշվում են նրա առաջին գործի՝ 1292 թվականի Ավետարանի մանրանկարներից ենթադրաբար հետ գալով 25 տարի: Մոմիկի մասին առաջին հիշատակությանը հանդիպում ենք 1283 թվականին, Գլաձորի համալսարանում կազմված մի ձեռագրում, ուր պահպանված միակ խորանի վրա գրված է. «ԶՄոմիկ նկարիչ խորանիս հիշեցէք աղաչեմ»: Նա Օրբելյան իշխանական տան նկարիչ- ճարտարապետն էր, եւ նրանց հանձնարարությամբ նախագծում եւ կառուցում էր եկեղեցիներ, ծաղկում Ավետարաններ: Ենթադրվում է, որ նա իր գործունեությունն սկսել է Կիլիկիայում՝ 1283 թվականին Կեռան թագուհու պատվերով մի Ավետարան ծաղկելով եւ այդպես հայտնի դառնալով: Այնուհետեւ իր ողջ կյանքն անցկացրել է Վայոց ձորում: Մեզ են հասել Մոմիկի ծաղկած 4 ձեռագիր Ավետարանները, որոնցից երեքը ստորագրված են, չորրորդն անստորագիր է եւ վերագրվում է նրան՝ ոճական ակնհայտ եւ ուրիշ ոչ մեկի մոտ չհանդիպող նմանություններից ելնելով.1292, 1302 (կամ՝ Ստեփանոս Օրբելյանի), 1283 (չստորագրված) թվականների Ավետարանները, 1283-84 թվականների հավաքածուն: Քանդակագործական աշխատանքներից ճշտորեն որոշված են, որ նրանն են 1308 թվականի խաչքարը Նորավանքում, Արենիի եկեղեցու Աստվածամոր եւ մանկան պատկերը (1321), Նորավանքի գավթի Աստվածամոր եւ Հայր Աստծո պատկերաքանդակները: Ճարտարապետական կառույցներից հայտնի են Նորավանքի եկեղեցու գավիթը, Արենիի եկեղեցին, Նորավանքում Բուրթել իշխանի երկհարկ դամբարան-եկեղեցին, նրան են վերագրվում նաեւ Եղեգիսի Զորաց, Տաթեւի սբ. Գրիգոր եկեղեցիները :

Կենսագրական հետաքրքրական տեղեկություն է պահպանվել 1331 թվականի հիշատակարանում, ուր Մոմիկը ասում է տեսողությունը կորցնելու եւ «զկնի սակաւ ամաց» Աստծո եւ իր հավատի շնորհիվ՝ «յուսովն որ առ Յիսուս» այն վերստանալու մասին: Տեսողությունը կորցնելուց եւ որոշ ժամանակ անց վերականգնելուց հետո, սակայն, Մոմիկն այլեւս մանրանկարչությամբ չի զբաղվել: Մոմիկի մեծ ժողովրդականության մասին է վկայում նրա անվան հետ կապված ավանդազրույցի գոյությունը: Ժողովրդական բանահյուսությանը հատուկ ոճով կառուցված այդ գողտրիկ պատումը, ուր խոսվում է ճարտարապետի՝ Սյունյաց իշխանի աղջկան սիրահարվելու, իշխանի՝ գեղեցիկ վանք կառուցելու դիմաց աղջկան վարպետին կնության տալու խոստման եւ վանքը շինելուց հետո խոստմնազանց իշխանի հրամանով Մոմիկին գմբեթից հրելու, ցած գցելու մասին, թեեւ հեռու է իրական պատմություն լինելուց, սակայն հավանաբար ունի վավերական հեռավոր ենթաշերտ: Մասնավորապես՝ Մոմիկի սկսած կառույցն անավարտ թողած լինելու հանգամանքով պայմանավորված՝ եթե նկատի ունենանք Բուրթելաշեն եկեղեցու կառուցման պարագան: Ըստ արձանագրության՝ եկեղեցին կառուցվել է 1339-ին, իսկ Մոմիկի հիշատակի խաչքարը նշում է, որ նա մահացել է դրանից վեց տարի առաջ, ինչից ուսումնասիրողներից ոմանք ենթադրում են, թե նա նախագծել է կառույցը, ներկա եղել հիմնադրմանը, սակայն չի տեսել շինարարության ավարտը: Արվեստագետի մահվան թվականը գրված է նրա հիշատակին Նորավանքում կանգնեցված մի համեստ խաչքարի վրա. «1333. Յիշեա Քրիստոս Աստուած զՄոմկա յոգին եւ ողորմեա»:

Գրիչն ու մանրանկարիչը

Մոմիկի ձեռագրերը վերաբերում են նրա ստեղծագործության վաղ շրջանին: Նրա ընդօրինակած եւ նկարազարդած Նորավանքի Ավետարանը գրված է 1292 թվականին, Քարկոփի վանքի մոտ գտնվող Ոտն քար բնակավայրի սբ.Գեւորգ եկեղեցում, Հովհաննես ու Թադեոս քահանա եղբայրների պատվերով: Ձեռագիրը պահվում է Մատենադարանում (թիվ 2848 ձեռագիր): Գրված է մագաղաթի վրա, եւ, բարեբախտաբար, ամբողջական է մատյանի հիշատակարանը: Հիշատակարանում գրիչ-մանրանկարիչն իրեն կոչում է «ամիկար քարտողար.. Մոմիկ կոչեցելոյ», որ մագաղաթին է հանձնել «զգիծ եւ զնկար»: Շատ կարեւոր է նաեւ Մոմիկի թողած տեղեկությունն իր ուսուցչի վերաբերյալ. «Աղաչեմ եւ յիշել զբազմերախտ ուսուցիչն իմ զՅովասափ կրաւակրոն քահանայ»: Ուշագրավ է, որ նույն 1292 թվականին Հովասափը մի ձեռագիր է ընդօրինակել Գլաձորի համալսարանի Եսայի Ուսուցչապետի պատվերով: Նորավանքում պահպանվել է Հովասափի՝ 1324 թվականը կրող տապանաքարը: Նորավանքի Ավետարանը որպես ամենավաղ ամբողջական ստեղծագործություն՝ որոշակի պատկերացում է տալիս Մոմիկի արվեստի մասին: Այս Ավետարանում սյուժետային մանրամասներ չկան՝ ավետարանիչների պատկերներ են, լուսանցազարդեր եւ գլխազարդեր. գունային սեղմ ներկապնակ՝ կարմիր, կապտականաչավուն եւ դեղին հիմնական գույներով: Ոսկին սահմանափակ է օգտագործված: Մոմիկը դիտողին առինքնում է գլխավորապես գեղարվեստական միջոցների պարզությամբ, ներդաշնակ-պայծառ գունեռանգներով: Մանրանկարներն աչքի են ընկնում մոնումենտալությամբ, գունային ներդաշնակությամբ, զարդանկարի հստակությամբ, կերպարների զանգվածեղությամբ ու դիմանկարների արտահայտչականությամբ: Ավետարանիչների պատկերներում առկա ընդգծված ճարտարապետական խորքը, մարմնային կերպարների ծավալային լուծումը, անվանաթերթերում զարդանկարային բարդ գծապատկերի գոյությունը, պատկերների ընդհանուր կոթողայնությունը հուշում են նկարչի ճարտարապետաքանդակագործական նախասիրությունների մասին: Նորավանքի Ավետարանի լուսանցազարդերից մեկում Մոմիկը պատկերել է լուսանցապատկեր՝ եռահարկ եկեղեցակառույցի տեսքով: Շուրջ չորս տասնամյակ անց նրան բախտ է վիճակվել բազմահարկ կառույցի մտահղացումը կյանքի կոչել՝ հանձին Բուրթելաշեն սբ.Աստվածածին եկեղեցու: **1302 թվականին Մոմիկը Սյունյաց մետրոպոլիտ Ստեփանոս Օրբելյանի պատվերով նկարազարդել է մի մեծարժեք Ավետարան (թիվ 6792), գրիչն է Հովհաննես Օրբելյանը, 300 էջ, որը նշանավոր պատմիչը միշտ մոտն էր պահում ճամփորդությունների ժամանակ: Անգամ հաճախ տարել են մարտի դաշտ՝ համարելով, որ հաղթանակ է բերում: Պատմիչ-գրիչի գրած գլխավոր հիշատակարանում, ցավոք, գրչության վայրը չի նշվում: Սակայն ամենայն հավանականությամբ Նորավանքն է, քանի որ եւ գրիչը, եւ մանրանկարիչը հիմնականում Նորավանքում էին բնակվում: Ձեռագիրն իր անսովոր փոքր չափերով, մանրանկարների պատկերագրական ինքնատիպությամբ ու բարձր արվեստով ձեռագրական արվեստի իսկական գլուխգործոց է՝ 12 անգամ 8,7 չափեր ունեցող էջերի մեջ՝ 12 սյուժետային մանրանկար եւ 3 պատկեր, 2 անվանաթերթ, 8 շատ փոքր գլխազարդ եւ մի շարք լուսանցազարդեր: Ավելի փոքր նկարադաշտում.13-րդ էջի հիշատակարանում Մոմիկը խնդրում է հիշել նկարչին եւ սխալների համար չմեղադրել, որովհետեւ անհմուտ էր (ինչպիսի համեստություն), ժամանակն էր ձմեռ եւ տունն էր նեղ: Մոմիկը ձեռագրի սկզբում զետեղել է ավետարանական գլխավոր իրադարձությունները՝ զարմանալի վարպետությամբ պատկերելով Ավետարանի տերունական պատկերաշարի հիմնական տեսարանները հետեւյալ հերթականությամբ. Ավետում, Ծնունդ, Տեառնընդառաջ, Պայծառակերպություն, Մուտք Երուսաղեմ, Ոտնլվա, խաչելություն, Ողբ, Հարություն, Համբարձում, Հոգեգալուստ: Պահպանվել են նաեւ ավետարանիչների պատկերները: Չնայած գրքի անսովոր փոքր չափերին՝ նկարիչը կարողացել է կանոնական ամբողջականությամբ վերարտադրել տերունական պատկերները: «Համբարձում» մանրանկարում նա ներդաշնակորեն տեղավորել է մարդկային 17, «Մուտք Երուսաղեմ» տեսարանում՝ 18 ֆիգուր, արտահայտիչ ներշնչված դիմագծերով: Մոմիկը դիմանկարային արվեստի ամենամեծ վարպետներից՝ է հայ մանրանկարչության մեջ: Մոմիկի ստեղծած պատկերները կոթողային են, կերպարները՝ զգացմունքային: Նրա մանրանկարներին՝ հատկապես դիմանկարներին եւ մարդկային ֆիգուրներին բնորոշ է դրամատիզմը. նրանք բնավ էլ չեն կորչում ծանր ու մուգ գույնի ճարտարապետական խորքով ֆոնի վրա, այլ ընդգծվում են չափազանց իրական միջավայրով: Գունաշարում ոսկու ներդաշնակ օգտագործումը պատշաճ շքեղություն է հաղորդում տեսարաններին: Մոմիկը երբեք չի կրկնում իրեն. ամեն անգամ տեսնում ենք մի նոր տարբերակ Աստվածամոր կերպարի պատկերման մեջ տարբեր ձեռագրերում: Ստեփանոս Օրբելյանի պատվերով նկարազարդած ավետարանում Աստվածամայրը երիտասարդ մի կին է՝ արտահայտված խոր աչքերով, նուրբ դիմագծերով եւ հեզաճկուն կեցվածքով: Ավետարանի տարբեր հիշատակարաններում պատմվում է ձեռագրի հետագա ոդիսականը.1406 թվականին ձեռագիրը ոմն գրիչ վերականգնել եւ վաճառել է, այն ձեռքից ձեռք է անցել, իսկ 1676 թվականին վերստին վաճառվելիս նրա համար վճարվել է շատ մեծ գին՝ 1 կով, 1 ցուլ, 1 գոմեշ ու 1 կարպետ:** 1307 թվական. արդեն մետրոպոլիտ դարձած Հովհաննես Օրբելյանի պատվերով Մոմիկը սկսել է մեկ այլ ավետարանի գրչությունը, սակայն չի կարողացել աշխատանքն ավարտել՝ տեսողությունը կորցնելու հետեւանքով: Այս ամենի մասին նա գրություն է թողել 1331 թվականին գրած ուշագրավ հիշատակարանում: Գործն ավարտել են Մոմիկի գործընկերները. «Յոհաննէս գրիչ զթերին ելից եւ Թորոս՝ զոսկէն զարդն»: Ձեռագիրը գրվել է Բուրթել իշխանի համար: Որոշ ժամանակ անց Մոմիկը տեսողությունը վերականգնել է, որի մասին նա հիշատակարանում գրել է.«Յուսովն առ Յիսուս, զկնի սակաւ ամաց լոյս աչաց իմոց դարձաւ առ իս»: Նորավանքում աթոռակալ դարձած նոր եպիսկոպոս Տարսայիճը 1331 թվին Մոմիկին հանձնարարում է գրել ձեռագրի հիշատակարանը. «Զյիշատակարանս արարի եւ գրեցի հրամանաւ տէր Տարսայիճին՝ մականուն տէր Ստեփանոսի»: Այս հիշատակարանն անուղղակի վկայում է, որ Մոմիկը բնակվում էր Նորավանքում եւ կատարում Օրբելյան մետրոպոլիտների եւ իշխանների պատվերը:

Մոմիկ ճարտարապետն ու քանդակագործը

Որոշ ուսումնասիրողներ գտնում են, որ Մոմիկն իրեն հիմնականում համարել է ճարտարապետ եւ քանդակագործ՝ դրա ակնարկը համարելով 1302 թվականի հիշատակարանը, ուր Մոմիկը հիշում է ցուրտ ձմռան մասին. այսինքն՝ այդ ակնարկից ենթադրվում է, որ նա մանրանկարչությամբ միայն ձմռանն էր զբաղվում, երբ կանգ էր առնում շինարարությունը եւ լռում էին քարգործների մուրճերը: Բոլոր դեպքերում՝ Մոմիկը որպես մանրանկարիչ բավական ուսումնասիրված է, հատկապես Գլաձորի մանրանկարչական դպրոցի համատեքստում, սակայն նրա ճարտարապետական եւ քանդակագործական գործերը հիմնովին ուսումնասիրված չեն եւ սպասում են իրենց ուսումնասիրողին: Ժամանակագրական առումով միշտ է սկզբում նշել Մոմիկին վերագրվող Տաթեւի սբ. Գրիգոր բաղածայն եկեղեցին, որը կառուցվել Ստեփանոս Օրբելյանի պատվերով, 1138 թվականին, երկրաշարժից ավերված եկեղեցու փոխարեն: Ըստ ճակատակալ արձանագրության՝ այն ավարտվել է 1295 թվականին, որը համեմատելով Մոմիկի ավելի ուշ ստեղծագործության՝ Արենիի եկեղեցու հետ, ուսումնասիրողները նշել են նույն ճարտարապետական ձեռագիրը, այն էլ բավական ձեւավորված. փաստորեն այս կառույցը Մոմիկի համար նախապատրաստություն եղել Արենիի եկեղեցու համար: **Մոմիկի ճարտարապետական առաջին վավերական գործ, սակայն, ուսումնասիրողները նշել են դարչնագույն տուֆից կերտված Արենիի կենտրոնագմբեթ եկեղեցին, Արփա գետի մոտ, մի բարձր բլրի գագաթին. այն նկատելի է եղել հեռվից եւ գերիշխել է ողջ բնակավայրի վրա (1321 թվականից 1323-24 թվականներ): Մոմիկն այն կառուցելիս հրաժարվել է 13-14-րդ դարերի պաշտամունքային ավանդական ձեւերից՝ գմբեթը հենելով երկու առանձին կանգնած մույթերի վրա, այդպիսի**

Շարունակությունը՝ էջ Զ

Ինքնության տագնապ

ԱՐՄԵՆ ԱՅՎԱԶՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՆՔՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱՎԱԿԱՆՆԵՐԸ
ԿԱՄ Ո՞Վ Է ՀԱՅԸ

Հայաստանի եւ հայության զարգացման ներկա բարդագույն ժամանակահատվածում հայկական ինքնության հիմնախնդիրը ոչ միայն ակադեմիական հետաքրքրություն է ներկայացնում, այլեւ ունի լուրջ գործնական նշանակություն: Ուժեղ ազգային ինքնությունը ռազմավարական ռեսուրս է ազգային պետության կառուցման եւ ամրապնդման գործընթացում, մինչդեռ ազգային ինքնության լղոզումը բնավ չի նպաստում, այլ ավելին, խոչընդոտում է համազգային խնդիրների եւ նպատակների շուրջ անհատի եւ հասարակության միավորմանը:

Ի վերջո, ո՞վ է այսօր հայը: Որքան էլ հարցը նուրբ է եւ շոշափում է միլիոնավոր մարդկանց (հատկապես արտերկրում բնակվող մեր հայրենակիցների) զգացմունքները, այդուամենայնիվ նրան պատասխանելն անհրաժեշտ է: Թեման հավուր պատշաճի լուսաբանելու համար նախ եւ առաջ համակողմանիորեն ներկայացնենք այն իրադրությունը, որում գտնվում է հայ ազգն այսօր. այն անառարկելի իրողությունները, որոնք մենք պարտավոր ենք տեսնել եւ ընդունել այնպես, ինչպես նրանք կան, այլ ոչ թե աչք փակել, ինչպես անում է հայության մի ստվար հատվածը, ներառյալ նրա «վերնախավը»:

Այսպես.

Իրողություն 1. Հայ ազգը կանգնած է անհետացման վտանգի առջեւ իր Հայրենիքում՝ Հայաստանի Հանրապետության, Արցախի եւ Ջավախքի տարածքում: Այդ վտանգը բխում է միաժամանակ մի շարք փոխկապակցված աղբյուրներից.

ա) Ադրբեջանի կողմից ռազմական ագրեսիայի հնարավորություն.

բ) ծայրաստիճան սուր ժողովրդագրական ճգնաժամ (հանրապետությունը լքել է ավելի քան մեկ միլիոն մարդ, իսկ շարունակվող արտագաղթը բացասաբար է ազդում երկրի կենսագործունեության բոլոր ոլորտների վրա).

գ) տեղապտույտ հայկական պետության եւ նրա քաղաքական հաստատությունների կայացման գործընթացում.

դ) Հայաստանի ազգային անվտանգության հայեցակարգի անճշակվածություն (2007թ. փետրվարին ընդունված «Հայաստանի ազգային անվտանգության ռազմավարությունը» դեկլարատիվ փաստաթուղթ է, որը, պաշտոնական հայտարարության համաձայն, գրված է Մոսկվայի, Վաշինգտոնի եւ Բրյուսելի փորձագետների «մեթոդաբանությամբ» եւ «խմբագրմամբ»). արդյունքում չկա ազգային շահերի վրա հիմնված հստակ արտաքին քաղաքական ուղղվածություն:

ե) Հայաստանի ծանր կախվածություն արտաքին ուժերից.

զ) Սոցիալական լարվածություն՝ իր դասակարգային ու տարածքային առումներով հանդերձ (այդ թվում նաեւ արհեստականորեն ստեղծված, բայց արդյունավետորեն պահպանվող «հայաստանցի» եւ «ղարաբաղցի» վտանգավոր հակադրությունը, քաղաքական գործիչների եւ հաստատությունների նկատմամբ համընդհանուր անվստահությունը, որոշումներ կայացնելուց ժողովրդի օտարումը).

է) հանրապետության կենսագործունեության բոլոր ոլորտներն ընդգրկած համատարած կաշառակերության դեմ որեւէ պայքարի բացակայություն.

ը) Հայաստանում լեզվական հետեւողական քաղաքականության բացակայություն, գործնականում՝ մայրենի լեզվի անպաշտպանվածություն.

թ) Ջավախքից հայերին դուրս մղելու՝ Վրաստանի որդեգրած պետական քաղաքականություն, որն իրականացվում է վարչական, տնտեսական, հոգեւոր, մշակութային, ժողովրդագրական, լեզվական ճնշումների եւ արդեն իսկ հստակ ուրվագծվող ուժային եղանակների միջոցով:

Հարկ է հատուկ նշել ամենահրատապ վտանգը՝ Թուրքիայի մասնակցությամբ մեթոդաբար ծրագրվող ու մանրազնին նախապատրաստվող ադրբեջանական ներխուժման լուրջ հավանականությունը, որի հաջող իրականացման՝ Արցախի եւ հարակից ազատագրված տարածքի բռնազավթման դեպքում, Հայաստանի Հանրապետության անհետացումն աշխարհի քարտեզից կդառնա անխուսափելի, քանի որ հաջորդ (եթե ոչ միաժամանակյա) հարվածը կհասցվի թյուրքական երկու դաշնակիցներին տարանջատող վերջին պատվարին՝ Սյունիքին, որն առանց արցախյան «պատնեշի» զրկված կլինի գոյատեւման հնարավորությունից: Հայաստանի կենտրոնական շրջանների հետ Սյունիքի թույլ հաղորդակցուղիները, պաշտպանության խորքայնության բացակայությունը, հակառակորդի մոտ ժամանակակից հրետանային այնպիսի համակարգերի առկայությունը, որոնք ընդունակ են ռմբահարել Սյունիքի ողջ տարածքը, ինչպես նաեւ Արցախի անկման հետեւանքով առաջացած հոգեբանական հարվածը ռազմավարապես կենսականորեն կարեւոր այդ երկրամասի պաշտպանունակությունը կիջեցնեն զրոյական աստիճանի: Հայաստանի մնացյալ մասը թուրք-ադրբեջանական օղակի մեջ առնելը Հայաստանը կվերածի անդրկովկասյան Սվազիլենդի տիպի մի գետտոյի, եւ այնուհետեւ Թուրքիայի ու Ադրբեջանի կողմից Հայաստանի ոչնչացումը, եթե ոչ ռազմական, ապա տնտեսական, քաղաքական ու հոգեբանական ճնշման միջոցով լոկ ժամանակի հարց կլինի: Զրկվելով կայուն զարգացման հեռանկարից եւ աշխարհով մեկ սփռված միլիոնավոր հայերի հնարավոր ապաստան լինելու հնարավորությունից, երկրաչափական պրոգրեսիայով աճող լայնածավալ արտագաղթի արդյունքում Հայաստանն այնքան կթուլանա, որ հեշտությամբ կկլանվի Թուրքիայի, Ադրբեջանի ու Վրաստանի կողմից: Ու թեեւ հայ ժողովուրդը մեկ անգամ՝ 1990-ական թթ., չեզոքացրեց այս նույն սցենարը, թուրք-ադրբեջանական դաշինքը չի հրաժարվել այն կրկնելու մտքից եւ, եթե հայությունը պատրաստ չեղավ արդյունավետ դիմադրություն ցույց տալ, այդ դաշինքը փորձելու է ռեւանշ վերցնել:

Իրողություն 2. Հայությունը կկարողանա գոյատեւել միայն այն դեպքում, եթե գոյատեւի Հայաստանը (որպես պետություն եւ այնտեղ ապրող հայ ժողովուրդ):

Իրողություն 3. Առանց Հայաստանի հայկական Սփյուռքը չի կարող ներկայացնել ազգ, այսինքն՝ կենսունակ մարմին, որն ապահովում է հայության պահպանումն ու վերարտադրումը (էլ չենք խոսում հայոց լեզվի ու մշակույթի գոյության ու զարգացման մասին):

Իրողություն 4. Վերջին տասնամյակում կտրուկ արագացել են Սփյուռքում ընթացող ուծացման անողոք գործընթացները՝ ընդունելով աննախադեպ ծավալներ: Մասնավորապես, արտագնացության հետեւանքով տարեցտարի նոսրանում են Մերձավոր Արեւելքի հայկական հզոր համայնքները, որոնցում մինչեւ վերջերս խիստ հազվադեպ էին խառնամուսնությունները, արդյունավետորեն գործում էին հայկական դպրոցները ու մյուս համայնքային կառույցները: 20-30 տարի անց Լիբանանի, Իրանի, Սիրիայի երբեմնի ծաղկուն համայնքներից լավագույն դեպքում պահպանվելու են միայն փոքր կղզյակներ, ինչպես դա արդեն տեղի ունեցավ Իրաքում: Իսկ Ռուսաստանում եւ Արեւմուտքի զարգացած երկրներում ապրող հայերը ենթակա են առավել արագընթաց ձուլման:

Իրողություն 5. Առանց հայոց լեզվի չկա հայկական մշակույթ. լեզուն, պետականության ու այդ պետականությանը ենթակա տարածքների հետ միասին, հայ ազգի պահպանման հիմքն ու կարեւորագույն միջոցն է: Այն, որ մեր շատ հայրենակիցներ, հատկապես Սփյուռքում, կարող են առանց հայոց լեզվի իմացության իրենց հայ համարել, հնարավոր է միայն նրա շնորհիվ, որ հայ ազգի Հայաստանում ապրող մասն առ այսօր խոսում, գրում ու ստեղծագործում է հայերեն: Պատկերացնենք վարկածային մի այնպիսի իրավիճակ. Հայաստանի հայերը մոռացել են մայրենին եւ հաղորդակցվում են, ուսում առնում, գրում եւ ստեղծագործում որեւէ օտար լեզվով, կարեւոր չէ՝ ռուսերենով, անգլերենով թե չինարենով: Դա կարող է նշանակել մեկ բան՝ հայկական քաղաքակրթության, հայկական մշակույթի, հայ ազգի վերջ: Իսկ այսօր հայոց լեզվի ու մշակույթի պահպանման եւ զարգացման հիմնախնդիրն իր ողջ հասակով հառնել է արդեն բուն Հայաստանում:

Դա, ինչպես արդեն ասվեց, կապված է մեր հայրենակիցների արտագաղթելու արդյունքում հայոց լեզուն կրողների թվաքանակի կրճատման (այդ թվում նաեւ մեր ներուժի՝ երեխաների, որոնք արտասահմանում կստանան ոչ հայեցի կրթություն) եւ պետության կողմից հայոց լեզվի պատշաճ պաշտպանության բացակայության հետ: Անկախության 16 տարիներից հետո ժամանակն է լիարժեք գնահատելու լեզվի հիմնարար դերն ու տեղը ազգային կյանքում, որ դեռեւս չի արվում ո՛չ քաղաքական վերնախավի, ո՛չ էլ հայ մտավորականության զգալի մասի կողմից: Ընդհակառակը՝ լեզվաքաղաքականության, ինչպես եւ մի շարք այլ հիմունքային հարցերում, դեռեւս փորձեր են արվում հետ շրջել հայ քաղաքական մտածողությունը:

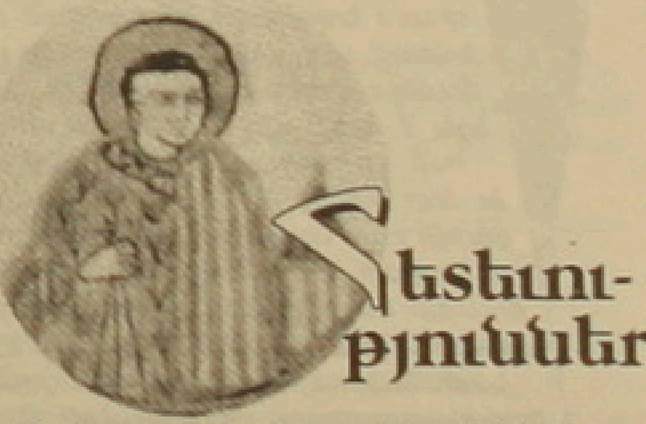

Հետեւություններ

Հետեւություն 1. Հայությունը գտնվում է գոյապայքարի ակտիվ փուլում իր հայրենիքի աներեւակայելի զոհողությունների գնով պահպանված մի բեկորում: Այլ կերպ ասած, հայ ժողովուրդը պայքարող օրգանիզմ է, որի հիմնական՝ կենսականորեն կարեւոր գործառույթը պայքարն է գոյապահպանման համար:

Հետեւություն 2. Այդ գոյապայքարի հիմնական ճակատներն անցնում են ոչ միայն Հայաստանի, Ադրբեջանի եւ Թուրքիայի միջեւ եղած սահմանագծերով, այլ ակնհայտորեն հենց երկրի ներսով՝ ընդգրկելով եւ՛ ժողովրդագրության, եւ՛ տնտեսության, եւ՛ սոցիալական, եւ՛ գիտության, եւ՛ կրթության ու այլ ոլորտները: Արտագաղթը, անկախ իր պատճառներից, հայերին ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն դուրս է մղում գոյապայքարի կենտրոնական դաշտից՝ Հայաստանից: Նրանց հայրենադարձությունը, ընդհակառակը, նշանակում է կենսականորեն անհրաժեշտ ազգային ներուժի համալրում:

Վերը շարադրած ռազմավարական իրավիճակը հիմք ընդունելով՝ փորձենք պատասխանել այն հարցին, թե ո՞վ է Հայը եւ ինչո՞վ է նա տարբերվում ծագումով Հայից:

Հայ է նա, ով.

1) Հայաստանն ընդունում է որպես իր միակ հայրենիք, ընդ որում ժամանակագրական-տարածքային երկու չափումներում՝ նրա պատմական եւ արդի սահմաններում.

2) Հայաստանի տարածքի, ժողովրդի, լեզվի ու մշակույթի նկատմամբ ունի ամուր հոգեբանական կապվածություններ.

3) անձնապես պատասխանատվություն է զգում Հայաստանի ճակատագրի համար, ըստ այդմ էլ՝ ստանձնում է հայրենիքի առջեւ քաղաքական պարտավորություններ.

4) արտերկրում բնակվելու դեպքում լրջորեն մտածում ու վերլուծում է իր եւ իր ընտանիքի հայրենադարձության բոլոր հնարավոր տարբերակները.

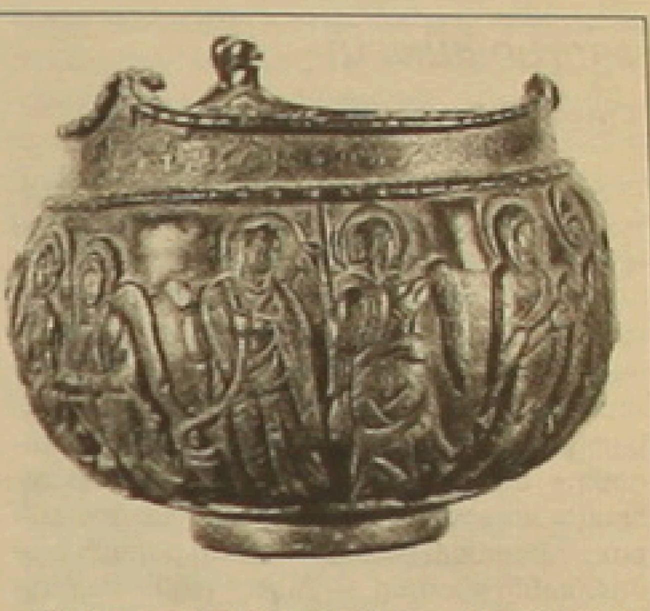

5) հայոց լեզվի ու մշակույթի կրողն է կամ ձգտում է դառնալ այդպիսին.

6) ցանկանում է իր սերունդը հայ պահել, այդ թվում հայոց լեզուն իր երեխաներին փոխանցելու միջոցով եւ նրանց ազգային մշակույթի ոլորտի մեջ ընդգրկելով:

Իսկ մեր այն հայրենակիցները, ովքեր իրենց հայրենիք են համարում ոչ թե Հայաստանը, այլ իրենց ծննդավայրի կամ քաղաքացիության երկիրը, ովքեր Հայաստանի նկատմամբ քաղաքական պարտավորություններ ու հոգեբանական կապվածություններ չունեն, ովքեր չեն ուզում մտածել Հայրենիքում ապրելու մասին, չեն ուզում լինել հայոց լեզվի կրողը, գիտակցաբար կամ անգիտակցորեն հաշտվել են իրենց սերունդների անխուսափելի ուծացման ու ձուլման հետ, կարող են համարվել ընդամենը ծագումով հայ, քանի որ իրականում նրանք կամ աշխարհաքաղաքացի (կոսմոպոլիտ) են, կամ էլ՝ այլ ազգության ներկայացուցիչ: Եվ բոլորովին կարեւոր չէ, որ նրանք այդ ամենով հանդերձ կուրծք կծեծեն ու կպնդեն, թե իրենք են ամենաիսկական հայերը (ակնհայտ ինքնախաբեություն): Էականն այն է, որ այդպիսի անհատը այլեւայլ պատճառներով հայտնվել է ազգի կենսագործունեությունից դուրս եւ նրանում որեւէ անձնական մասնակցություն այլեւս չի ունենում, այն էլ ազգի համար օրհասական պահին:

Այդ առիթով հարկ է նաեւ նկատել, որ ինչպես յուրաքանչյուր ազգության, այնպես էլ հայի ինքնության հարցում ծագումնաբանությունը երկրորդական նշանակություն ունի: Անհատի իրական ազգային պատկանելության հարցը որոշվում է նրա՝ այս կամ այն ազգի ընդհանուր կենսագործունեության մեջ անձնական ներգրավվածությամբ եւ ներդրած ավանդով:

Այսպիսով, հային պետք է տարբերել հայկական ծագում ունեցող մարդուց: Սա ամենեւին չի նշանակում առաջինին համարել լավը, իսկ երկրորդին՝ վատը: Պարզապես երկրորդն արդեն չի կարող եւ չի ուզում որեւէ զոհողության գնալ հանուն Հայաստանի եւ արդեն արմատապես տարբեր ազգային ինքնագիտակցություն ունի:

Ծագումով հայերին օգտակար կլինի ազնվորեն, առանց ինքնախաբեության եւ երեսպաշտության նայել ճշմարտության աչքերին. նրանք ըստ էության արդեն դուրս են եկել ազգի կենսագործունեության դաշտից: Այդուհանդերձ, նրանց համար բաց է երկկողմանի ճանապարհը. վերջնական ձուլում կամ վերադարձ ազգային արմատներին՝ հայոց լեզվի ու մշակույթի վերագտնում, մասնակցություն ազգային կյանքին: Այս իմաստով Սփյուռքի մի ստվար հատվածը վերադարձի հնարավորություն ունեցող հայեր են: **Ցավոք, բուն Հայաստանում էլ քիչ չեն օտարված հայերը, ովքեր ամբողջովին կամ մասնակիորեն հեռացել, խորթացել ու կտրվել են հայոց լեզվից, մշակույթից ու քաղաքականությունից, չեն գիտակցում ամբողջ հայությանը սպառնացող ոչնչացման ընդհանուր վտանգը:**

Ուզում եմ կրկնել այն, ինչ բազմիցս գրել եմ: Հայության պահպանումն արտերկրում ինքնանպատակ լինել չի կարող: Սփյուռքահայության պահպանման բուն նպատակը սեփական հողերում, ազգային պետականության հովանու ներքո վերամիավորվելն է, այսօր՝ այսօրվա Հայաստանում, այն տարածքում, որը

Շարունակությունը՝ էջ է ▶

ԱԶԳ-ՆԵՐԴԻՐ

Սփյուռքահայ դեմքեր

«Հայ» տեղեկագիրը հատուկ համար է նվիրել բելգիահայոց հանձնախմբի ներկայացուցիչների ժողովի նախագահ Արբակ Մխիթարյանին: Այդ խորագիտակ մարդու համբավը Բելգիայում եւ ողջ աշխարհում մեծ պատիվ էր բերում հայ համայնքին:

ՀՈՒՇԵՐ պրոֆեսոր Արբակ Մխիթարյանի մասին

1994թ. հայ-բելգիական հնագիտական համագործակցության շրջանակներում մեկնեցի Բելգիա՝ Գենտի համալսարանի Մերձավոր Արեւելքի եւ Հյուսիսային Աֆրիկայի ինստիտուտ երկարատեւ գործուղման՝ մեկ տարի տեւողությամբ: Երբ հայտնվում ես անծանոթ երկրում, առաջին քայլերից մեկը լինում է ծանոթանալ այնտեղ ապրող հայերի հետ: Մինչ մեկնելս արդեն տեղեկացել էի, որ Բելգիայի հայ գաղութի նախագահ երկար տարիներ եղել է պրոֆ. Արբակ Մխիթարյանը:

Ինձ պատեհություն ընձեռնվեց ոչ միայն ծանոթանալու պարոն Արբակ Մխիթարյանի եւ նրա տիկնոջ հետ, այլեւ ջերմ ու բարեկամական հարաբերություններ հաստատելու այդ զույգի հետ: Հայաստան վերադառնալուց հետո, ակտիվ նամակագրությունը խթանեց այդ ջերմության պահպանմանը: Ծանոթությունը եւ բարեկամությունը Մխիթարյանների հետ իրապես մեծ մխիթարություն էր՝ այդ ընտանիքի ջերմ մթնոլորտը հեռավոր Բելգիայում օգնում էր ինձ մասամբ հաղթահարել կարոտը հարազատներիս եւ հայրենիքի:

Նամակներում պրոֆ. Մխիթարյանին դիմում էի «Հայրիկ»: Հայրիկի մահից հետո նամակագրությունը շարունակեցի տիկին Մխիթարյանի հետ: Ես դիմեցի Բելգիայի հայ գաղութ եւ Երուսաղեմի համալսարանի պրոֆ. Մայքլ Սթոունին, որպեսզի ինձ ուղարկեն հուշեր պրոֆ. Մխիթարյանի մասին: Իմ խորին շնորհակալությունն եմ հայտնում պարոն Արա Վռույրին (Բելգիա) եւ պրոֆ. Սթոունին՝ իմ խնդրանքին արձագանքելու համար:

ՄԱՐԻՆԵ ՄԽԻԹԱՐՅԱՆ

ԷԴՈՒԱՐ ԺԱԽՅԱՆ

Շատ մեծ մարդը

Տարիներ առաջ հեռուստատեսությունը հաղորդում էր նվիրել Արբակ Մխիթարյանին, նրա գործերին, զբաղմունքին, դասավանդմանը:

Նա ներկայացել էր որպես պայծառ, գրեթե արեգակնային մարդ, որի պատկերն արտացոլում էր ներքին հարստությունը: Արբակ Մխիթարյանը Բելգիայի հայ համայնքի ամենակարկառուն գործիչն էր: Լինելով «Էլիզաբեթ թագուհի» եգիպտագիտական հիմնադրամի գլխավոր քարտուղարը, Արվեստի եւ պատմության թագավորական թանգարանների իսլամի բաժանմունքի տնօրենը, Բրյուսելի ազատ համալսարանում արաբերենի դասախոս, հին եգիպտական եւ իսլամական արվեստների մասնագետ, նա միաժամանակ իրեն նվիրել էր հայկական արվեստի եւ մասնավորապես մանրանկարների ուսումնասիրությանը:

1925 թ. Բելգիա գալուն պես նա մերվել էր հայկական համայնքին, որտեղ իրեն բնորոշ զսպվածությամբ միանգամից հայտնի էր դարձել արվեստի ոլորտում եւ համայնքային կառույցներում: 1964 թ. Սանուկ Բասմաջյանի մահից հետո Մխիթարյանը համաձայնեց նրան հաջորդել համայնքի ներկայացուցիչների ժողովի նախագահի պաշտոնում, մինչ Վարդան Մուրդիկյանը դեռ նախագահում էր հանձնախմբում: Բայց երբ 1977 թ. հանձնախումբն ընդլայնվեց, նա կարողացավ մեծ կարեւորություն հաղորդել ժողովին: Բախտ եմ ունեցել գործակցելու նրա հետ: Այդ բարեպատեհ ժամանակահատվածում է, որ ժողովը կյանքի կոչեց հանձնախմբի նախաձեռնությունները. հանրակացարանի ձեռքբերում, կարգավիճակների բարեփոխում, Թուրքիայի արեւելյան նահանգներից ընտանիքների ընդունում, եկեղեցու կառուցում, սոցիալական կենտրոնի ստեղծում (որը հետագայում կրելու էր Արբակ Մխիթարյանի անունը), պայքար հանուն ՄԱԿ-ի զեկույցի հայտնի 30-րդ կետի պահպանման, արգասավոր հարաբերություններ ՄԱԿ-ի Փախստականների գերագույն կոմիսարիատի հետ, մասնակցություն Եվրոխորհրդարանի 1987 թ. հունիսի 18-ի՝ Հայոց ցեղասպանությանը նվիրված բանաձեւին հանգեցրած պայքարին, համայնքի մշակութային, արվեստագիտական եւ սոցիալական կյանքի նորացում եւ այլն:

Եվ երբ 1986 թ. նա համաձայնեց նախագահել հանձնախումբը, ամենքը հասկացան, որ համայնքի միասնությունը կպահպանվի: Բայց մանավանդ 1988 թ. երկրաշարժից հետո էր, որ 77-ամյա Արբակ Մխիթարյանը դրսեւորեց իր ողջ շռայլությունը եւ կապվածությունը սեփական արմատներին: Իր տիկնոջ օժանդակությամբ նա ժամանակ եւ առողջություն չխնայեց համերաշխության արտասովոր ձեռնարկումներում: Արբակ Մխիթարյանն ի հայտ բերեց այն, ինչը գաղտնիք չէր իր մերձավորների եւ բարեկամների համար: Խոսքն իսկական մարդասիրության մասին է, որի իմաստը քչերին է հասու: Այստեղ էր, որ նա ներկայացրեց հայկական հանճարի ամենագեղեցիկ կողմը: Ճարտիկ առեւտրականի սովորական կերպարից զատ կա նաեւ ընչավոր եւ ոգեղեն մարդու կերպար, որն արդեն 2500 տարի կանգուն է իր շիտակության եւ բարոյական ուժի շնորհիվ:

Նրա մեջ մենք սիրում էինք հենց այդ ներքին ուժը, որը գալիս էր շատ հեռվից եւ նրան դարձնում էր մեծ մտավորական, որի կյանքը, գործերը, կողմնորոշումները ներշնչված էին գաղափարներով եւ ծառայում էին յուրայիններին եւ խնամարկյալներին:

Վերջին անգամ նրան տեսել եմ ավելի քան մեկ տարի առաջ: Մենք գրեթե չխոսեցինք համայնքի գործերի մասին, բայց շատ խոսեցինք մեր գրական նախասիրությունների մասին: Ես նրան այնքան վաղուց էի ճանաչում, որ տարիների թողած հետքերը հազիվ էին նշմարվում: Նա գանգատվում էր իր սակավաշարժությունից, բայց խոստովանում էր սեփական մտքի սրությունը: Նրա սքանչելի տիկինը, զավակները, թոռները, եղբայրը ֆիզիկական դիմադրողականության աղբյուր էին: Այս տարվա սկզբներին հեռախոսով վերջին անգամ լսեցի Արբակի մեղմ ու հանգստացնող ձայնը: Մեծությունից ավելի մեծ բան էլ կա. դա պարզությունն է:

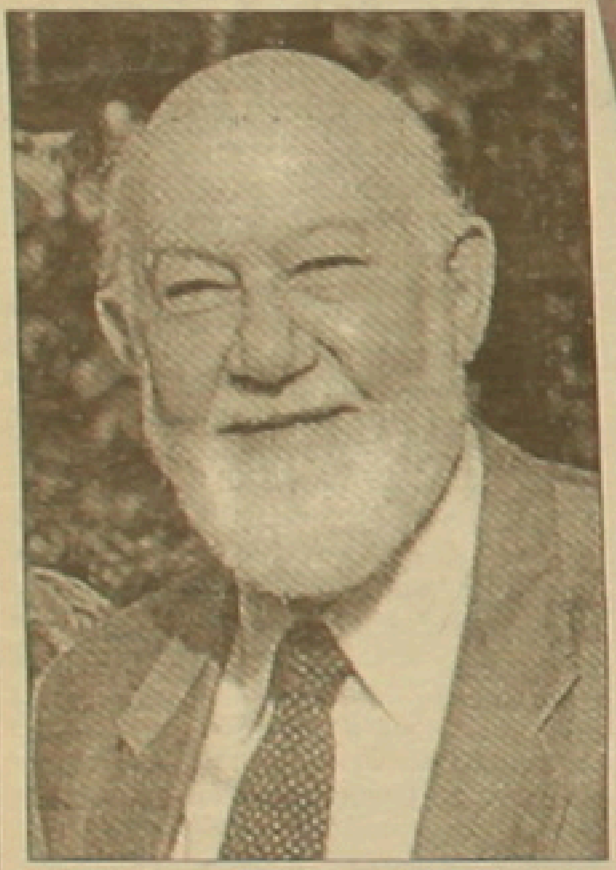

Արբակ Մխիթարյանը բնականորեն պարզ էր, քանզի խուսափում էր շքեղությունից եւ պաճուճանքից, արհամարհում միջակությունների անցողիկ փառքը, փնտրում էր իրական՝ սրտի ու մտքի արժեքներ: Նա ուներ մեր ժամանակաշրջանում խիստ հազվագյուտ կյանքի բարոյախոսություն, որը մարդկային էակներին տալիս է իսկական կշիռ եւ անջնջելի հետք թողնում նրանցից հետո:

ԱՐԱ ՎՌՈՒՅՐ

Անցում ի հավերժություն

Պարոն Մխիթարյանն ուներ մի գաղտնիք՝ հավերժական երիտասարդության գաղտնիքը:

Անտեսել էր իրեն շնորհված բազմաթիվ տիտղոսները, քանզի պարգեւներից բարձր մարդ էր:

Երիտասարդ էր, քանզի բոլոր կրքերը պահպանել էր մինչեւ ճանապարհի վերջը: Քանզի ուներ գիտության դեմ հանդիման սկսնակի պես համեստ լինելու հազվագյուտ հատկություն, նույնիսկ՝ գագաթներին հասնելուց հետո: Քանզի մտապես երկխոսությունը նախընտրել էր խրատից եւ ճշմարտացիությունը՝ նորաձեւությունից:

Որքա՜ն երջանկություն էր հարց տալ պարոն Մխիթարյանին եւ դիտել, թե ինչպես է պահանջվող տեղեկությունը որոնում իր զարմանահրաշ հիշողության հազար ու մեկ գաղտնարաններում:

Հանդարտ հայացքով եւ արթուն մտքով այդ մարդը լսարաններին դիմում էր գերագույն խաղաղությամբ եւ փարավոնային վեհությամբ լի ձայնով: Բայց խոսքը պարզ էր ու հստակ, ճշմարիտ ու շիտակ՝ իր անձի նմանությամբ:

Եգիպտոսի Արքայական հովտի դամբարանները ներկայացնող «լուսապատկերային» անմոռանալի գիտաժողովներում կամ Թորոս Ռոսլինի կախարդական աշխարհին նվիրված զեկուցումներում պարոն Մխիթարյանը բաշխում էր իր խորագիտակցության տպավորիչ դրամագլուխը, ինչպես աստվածաշնչյան նահապետներն էին բաժանում իրենց ունեցվածքը, որպեսզի ամեն ոք իր հասանելիքն ստանալու զգացում ունենա:

Տվյալ սկզբունքներին հավատարիմ մարդը բելգիահայ համայնքի ներկայացուցիչների ժողովի այնպիսի նախագահ էր, որը ծանր պահերին չվախեցավ ստանձնել հանձնախմբի նախագահության պատասխանատվությունը: Նա սովորականի պես գործն ստանձնեց մեծագույն արժանապատվությամբ:

Այդ համարձակ քայլը բավարար չափով գնահատվե՞ց արդյոք...

Բացի դրանից, Հայկական սոցիալական կենտրոնի նկատմամբ նրա գործնական մոտեցումը մեկ անգամ եւս ապացուցեց, որ ինքը ծանոթ է իրավիճակին: Կենտրոնն այսօր կրում է նրա անունը, եւ դա հարգանքի տուրք է նրա խորաթափանցությանը եւ ձեռներեցությանը, ինչպես նաեւ մեծահոգությանը:

Նրա հայկականությունն օրինակելի էր եւ պայծառ: Դա թույլ տվեց բարձրորակ հրատարակությունների շնորհիվ մեր ժառանգությանը ծանոթացնել հազարավոր մարդկանց:

Նրա համբավը մեր համայնքին պարգեւեց նմանը չունեցող ազնվականական հավաստագիր:

Եվ երբ գրքերի այդ բարեկամը գլուխը բարձրացնում եւ խոսում էր, նրանից ճառագում էր դրական ու ջերմ բարություն: Այդ ժամանակ նա մեզ փոխանցում էր ամենաթանկագինը՝ իր չարաճճի աչքերի խորքում փայլող փոքրիկ բոցը, որն արտահայտում էր այդ մեծ, շատ մեծ պարոնի ողջ հմայքը:

Երջանիկ են նրանք, ովքեր նախախնամության շնորհը կունենան այսուհետեւ իրենց հոգու խորքում պահպանելու իմաստնությամբ լի այդ ժպտուն աչքերի վերհուշը:

ՆՈՒՐՀԱՆ ԳԱՅԴԱ

Սիրելի Մխիթարյան ընտանիք

Սրտաբեկ այս տողերն եմ գրում ասելու, որ կիսում եմ ձեր վիշտը: Գիտեմ, թե ինչպիսի ահավոր դատարկություն է ստեղծվել ամուսնու, հոր մահից հետ: Նա հայր էր նաեւ ամբողջ հայ համայնքի համար:

Իմ առաջին իսկ հանդիպումից ես սովորեցի ճանաչել նրա շռայլությունը, վեհանձնությունը, նրբանկատությունը: Ուրախանում էի, երբ կրկին հանդիպում էի նրան եւ հետը մտերմիկ զրուցում:

Նա հարգարժան եւ հարգված մարդ էր ոչ միայն մեր համայնքում, այլեւ բելգիացի եւ օտարերկրացի եգիպտագետների միջավայրում:

Ամբողջ սրտով ձեզ հետ եմ եւ մասնակից եմ ձեր վշտին:

ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐՏԻԿՅԱՆ

Պարոն Մխիթարյանի կենդանի դասը

Պարոն Արբակ Մխիթարյանը վախճանվեց իննսուներեք տարեկան հասակում, մեր վերջին հանդիպումից եւ գրկախառնումից ընդամենը մի քանի օր անց: Ձայնը թուլացել էր, ինքը լուռ էր, բայց ուշադիր եւ ժպտադեմ:

Մի քանի տարի առաջ նրան նվիրված հատորում կան այսպիսի տողեր. «Լինելով մեծապես կրթված եւ խորագիտակ մարդ, նա այդուհանդերձ մնում է սիրալիր, կատարելապես զուտ եւ իսկապես համեստ անձնավորություն»: Սրանով ամեն ինչ ասված է:

Հայկական մանրանկարներին նվիրված եւ «Անապատականների կյանքը» լուսաբանող մի ակնարկում պարոն Մխիթարյանը ներածության փոխարեն վկայակոչում է եգիպտացիներին, որոնք Արեւելքում քրիստոնեություն ընդունած ժողովուրդներից են:

Այդպիսով նա զուգորդում էր իր երկու նախասիրությունները՝ Եգիպտոսը եւ Հայաստանը:

Վաղ հասակում նա հեռացավ Եգիպտոսից, որը, սակայն, երբեք չհեռացավ նրանից: Եգիպտագիտությանը նրա բերած նպաստի կարեւորությունը հայտնի է ամենքին: «Էլիզաբեթ թագուհի» եգիպտական հիմնադրամի պատվո գլխավոր քարտուղար, բելգիացի ավագագույն եգիպտագետ, նշանավոր Ժան Կապարի երբեմնի աշխատակից Արբակ Մխիթարյանը միջազգային համբավի էր արժանացել բազմաթիվ երկրներում իր դասախոսություններով, իր ուսումնասիրություններով, մեծաթիվ աշխատություններով: Նրա գործընկերներն անպայման արժանի հարգանքը կմատուցեն նրան:

Նա ծնվել էր հայ եւ ամբողջ կյանքում մնաց հայ: Հետաքրքրվում էր քրիստոնյա Հայաստանի պատմության եւ ժառանգության հետ կապված ամեն ինչով:

Մեր համայնքի ապագայով մտահոգ բելգիահայերս նրան մեծապես պարտական ենք:

Շատ հաճախ մեր համայնքի զանազան ընկերակցություններում տարբեր պատասխանատու պաշտոնների առաջարկներ ստանալով՝ նա ամեն անգամ իր առաքելությունը կատարել է խելամտությամբ եւ չափի զգացումով: Այն տարիքում, երբ ուրիշները հանգստանում են, նա նետվում էր օգնելու Հայաստանին եւ հայերին. դեռ երիտասարդ լինելու ժամանակն էր:

Նրա անունը կրող սոցիալական կենտրոնը մեր համայնքի հոգսերին նրա նվիրվածության վկայությունն է:

Նա հեղինակություն էր, միավորիչ անձնավորություն, երբեմն՝ նույնիսկ վերջին հույսը:

Նա հեռացավ կյանքից, բայց ոչ մեզանից, քանզի մնում է նրա կենդանի դասը, զսպվածության, խոնարհության, ուրիշի հանդեպ հարգանքի դասը, քանզի մենք մեր ինքնասիրությանը հասցված ամենաչնչին վիրավորանքի, ամենափոքր հիասթափության կամ հակասության դեպքում վերածվում ենք օպերետային Բակունինի, չմոռանալով, որ մեր տարբերությունները մեզ հարստացնում են, իսկ մասնատումները՝ ոչնչացնում: Կուզենայի, որ դա չմոռանանք:

ՀԱՅԿ ՄԱՐՏԻԿՅԱՆ

Երախտիքի խոսք Արբակ Մխիթարյանին

Ճարտարապետություն ուսանելիս կանոնավորապես հաճախում էի Հիսնամյակի թանգարանի գիտաժողովներին: Այնտեղ առաջին անգամ հանդիպեցի Արբակ Մխիթարյանին: Հետաքրքրությամբ ունկնդրում էի նրա զեկուցումները, որոնք մատուցվում էին հստակ, զուլալ ձայնով եւ հրաշալիորեն ընկալելի էին: «Ահա մի մարդ, որը ջուր չի պղտորում՝ այն ավելի խոր ցույց տալու համար, ահա մեկը, որը փայլելու գայթակղությունը ստորադասում է լուսավորելու մտահոգությանը, մեկը, որի հետ կուզենայի մի օր ծանոթանալ», մտածում էի ես:

Այդ օրը եկավ, երբ Բրյուսելի ազատ համալսարանում արեւելյան լեզուների ուսումնասիրության փորձաշրջան ժամանակ պրոֆեսոր Էլեգիերսը ինձ՝ ճարտարապետ սովորողիս ներկայացրեց Արբակ Մխիթարյանին:

Ես չհրաժարվեցի ճարտարապետությունից, բայց մի քիչ հայերեն սովորեցի:

Ուսանողության այդ տարիներից պահպանել եմ վերհուշն այն մարդու, որն ինձ ծանոթացրեց հայկական արվեստին եւ մասնավորապես ճարտարապետությանը: Նրա շնորհիվ ճանաչեցի հայկական ճարտարապետության ավետարանը՝ Յոզեֆ Ստրժիգովսկու «Die Baukunst der Armenier und Europa» գիրքը: Ես ծանոթ էի ռոմանական ճարտարապետությանը, բայց առաջին անգամ Արբակ Մխիթարյանն ինձ պատմեց Օռլեանի եպիսկոպոս եւ Սեն-Բենուա սյուր Լուարի աբբահայր Թեոդուլֆի հին աղոթատան մասին. նա 9-րդ դարի սկզբներին Օդոն անունով հայից՝ Էքս-լա-Շապելի տաճարի ճարտարապետից, հրավիրեց կառուցելու Ժերմինյի-դե-Պրեի փոքրիկ եկեղեցին: Վերջինս կատարելապես արտացոլում է կարոլինգյան ժամանակաշրջանի ճարտարապետության վրա հեռավոր հայկական նմուշների գործած ազդեցությունը:

Շարունակությունը՝ էջ Ը

Հասարակագիտական

ԳԻՐՔ ԺԱՄԱՆԱԿԻ, ՄԱՐԴՈՒ ԵՎ ՆՐԱ ԳՈՐԾԻ ՄԱՍԻՆ

ՍՏԵՓԱՆ ՍՏԵՓԱՆՅԱՆ

Երկու տասնյակ տարի պրոֆեսոր Մ. Մինասյանը վարել է Մ. Հերացու անվան պետական բժշկական համալսարանի քաղաքագիտության ամբիոնը, 10 տարի ղեկավարել մայրաքաղաքի 26 կոմիսարների շրջանը...

Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիայի «Գիտություն» հրատարակչությունը լույս է ընծայել Միքայել Մինասյանի «Ժամանակը, մարդը եւ նրա գործը» մեծածավալ աշխատությունը:

Հետազոտության առարկա դարձած հիմնախնդիրը մարդու ապրած ժամանակն է, նրա գործունեությունը, բնորոշիչները, որպես այդ գործունեության սուբյեկտի եւ օբյեկտի:

Մենագրության հանգամանալից ընթերցումը խոր համոզմունք է ստեղծում, որ հեղինակը դրսեւորում է սոցիալ-քաղաքագիտական հարուստ իրազեկություն, որի հիմքում հուշագրությունն է եւ տարիների ընթացքում կատարած սոցիոլոգիական հետազոտությունները: Հայաստանի սոցիալ-քաղաքական, գիտության, արվեստի ու գրականության բնագավառների մի շարք նշանավոր գործիչների՝ կոնկրետ ժամանակաշրջանում կատարած աշխատանքը հետազոտության մեջ ներկայացվում է ժողովրդի կենսական նշանակության խնդիրների սոցիոլոգիական արժեւորման համատեքստում:

Տեսական եւ գործնական նշանակություն ունի այսօրվա կյանքի պատմականության լուսաբանումը, հարությունն է առնում անցյալի ու ներկայի անխզելի կապը, ընդհանուր եւ անմիջական նպատակների իրագործման լույսի ներքո ցույց է տրվում արմատների հետ կապերի պահպանման անհրաժեշտությունը: Գիրքն իր ամբողջության մեջ գրված է «հիշողությունն ընդդեմ մոռացության» նշանաբանով: Ժողովրդի նկատմամբ երաշխիք ունեցող գործիչների մոռացման բացառման, ըստ մատուցած ծառայությունների արժեւորման սոցիալական-հոգեւոր կենսականորեն կարեւոր խնդիր է առաջադրվում:

Աշխատությունում քննարկվող հիմնախնդիրը դարձել է սոցիալ-բարոյագիտական, քաղաքագիտական, հրապարակախոսական իմացության, մտորումների առարկա:

Քննարկվող հիմնախնդրի ամբողջական բացահայտման որոշիչ դեր ունեցող նախադրյալներից է սոցիալ-քաղաքական կյանքի տարբեր մակարդակներում եւ բնագավառներում ուսումնասիրությունների կատարումը եւ դրանցից բխող արդյունքների ընդհանրացումների համակողմանի ու օբյեկտիվ արժեւորումը: Միանգամայն ճիշտ է հեղինակի ելակետային այն դիրքորոշումը, որ հասարակական նոր հարաբերությունների ձեւավորումը եւ հաստատումը միանգամից չէ, որ պետք է կատարվեն: Դրանք մեկնաբանվում են որպես առաջացած դժվարությունների հաղթահարման, զարգացման-փոփոխությունների, մարդկային ուժերի եւ նոր ժամանակներում նոր հարաբերությունների, աշխատանքի նկատմամբ նոր վերաբերմունքների դրսեւորման ընթացք: Գործնական եւ սոցիալ-բարոյական առումներով արդարացի է կոնկրետ փաստերից բխող այն եզրահանգումը, որ դրանք երբեք էլ չեն նշանակում եւ չպետք է նշանակեն գոյություն ունեցողի, որպես հնի, «հիմնովին խորտակման», տհաս, գաղափարախոսական «արդարացում» ենթադրող գործողություն: Մանավանդ բոլորս, այդ թվում վերջինի հեղինակները, արդեն տեսել եւ «վայելել» ենք նման խորտակումների սոցիալ-ազգային կործանարար հետեւանքները:

Աշխատության մեջ միանգամայն դրականորեն է հատկանշվում այն մոտեցումը, որ նոր հարաբերությունների հաստատումը լուսաբանվում է ոչ միայն նյութական արտադրության, այլեւ ամենից առաջ այն արարող մարդու հոգեւոր, սոցիալ-քաղաքական գործունեության ազդեցություններով կատարվող փոփոխությունների առումներով:

Այստեղ հեղինակը վերջինների շարքում վճռորոշ է դիտարկում սոցիալ-բարոյական նոր բովանդակությամբ ժամանակներում կենսագործունեության իրական մարդկային հանգամանքների ստեղծումը: Դրա մեջ է կարեւորվում սոցիալ-տնտեսական ստեղծվող հարաբերությունների հիմնական խնդիրը: Այսինքն՝ մարդը գոյություն ունի նպատակի, թե՞ միջոցի գործառությամբ: Առաջին տարբերակի պարագայում հանրապետությունում կատարվող սոցիալ-տնտեսական, հասարակական-քաղաքական փոփոխությունները անհրաժեշտաբար կդառնան համընդհանուր շահագրգռության առարկա, կվերածվեն համազգային արժեքի:

> ***Փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Միքայել Մինասյանը 8 մենագրության, 70 գիտական հոդվածների հեղինակ է: Նրա աշխատությունները հասարակության մեջ կատարվող սոցիալ-քաղաքական, բարոյահոգեբանական կոնկրետ գործընթացների հետազոտության արդյունք են:***

Աշխատության մեջ հստակորեն փաստարկվում է ճիշտ հակառակ իրավիճակի գոյությունը: Հեղինակի եզրահանգումները բխում են հանրապետության հասարակական կյանքի մի շարք բնագավառներում գործերի իրական վիճակի կոնկրետ վերլուծություններից: Այդտեղ ընդգրկված են տնտեսությունը, հասարակության սոցիալ կառուցվածքը, քաղաքական կազմակերպությունները, մարդկանց քաղաքական կուլտուրան եւ, ընդհանրապես, հոգեւոր կյանքը, նրանց կարողությունների իրացման վճռորոշ խնդիրները:

Մենագրությունը դրականորեն է հատկանշում իրական եւ ճշմարիտ մոտեցումների արդյունք հանդիսացող մեկ այլ կարեւոր եզրահանգում՝ հանրապետությունում դե-յուրե կազմակերպվել են սոցիալ-տնտեսական արմատականորեն նոր հարաբերություններ, սակայն դրանք, փաստորեն, չեն առարկայացել՝ տեւական ժամանակ սոցիալ-քաղաքական խիստ անբարվար, չհամակարգված կառավարման պատճառով: Տեսական եւ գործնական առումներով նպատակասլաց է այն ընդհանրացումը, որ արմատականորեն նոր ժամանակում գործողության մեջ չի մտել հիմնական գործոնը՝ մարդը, դատապարտված կորցնելու իր հին սոցիալ-քաղաքական բնորոշիչները եւ զրկված՝ նորերը ձեռք բերելու հնարավորությունից:

Ժամանակը, մարդը եւ նրա գործը հիմնախնդրի հանգամանալից վերլուծության արդյունքում այս եռորդությունը ընթերցողին ներկայացվում է որպես միմյանց պայմանավորող ամբողջություն: Անցած դարի վերջին տասնամյակներում դրանց փոխազդեցությունները բացահայտվում են իրենց սոցիալ-բարոյական նոր որակներում եւ նոր հետեւանքներով, որոնք չեն դադարում կենսական լինելուց նաեւ ձեւավորվող հասարակական կարգի ներկա գործառնության պայմաններում:

Կոնկրետ եւ բնորոշ փաստական տվյալների համեմատական վերլուծությամբ մարդու եւ նրա ապրած ժամանակի կապերի ու հարաբերությունների բնույթը արժեւորվում է որպես մարդու սոցիալ-բարոյական էության որոշիչ գործոն: Քննարկվում են նշված փոխազդեցությունների բարդացման, ունիվերսալացման եւ հումանիզացման հարցերը: Եվ ահա այս համայնապատկերի վրա գրքում առարկայանում է նրա նշանաբանը՝ «Հիշողությունն ընդդեմ մոռացության»: Տվյալ ժամանակի հիշյալ դերի գործառնությունը պայմանավորվում է անցյալ ունենալու իրողությամբ, առանց որի ժամանակը չի կարող դառնալ ներկա:

Գլխատառերով ընդգծված վերնագիրը սոսկ թեւավոր բառերով համեմված խոսք չէ, այլ բերված բազմաթիվ փաստերն ընդհանրացնող տեսական-գործնական, սոցիալ-բարոյական էություն բովանդակող եզրակացություն:

Քննարկվող հիմնախնդրի բազմակողմանի լուսաբանման նպատակադրմամբ հեղինակը կոնկրետ փաստական նյութի վերլուծությամբ ընթերցողին է ներկայացնում այն իրողությունը, որ նոր կարգերի հռչակումից անմիջապես հետո իշխանատենչ քաղաքական ակտիվիստների կողմից որդեգրվեց իրենց բնորոշող հակաբարոյական, ապազգային վարքագիծ՝ չկան, չեն եղել այլ գործիչներ, եղել է ներկա՝ առանց անցյալի:

Առարկայական են այն լուսաբանումները, որ մեր ապրած այս «կոնգլոմերատ» հասարակարգում նորաթուխ իշխանավորները առաջընթաց տեմպերով շարքից հանեցին, հիմնահատակ ավերեցին սոցիալ-տնտեսական շատ կառուցվածքներ ու կապեր՝ առանց շարք մտցնելու դրանց փոխարինողներին:

Շեփորվում էր նորի պատմականորեն առաջավոր սոցիալական բնույթը՝ չարժեւորելով հայ ժողովրդի պատմական բախտի եւ ներկայի կերտման գործընթացում հնի կատարած դերը: Նորը արդյունավետ գործողության մեջ դնելու համար, դրա սոցիալական բովանդակությունը տեսականորեն ցույց տալու հետ միասին, հեղինակը անհրաժեշտ խնդիր է համարում առարկայացման ընթացքի մեջ ներկայացնել հասարակության կենսագործունեության տարբերույթ հիմնարար ոլորտների համահունչ լինելը համամարդկային արժեքների հետ, որոնք չեն մերժում ժողովրդի պատմական, մշակութային, ազգային ինքնության բնորոշիչները:

Գրքում առանձնապես ուշագրավ են ազգային-քաղաքական հստակ արժեւորումներ բովանդակող հենց այն էջերը, որոնք աչքի են ընկնում տեսական-գործնական լայն ընդգրկումներ ունեցող եզրահանգումներով: Ուշադրության կենտրոնում է արտասովոր, տհաս գործելակերպի անմիջական հետեւանք հանդիսացող սոցիալ-բարոյական շարունակական «զարգացումների» ընթացքի դադարների վերլուծությունը: Քաղաքակիրթ հասարակության անհարիր բացահայտումները ձեւախեղվեցին, դեգրադացվեցին եւ ի վերջո վերածվեցին «զարգացման» նյութական-արտադրական արդյունքները: Ընդ որում, այդ հետընթացը կրեց ոչ թե աստիճանական բնույթ, այլ, ինչպես բնության մեջ՝ միանգամից՝ խոշոր քարի, փլուզման կերպով: Խոսք չէր կարող լինել զարգացման եղած մակարդակը գոնե պահպանելու մասին:

Հավանության են արժանի աշխատության մեջ իրենց այս վարքագծի տեսական հիմնավորումների սնանկության մերկացումը, սոցիալ-ճանաչողական տարբեր իրավիճակներում քննարկվող գործելակերպի, ինչպես նաեւ կատարված ներդրումների «բացակայության», «հիմնավորումների» տեսական մեկնաբանությունները:

Իրական փաստերի քննարկումներով աշխատությունում բացահայտվում է մասնանշված իշխանավորների հակազգային եւ փառամոլ գործելակերպի մեկ այլ տարատեսակը՝ ըստ որի որպես ոչ պետական արժեւորվեցին նախկին գործիչների փորձն ու կարողությունները, դրանց անհրաժեշտությունն ու պահանջարկը: Գրքում անհատի գործունեության եւ հասարակական պրակտիկայի, այսինքն մարդու կատարած գործի եւ ժամանակի փոխադարձ կապի սոցիալ-բարոյական մեխանիզմը հենց դրա մեջ է բացահայտվում: Այսինքն վերացել է սոցիալ-տնտեսական միասնական շղթան, ուրեմն վերջ նաեւ սոցիալ-բարոյական հաջորդականությանն ու ժառանգականությանը:

Մենագրության մեջ ուշադրության է արժանացել հասարակության մեջ առկա մեկ այլ ձեւախեղում. առկա է լուրջ ուշադրություն. շատ ու շատ պարագաներում հայ մարդն իրեն չի զգում այս անկախության, երկրի պետականության տեր, դա նյութականացված չէ, գրեթե չի արագանում դրա նյութականացման գործընթացը:

... Վերջինը աշխատության մեջ բնութագրվում է միանգամայն օրինաչափ երեւույթ՝ դիալեկտիկական փոխազդեցության հաստատում ժամանակի, մարդու եւ նրա գործի միջեւ:

Հետազոտվող հիմնախնդրի հետ անմիջական կապակցության մեջ ճշմարտացի է հեղինակի մոտեցումը սոցիալ-քաղաքական ընդհանրություններ կազմավորելու ոլորտում հակասական երեւույթների, այդտեղ մարդկանց կարողությունների ձեւախեղումների վերաբերյալ վերլուծություններում: «Չկա այն հոգեւոր բարձրարժեք տարածությունը,- համոզիչ պնդում է հեղինակը,- որը պետք է իրեն ձգի գոնե մտավորականությանը: Քաղաքականության մեջ տիրապետող է ուտիլիտարիզմը: Ավելի մեծ արդյունք են բերում հարմարվողականությունը, արժանապատվության կորուստները»:

... Հեղինակի ուշադրության կենտրոնում է մարդկանց մեծամասնության ակտիվության հակահասարակական ուղղվածության կարեւոր հարցի հանգամանալից քննարկումը... Միայն անձնականը, վերջ հանրօգուտին... Սա էլ առարկայանում է նաեւ մեծաթիվ կիսագրագետների ագահության, ընչաքաղցության մեջ, որը ներկայացվում է որպես աբողջ հասարակության նպատակ:

Մի ուշագրավ դիտարկում եւս: Ունենալով այսպիսի նախադրյալներ՝ հասարակության համար տեսանելի անհատականությունը դրսեւորվում է հիմնականում բիզնեսում եւ բիզնեսի միջոցով: Ընդ որում հետաքրքիր օրինաչափություն՝ այդտեղ հաջողությունը պայմանավորված չէ մարդու ընդհանուր զարգացումով, թեկուզ կրթական մակարդակով: Հայ միլիոնատեր գործարարների մեծ մասը գործում է նաեւ ինքնասիրահարվածության խթանումով՝ դառնալ պատգամավոր, տեր դառնալ քաղաքական իշխանությանը: Նպատակն է՝ վերջինը միաժամանակ ծառայեցնել բիզնեսի ընդլայնմանը, խարդախության պարագայում՝ պատասխանատվությունից խուսափմանը. վանող են սրանցից շատերի «բոմժի» արտաքինը, ամբարտավան խոսելաձեւը, որեւէ լեզվի (նաեւ մայրենի)՝ տիրապետելու անկարողությունը, անպատվաբեր պահվածքը:

Աշխատության ամփոփիչ փաստարկումներից է Հայաստանում անկախության հռչակման առաջին տաս տարիների ընթացքում նոր իշխանությունների հանցագործ ու տգետ կառավարման պատճառով երկրի ու ժողովրդի համար սոցիալ-տնտեսական տառապալից վիճակի ստեղծման իրողությունը: Ձեռնարկվեցին գործողություններ՝ առանց խորապես հասկանալու դրանց ծանր հետեւանքների հնարավորությունը: Իրավիճակի պատճառներն ըստ գրքի՝ հնի արագընթաց խորտակումն էր՝ առանց թեկուզ փոքր չափերով եւ որակներով նորի ստեղծման: Գործողության մեջ չմտան կառավարման կարողություններ ունեցող, ժողովրդին իրենց ձգող քաղաքական գործիչներ: Չնայած այս իրավիճակին՝ նախորդ երախտավոր գործիչների մոռացումը նորերի համար դարձել էր ապրելաձեւ, սոցիալ-քաղաքական գոյության կերպ: Հանձինս նրանց եւ նախորդ իշխանությունների գտել էին մեղավորներ՝ ստեղծված սոցիալ-տնտեսական, քաղաքական քաոսի համար պատասխանատվությունից խուսափելու համար: Հիշողությունը, որը մարդուն սոցիալ-բարոյական ուժ տվող աներեւույթ ներքին մոբիլիզացնող ուժ է, երբ դատապարտվում է դիտավորյալ կորստի՝ դեֆորմացնում է հենց այդ «կորցնողին», իրական է եւ ճշմարտացի գրքում արտահայտված այս եզրահանգումը:

Շարունակությունը՝ էջ 8

Հորոսկոպ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԱՍՏՂԱԳՈՒՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Վերջին հազարամյակի ընթացքում համաշխարհային պատմությունը սերտորեն միահյուսվել է աստղագիտությանը: Թեեւ մենք ամեն ինչ չէ, որ գիտենք, թե երբ եւ ինչպես են աստղերը ներազդել աշխարհի ուժեղների որոշումների վրա, բայց ինչ-որ բան, համենայն դեպս, հայտնի է:

Ստորեւ թարգմանաբար ներկայացնում ենք ընդամենը պատառիկներ պատմության հզոր անհատականությունների սնահավատ թուլությունների մասին: Իսկ աստղագուշակությանը հավատ ընծայելու կամ չընծայելու խնդիրն ամեն մեկը կարող է լուծել յուրովի:

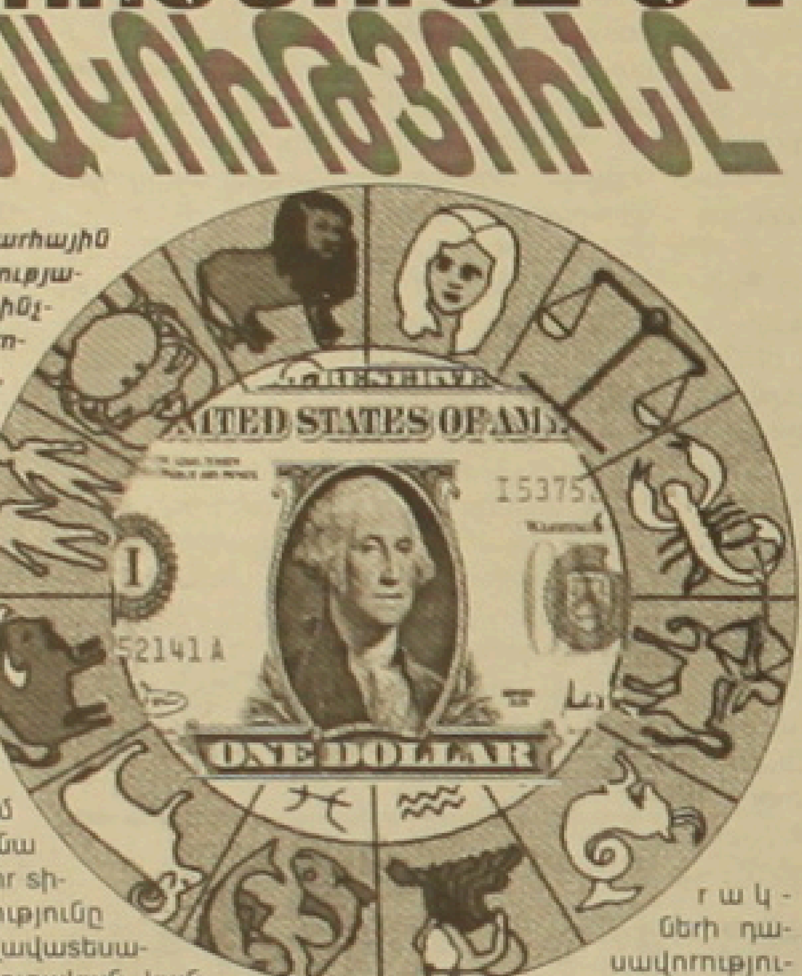

Աստղային հռչակ

Հռոմեական կայսր Սեպտիմիոս Սեւերը (մ. թ. 193-211) երեսուն տարեկանում տարվում է աստղագուշակությամբ: Մարկոս Ավրելիոս կայսեր իշխանության տարիներին դեռեւս մանր պաշտոնյա Սեպտիմիոսը կազմում է սեփական հորոսկոպը եւ տեսնում գերագույն իշխանության հասնելու հնարավորություն, որը նրան տրվելու էր ամուսնության միջոցով: Բաղձալի վերելքի համար նա պետք է գտներ այնպիսի հարսնացու, որի հորոսկոպը ցույց էր տալու, որ նա դառնալու է կայսրի կին: Սեւերն ամուսնացած էր, սակայն իր կնոջ հորոսկոպը ոչ մի նշանակալի բան չէր խոստանում: Այդ պատճառով հարկ եղավ նրան «հեռացնել» ճանապարհից եւ սկսել նորի՝ օգտաբերի որոնումները:

Ամուսի տղամարդուտսալը տարվա փնտրտուքները հաջողությամբ պսակվեցին: Անտիոքում Սեպտիմիոս Սեւերը գտավ այն աղջկան, որը, աստղագուշակների պնդմամբ, դառնալու էր կայսրուհի: Ամուսնանալով նրան՝ գահին հասնելու դժվարին աշխատանքը հավասարապես բաժանում են՝ Սեպտիմիոսը թիրախ է դարձնում երբեմնի նախանձային թեկնածուներին, որոնք հավակնում էին գահին, իսկ կինը՝ գահին հավակնող երբեմնի մայրաքաղաքային թեկնածուների:

Սեւերն իր հակառակորդներին ոչնչացնում էր մարտի դաշտում, իսկ կինն այդ ժամանակ խարդավանքներով ու թույնով ոչնչացնում էր մյուսներին: Նրա ճանապարհի միակ խոչընդոտը եւ ամենամեծ հոգս պատճառողն իշխող կայսր Կոմմոդն էր, ով նույնպես տարված էր աստղագուշակությամբ: Նա տեղեկանալով Սեւերի ամուսնության նրբին գաղտնիքներին, վրդովվում է եւ ուզում է սպանել նրան: Սակայն Սեպտիմիոսը կնոջ ջանքերի շնորհիվ, որն, ի դեպ հավատում էր իր ճակատագրին եւ հավատարիմ էր ամուսնուն, դավադիրների խումբ հավաքելով սպանում է կայսրին: Արդյունքում Սեպտիմիոս Սեւերը 47 տարեկանում հռչակվում է կայսր:

Հանուն արդարության պետք է ասել, որ նա վատ կայսր չի եղել: Իր բազում քաջագործությունների համար կենդանության օրոք դեռ գավառներում նրա պատվին հուշարձաններ են կանգնեցրել, նրան կոչում էին Մաքսիմուս՝ ամենազոր, իսկ մահից հետո ժողովուրդը նրան սրբացրել է:

Վալենշտեյնի մահը

1608-ին հայտնի աստղագետ Յոհան Կեպլերին (1571-1630), ով իր հացը վաստակում էր աստղագուշակությամբ, քսանհինգամյա չեխ ազնվական Ալբրեխտ Վալենշտեյնը պատվիրում է իր հորոսկոպը: Քննելով երիտասարդի լույս աշխարհ գալու պահին աստղերի դասավորությունը Կեպլերին հիշում է Անգլիայի թագուհի Ելիզավետա 1-ի եւ Լեհաստանի վարչապետ, խոշորագույն քաղաքական գործիչ Յան Զամոյսկու ծննդյան պատկերը: Վերլուծելով Վալենշտեյնի հորոսկոպը, կանխագուշակում է փառահեղ ճակատագիր, փառք ու հարստություն:

Կանխագուշակությունը ցնցում է դեռեւս անհայտ երիտասարդին, նա ամբողջովին տարվում ու աննկարագրելի հավատում է իր փայլուն ապագային, առավել եւս, որ այդ գուշակություններից մեկը շատ արագ իրականանում է՝ ամուսնանում է շատ հարուստ ժառանգորդուհու հետ: Վալենշտեյնը երբեք չի բաժանվում իր հորոսկոպից, այն իր համար թալիսմանի է վերածում եւ ժամանակ առ ժամանակ խնդրում է Կեպլերին վերանայել:

Մշտապես խորհրդակցելով աստղագուշակի հետ, Ալբրեխտ Վալենշտեյնը 1618-1648-ի Երեսնամյա պատերազմի ժամանակ դառնում է կայսերական բանակի գերագույն հրամանատար եւ Մանֆելդում տարած հաղթանակի համար Ֆերդինանդ 2-րդ թագավորը նրան նվիրում է Մեկլենբուրգի հերցոգությունը, Զագանի իշխանությունը եւ «Օվկիանոսի ու Բալթիկ ծովի» գեներալի կոչումը:

Իր մահից մի քանի ամիս առաջ Կեպլերը Վալենշտայնին նախազգուշացնում է 1634-ի փետրվար-մարտ ամիսներին նրա հնարավոր բռնի մահվան մասին: Հանգուցյալ խորհրդատուին փոխարինելու համար գլխավոր հրամանատարը իր մոտ ծառայության է ընդունում իտալացի աստղագուշակ Սենի անունով մեկին: Աստղագուշակի պարտականությունն էր՝ ճշտորեն հետեւել երկնքում տեղի ունեցող իրավիճակին եւ տիրոջը զգուշացնել վերահաս վտանգի մասին:

Սակայն Ֆերդինանդ 2-րդի հակառակորդ Ռուդոլֆ 2-րդ կայսեր համախոհները կաշառում են Սենիին, եւ նա թուլացնում է իր տիրոջ զգոնությունը կեղծ ու սուտ լավատեսական աստղագուշակական կանխագուշակումներով: Արդյունքում, դավադիրներն առանց խոչընդոտների հանդիպելու, սպանում են Վալենշտեյնին 1634-ի փետրվարի 25-ին:

Աստղագուշակի խոսքերն անուշադրության մատնելու պատճառով մեծ զորավարը սպանվում է, իսկ պատերազմը Եվրոպայում ձգվում է եւս մի քանի տարի: Հենց այս պատմության մոտիվներով է Շիլլերը գրել «Վալենշտայնի մահը» դրաման:

ԱՄՆ հորոսկոպը

Ամերիկյան պետության սյուներից մեկը՝ Բենջամեն Ֆրանկլինը (1706-1790) աստղագուշակ էր եւ իր յուրաքանչյուր քայլը ստուգում էր երկնային մարմինների շարժումների համաձայն: Պատմաբանները զարմանում են ամերիկացի գաղութաբնակների գործողությունների արդյունավետությամբ, որոնք շատ կարճ ժամանակահատվածում ազատագրվեցին բրիտանական ճնշումից եւ ստեղծեցին դեմոկրատական պետություն, որի հիմքը մինչեւ օրս մնացել է անփոփոխ: Եթե հաշվի առնենք, որ բոլոր կարեւորագույն որոշումներն ընդունվում էին աստղերի ազդեցությունն ու դասավորությունը հաշվի առնելով, ապա, միգուցե, հաջողությունն այնքան էլ պատահական չէր:

Այսպես, Մ. Նահանգների հիմնադիր-հայրեր Բենջամեն Ֆրանկլինն ու Թոմաս Ջեֆերսոնը (1743-1826) պնդում էին, որպեսզի անկախությունը վավերացվի հենց 1776-ի հուլիսի 4-ին, քանի որ այդ օրը մոլորակների դասավորությունը բարեհաջող էր ու նպաստավոր: Տեղի տալով, Ֆիլադելֆիայում հավաքված Մայրցամաքային կոնգրեսի պատվիրակները հռչակագիր են ստորագրում՝ ձեւականորեն հայտարարելով այն մասին, որ Մեծ Բրիտանիայի հյուսիսամերիկյան 13 գաղութներն իրենց հռչակում են անկախ: ԱՄՆ-ի լավ հորոսկոպը մինչեւ օրս էլ ապահովում է երկրի ծաղկումն ու բարգավաճումը:

Աստղագուշակության օգնությամբ Ֆրանկլինն ընտրում է երկրի առաջին նախագահ Ջորջ Վաշինգտոնի (1732-1799) երդման արարողության ամսաթիվը: Նա գրավեց իր պաշտոնը 1789-ի ապրիլի 30-ին եւ հաջողությամբ իրականացրեց բազում արմատական բարեփոխումներ իշխանության օրենսդիր եւ գործադիր ճյուղերում:

1960-ին նախընտրական արշավի ընթացքում աստղագուշակները կանխագուշակել էին, որ նախագահ է դառնալու դեմոկրատ Ջոն Քենեդին (1917-1963), այլ ոչ հանրապետական Ռիչարդ Նիքսոնը (1913-1994): Այնուհետեւ կանխագուշակել էին, որ Քենեդին զոհվելու է բռնի մահով, չավարտելով մինչեւ իր կառավարման ավարտը, իսկ Նիքսոնը երկար է ապրելու եւ դառնալու է նախագահ: Դեռեւս 1960-ականների սկզբին ԱՄՆ-ի Աստղագուշակության գիլդիայի նախագահը նախազգուշացրել էր, որ փոխնախագահի պաշտոնում պետք է ընտրել խորազնին ուսումնասիրված անհատի, քանի որ նա ակնհայտորեն գրավելու է երկրի ղեկավարի պաշտոնը:

Այդ նույն ժամանակ հայտնի աստղագուշակ Օլիվ Պրայորը հրապարակում է տվյալներ այն մասին, որ Քենեդու հորոսկոպում կան «ծայրաստիճան տհաճ պահեր», որոնց մի մասը կատարվելու է 1963-ի հոկտեմբեր-նոյեմբեր ամիսների ընթացքում:

1963-ի նոյեմբերի 22-ին Ջոն Ֆիցջերալդ Քենեդին, որ թերահավատորեն էր վերաբերվում աստղագուշակությանը, հազարավոր մարդկանց աչքի առաջ սպանվում է դիպուկահարի կրակոցով:

Ամերիկայի մեկ այլ նախագահ՝ Ռոնալդ Ռեյգանը (1911-2004) սնահավատ էր, շատ էր լսում աստղագուշակներին եւ հաշվի էր առնում նրանց կարծիքները: Նա լսելով իր անձնական աստղագուշակ Ջոան Քուիգլիի խորհուրդները, հնարավորինս խուսափում էր կարեւոր որեւէ քայլ կատարել կամ հայտարարություն անել աստղագուշակության տեսանկյունով անբարենպաստ ժամանակում:

Դեռեւս 1966-ին ընտրվելով Կալիֆոռնիայի նահանգապետ, ողջ Ամերիկային զարմացած էր, երբ իր երդման արարողությունը (ինաուգուրացիա) Ռեյգանը կատարեց ժամը 23.11-ին:

Ռեյգանը վերջնականապես հավատաց աստղագուշակությանն այն ժամանակ, երբ Քուիգլին կանխագուշակեց նրա դեմ մահափորձը՝ 1981-ին Վաշինգտոնում «Հիլթոն» հյուրանոցի մոտ մոլագարը ատրճանակի կրակոցով վիրավորեց նրան: Դրանից հետո «Սպիտակ տանը միայն խոսվում էր Քուիգլիի խաղաքարտերի, աստղերի, հորոսկոպների, մոլորակների, արյունակների եւ նրա հետ հեռախոսազրույցների մասին»: Սակայն եղավ նաեւ այնպիսի ժամանակ, որ աստղագուշակությունը չկարողացավ օգնել Ռեյգանին:

1987-ի վերջին Խորհրդային Միության ղեկավար Գորբաչովը ժամանում է Վաշինգտոն՝ մասնակցելու պետությունների ղեկավարների հանդիպմանը եւ ստորագրելու միջին հեռահարության միջուկային զենքի կրճատման մասին պայմանագիր: Ջոան Քուիգլին ջանում է գտնել ամենահարմար պահը եւ առաջարկում է պայմանագիրը ստորագրել 13.48-ին, որը, սակայն, տեղի է ունենում 14 րոպե անց, երբ բարենպաստ պահն արդեն անցել էր: Արդյունքում այդ պայմանագրի մասին երբեւէ չի հիշվել, իսկ ամենակարեւորն այն է, որ երկու կողմերն էլ այն խախտել են:

Հեղինակավոր փորձագետների կարծիքով, ընդհանուր առմամբ, Ռեյգանի նախագահության երկու ժամանակահատվածն էլ եղել են միանգամայն բարեհաջող:

Պատրաստեց
ՓԱՌԱՆՁԵՄ ԸՍԿՐԱՏՅԱՆԸ
«Տայնի XX վեկա», «Օրակուլ» եւ ռուսական այլ պարբերականներից

ՄՈՄԻԿ ՎԱՐՊԵՏ

Բ էջից

բան ժամանակի ոչ մի ուրիշ հուշարձանում չկա: Արեւմտյան մուտքից ներս մտնողի առջեւ միանգամից բացվում է եկեղեցու ողջ ներքին տարածքը, իսկ վերասլաց սյուները մեր հայացքն ուղղում են դեպի նկարիչ ու քանդակագործ Մոմիկի հրաշալի որմնանկարներն ու պատկերաքանդակ ներ՝ ավետարանիչների խորհրդանիշները: Արեւմտյան մուտքի ճակատակալ քարին Աստվածամոր եւ մանուկ Հիսուսի պատկերաքանդակն է, որ այդքան հիացմունքի է արժանացել եւ պատկերում է տիրամորը որպես երկնային թագուհի:

Արենիի եկեղեցու շինարարության ավարտին Մոմիկի թողած արձանագրության մեջ նշվում է 1321 թվականի երկրաշարժի մասին. այս երկրաշարժից տուժել է Նորավանքի գլխավոր եկեղեցու արեւմտյան գավիթը: Օրբելյան իշխաններն անմիջապես հանձնարարում են Մոմիկին վերականգնել այն: **Մոմիկը հաջողությամբ իրականացնում է այդ դժվարին աշխատանքը եւ կերտում իր անմահ պատկերաքանդակները. առաջինը գավթի մուտքի լուսամուտի բարավորի Հայր Աստծու պատկերաքանդակն է՝ փառավոր մորուքով, աջ ձեռքը օրհնության համար բարձրացրած, ձախով կրծքի մակարդակին տղամարդու գլուխ պահած: Ակնհայտ է, որ Ադամի ստեղծման տեսարանն է, եւ բավական հեռացած ավանդական ձեւերից, ինչը Մոմիկի ձեռագիրն էր դարձել արդեն:** Երկրորդը Աստվածամոր պատկերաքանդակն է, որը բոլոր ձեւերով, անգամ գահով ու վերջինս ծածկող գորգի զարդանախշերով հիշեցնում է Արենիի եկեղեցու Աստվածամորը: Արենիի եկեղեցին եւ Նորավանքի գավիթը Մոմիկ վարպետի ստեղծագործության բարձրակետերն են, որ հիացնում եւ համարձակ լուծումներով մեզ են տալիս առայսօր: Մոմիկի հաջորդ նշանակալի գործը Նորավանքում Բուրթել իշխանի երկհարկ դամբարան-եկեղեցին է՝ ավարտված 1339 թվականին: Նախորդ կառույցները հիանալի դպրոց են եղել Մոմիկի համար՝ երկհարկ եկեղեցի սկսելու որպես հմուտ ու փորձված ճարտարապետ, եւ հիանալի կարողանում էր մշակել թե կառուցվածքների ծավալային ձեւերը, թե անկրկնելի դեկորատիվ հարդարանքը: Որոշ ուսումնասիրողներ կարծում են, որ այդ եւ հետագա տարիներին Մոմիկը Օրբելյանների ամառանոցային նստավայրում կառուցել է Զորաց եկեղեցին՝ խիստ արտասովոր ճարտարապետական մի կառույց, որի լուծումը ոչ մի այլ տեղ չի հանդիպել: Զորաց եկեղեցու արեւմտյան կողմում տարածվում էր մի սարահարթ, որտեղ, ինչպես ենթադրվում է՝ վարժվում էր իշխանական զորագունդը: Գուցե հենց այդ էլ թելադրել է եկեղեցու զուտ արտաքին ձեւերը: Այնուամենայնիվ՝ ընդհանրություններ, հատկապես եռանկյունաձեւ խորշերի առումով, Արենիի եկեղեցու հետ, նկատելի են: Իսկ Նորավանքի Բուրթել իշխանի հիասքանչ կառուցված եկեղեցին աչքի է ընկնում իր ճոխ ձեւերով ու հարդարանքով, որ իրեն կարող էր թույլ տալ արդեն շատ կառույցներ հեղինակած ճարտարապետը: Այն համարվում է Մոմիկի վերջին գործը, որն ավարտել են աշակերտները, նրա մահվանից՝ 1333 թվականից վեց տարի անց: Դրա մասին են վկայում հուշարձանի տարբեր մասերում տեղադրված պատկերաքանդակների ոճական տարբերությունները: Հովհաննես Օրբելյանի հիասքանչ Մոմիկի կերտած խաչքարը (1304) դրված է Նորավանքում եւ աչքի է ընկնում զարդամոտիվների արտակարգ նրբությամբ: Աշխատանքը հազիվ ավարտած՝ Մոմիկը ստանում է հաջորդ պատվերը Սյունյաց իշխանուհի Թաքթա խաթունից՝ Աքաբեկ Տարսայիճի եւ նրա որդիներ Բուղդայի եւ Բուրթելի արեւշատության համար խաչքար կերտելու: Այն Մոմիկն ավարտում է 1308 թվականին եւ ստորագրում. «Մոմիկ վարպետ»: Միայն այս քիչն է, ուրեմն, Մոմիկը իրեն արժանի համարել «վարպետ» տիտղոսին: Այսպես է ստորագրել նա նաեւ 1321 թվականին Արենիի եկեղեցու պատին: Ուսումնասիրողները գտնում են, որ Մոմիկն իր կերտած խաչքարերի տակ պատահական չի ստորագրել «վարպետ»՝ ճարտարապետ, այլ ոչ թե «գրիչ» կամ «նկարիչ», քանի որ իր կյանքի գործը կառուցելն է համարել:

Այսպես թե այնպես՝ մեր մշակույթի սիրելի անուններից մեկի կյանքն ու գործը սպասում են իրենց լիարժեք ուսումնասիրողին, որով մենք մեր պարտքը կհատուցենք միջնադարյան հայ արվեստում եղանակ ստեղծող եւ մարդկանց ուրախություն պատճառող իր բազմաթիվ գործերը մեզ նվիրած արվեստագետի հիշատակին:

Ուսումնասիրություններից քաղեց
ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆԸ

Առեղծվածներ

Պատմության մութ էջերից

ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ՄԻՆԱՍՅԱՆ

ԱՌԵՂԾՎԱԾԱՅԻՆ ՀԱՅ ԲԺԻՇԿ ԱԼՏՈՏԱՍԸ

Հայազգի բժիշկ, հոգեբան, հիպնոտող, ալքիմիկոս Ալտոտասի մասին տեղեկությունները պահպանվել են 18-րդ դարի իտալացի ալքիմիկոս եւ արկածախնդիր Ալեսանդրո Կալիոստրոյի (Cagliostro Alessandro, 1743-1795) գրառումներում:

Կալիոստրոն Ալտոտասին առաջին անգամ հանդիպել է իտալական Սիցիլիա կղզու Մեսսինա նավահանգստային քաղաքում: Ըստ նրա, Ալտոտասը եղել է առեղծվածային անձնավորություն: Հայտնի է միայն, որ նա եղել է ազգությամբ հայ, սակայն հայտնի չէ, թե նա ո՞վ էր, որտեղ էր ծնվել եւ ե՞րբ է մեռել:

Այդ խորհրդավոր անձնավորության գաղտնիքը հետագայում չի կարողացել բացահայտել նույնիսկ ամենաշնորհալի հավատացյալները...

Այդ խորհրդավոր անձնավորության գաղտնիքը հետագայում չի կարողացել բացահայտել նույնիսկ ամենագոր հավասարմնությունը, որը նրա կենդանության օրոք ու հետագա տարիներին անողոքաբար հետապնդում էր նրա պես «կախարդներին»:

Ըստ առկա կցկտուր տեղեկությունների՝ Ալտոտասը ծնվել է մոտավորապես 1720-ական թվականներին:

Երկար տարիներ ապրել է Եգիպտոսում, որտեղ ծանոթացել է հնագույն մոգության ուսմունքին ու կախարդանքի հրաշքներին: Խորությամբ տիրապետել է բժշկության, կենսաբանության, հոգեբանության, հիպնոսիզմի, քիմիայի ու աճպարարության գաղտնիքներին: Եղել է բժիշկ, հիպնոսող, ալքիմիկոս եւ այլն:

Լինելով բժիշկ եւ տիրապետելով հիպնոսացնելու գաղտնիքներին՝ ամենայն հավանականությամբ, զբաղվել է նաեւ հիվանդների, այդ թվում եւ հոգեկան խանգարում ունեցողների՝ խելագարների, ընկնավորների ու լուսնոտների բուժումով:

1771 թվականից սկսել է մոգության ուսմունքի գաղտնիքներն ու իր գիտելիքները ուսուցանել ուրիշներին:

Կալիոստրոյի հետ Մեսսինայում առաջին անգամ հանդիպելիս Ալտոտասը նրան հարցնում է.

- Ինչպե՞ս են, որդիս, մարդիկ թխում հացը:

- Ալյուրից, պարոն, - քաղաքավարի խոնարհվում է պատանին:

- Իսկ ինչի՞ց է առաջանում համեղ գինին:

- Խաղողից, պարոն:

- Իսկ, ոսկի՞ն:

- Դա չգիտեմ, պարոն:

- Սակայն ակնհայտ է, եթե հացը թխում են ալյուրից, իսկ գինին՝ ստանում խաղողից, ապա ինչ որ բանից էլ, հավանաբար, կարելի է ստանալ եւ ոսկի՞:

- Դուք պղտորեցիք իմ միտքը, պարոն...

Շուտով նրանք որոշում են միասին ճանապարհորդել դեպի Արեւելք: Գիշերը ալժիրյան առագաստանավը, բացելով սեւ թեք առագաստները, Ալտոտասին ու երիտասարդ Կալիոստրոյին Մեսսինայից տանում է դեպի Եգիպտոսի ափերը, որտեղ նրանք լինում են Մեմֆիս, Կահիրե, Ալեքսանդրիա քաղաքներում եւ զբաղվում հրաշագործություններով: Այցելում են նաեւ Մեքքա:

Այդ ընթացքում աչքաբաց Կալիոստրոն Ալտոտասի ղեկավարությամբ արագորեն յուրացնում է մոգության ու կախարդանքի, բժշկության ու ալքիմիայի, հոգեբանության ու հիպնոսի, հմայության ու աճպարարության գաղտնիքները:

Այնուհետեւ նրանք ոտքով Եգիպտոսից հասնում են մինչեւ անապատային Արաբիա, ապա՝ մեկնում հռոմեական Հռոդոս կղզին:

Հռոդոսում որոշ ժամանակ մնալուց հետո նրանք ցանկանում են վերադառնալ Եգիպտոս, սակայն հանդիպակաց քամիները նրանց առագաստանավը քշում են դեպի Մալթա կղզին:

Այդ ժամանակ Մալթայան օրդենի գրոսմայստերն էր 18-րդ դարում քիմիայի խորը գիտակ Պինտոն, որը նաեւ մեծ սեր ուներ դեպի գաղտնի գիտությունները:

Պինտոն Ալտոտասի ու նրա երիտասարդ ուղեկցի հետ ծանոթանալուց հետո նրանց է հանձնում իր հսկայական լաբորատորիաների բանալիները եւ երեքով սկսում են զբաղվել երիտասարդացման էլիքսիրի ու փիլիսոփայական քարի որոնման աշխատանքներով:

Սակայն շուտով թափառական գիտնական Ալտոտասը աննկատելիորեն անհետանում է, կարծես երբեք չի էլ եղել:

Կալիոստրոն ենթադրում է, թե նա իրենից հեռանալով՝ շարունակել է գործել այլ անվան տակ:

Պինտոյի լաբորատորիայում որոշ ժամանակ աշխատելուց, նոր գիտելիքներ ձեռք բերելուց ու հարստանալուց հետո Կալիոստրոն վերադառնում է Նեապոլ: Նա այլեւս երբեք չի հանդիպում իր առաջին ուսուցիչ Ալտոտասին:

Այստեղ տեղին է հիշել կոլումբիացի գրող Գաբրիել Գարսիա Մարկեսի «Հարյուր տարվա մենություն» վեպը, որում հեղինակը պատմում է մի կախարդ հայ բուժակի մասին: Ասենք նաեւ, որ գաղտնի գիտությունների հռչակավոր մոգ է համարվում մեր հայրենակից, ծնունդով գյումրեցի Գեորգի Գյուրջիեւը (1873-1949), իսկ կրթությամբ բժիշկ Գրիգոր Գալֆայանը (1900-1975) Եգիպտոսում ուսանելով ֆաքիրության գաղտնիքներին, Թահրա Բեյ անունով դարասկզբի Եվրոպայում հայտնի եղել որպես առեղծվածային մոգ ու կախարդ (նրանց մասին մանրամասն տես՝ Հ. Մինասյան, 100 հայ հոգեբույժներ, գիրք Ա., Ե., 2002): ■

Իրապատում...

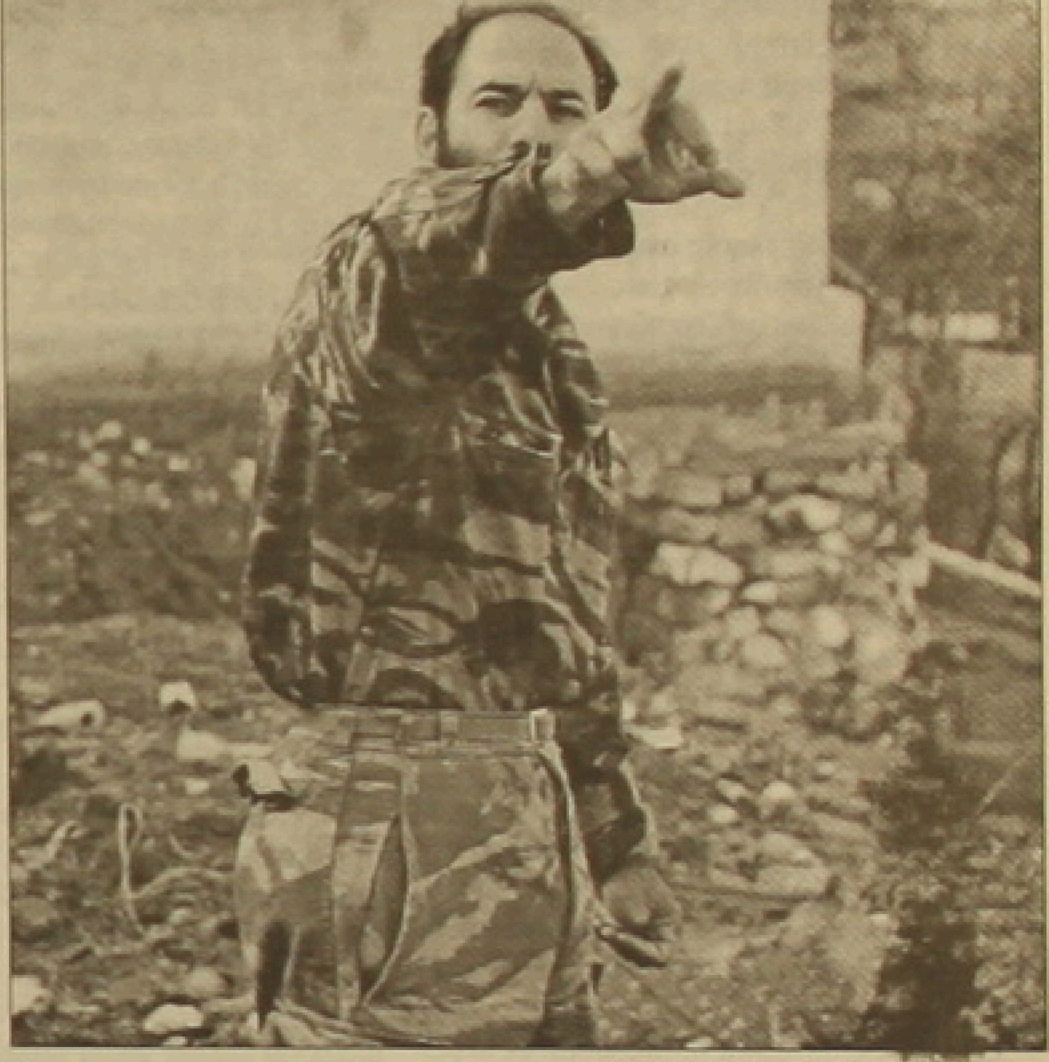

Ա էջից

- Ասոնք ի՞նչ են անում այստեղ:

Նոր նկատեցին, որ ազերիներ են: Լեռնագագաթից իջան, սկսեցին կրակել: Ազերիներն իսկույն խցկվեցին իրենց ԲՄՊ-ն, արձակեցին առաջին զրահահարը: Վրիպեցին: Մոնթեն, Կոմիտասը, Գեւորգը, Հովիկը, Սարիբեկն ու Սարոն վազելով անցան աղյուսաշար պատի եզրը, դիրքեր գրավեցին: Զրահամեքենայի երկրորդ արկը դիպավ պատի սուր անկյանը, պայթեց, ու գալարատաշեղի նման մի բեկոր դիպչելով էլեկտրասյանը, ետ թռավ, մխրճվեց Մոնթեի ճակատի ձախակողմը: Նա ընկավ:

Նա այս ամենը կանխազգում, Անդրանիկ զորավարին հիշելիս, անընդհատ կրկնում էր.

- Երանի նրա բախտին չարժանանամ, անկողնում չմեռնեմ...

Կոմիտասը նետվեց հրամանատարի կողմը, զգաց, որ ոտքերը ծալվում են: Վիրավորվել էր: Հովիկը մի կերպ մոտեցավ, Մոնթեի՝ «00» պայմանականնշով արյունոտված հեռախոսը վերցրեց, օգնություն խնդրեց: Տեղ հասավ Մուշկապատի ջոկատը՝ Աբրիկ Հայրապետյանի գլխավորությամբ: Ազերիները տասը զոհ, մի վիրավոր թողնելով, լցվեցին ԲՄՊ-ը, փախան...

Տասը զոհեր, որոնք Մոնթե Մելքոնյանի նման զորավար ոչնչացնելու համար, հետմահու, Ադրբեջանի ազգային հերոսի կոչման պիտի արժանանային:

Մոնթեն, վաղուց շատ վաղուց Երեւանում չէր եղել, վերջին օրերին առիթով թե անառիթ անընդհատ Արարատի մասին էր խոսում: Երեւի շատ էր կարոտել: Մտերիմները գիտեին՝ նա Արարատին կարոտում էր, առանց Արարատի չէր կարողանում: Որոշեցին մարմինը Երեւան տանել, բայց մարտնչեցիները չէին թողնում՝ կանգնել կառչել էին ուղղաթիռի պտուտակներից, Մարինե Գրիգորյանն անընդհատ ճչում էր՝ «Ես ո՞ւր ես տանում մեր թեւ ու թիկունք, մեր հույս ու հավատ Ավոյին, ինչի՞ ես մեզ որբացնում»:

Հիմա նա հանգչում է Արարատին դեմ-հանդիման, Լեռն ու Զինվորը հայացքի-հայացքի իրար նայում, զրուցում են: Թե ինչի մասին, մենք մահկանացուներս հետո կիմանանք: Նրանք՝ անմահները, կանխորոշում են մեր ապագան...

Այսպես ապրված կյանքն առասպելականացման կարիք չունի՝ ինքնին առասպել է՝ 1993 թվականի հունիսի 12-ին Մոնթեն չի զոհվել Մարզիլուում, Սեդան Միացյալ Նահանգներ չի տեղափոխվել:

Նրանք իրար հետ ապրում են Գայլասու լճի իրենց առանձնատանն ու շատ երեխաներ են մեծացնում:

Ժամանակը կգա, մենք էլ Գայլասու լիճ կհասնենք, նրանց կհանդիպենք: ■

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՆՔՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱՎԱԿԱՆՆԵՐԸ...

Գ էջից

ցնվում է հայկական զինված ուժերի հսկողության տակ: Հայապահպանման ինքնանպատակ դիտելը (ինչպես անում է սփյուռքահայության զգալի մասը) կտրուկ թուլացնում է նույն «հայապահպանման» կարեւորագույն տարրերը:

Ֆիզիկական գոյատեւման համար պայքարը, ցավոք, հայ էթնոսի կենսագործունեության հիմնառանցքն է: Այդ գործառույթն էլ հենց թելադրում եւ կազմում է հայկական ինքնության հիմնայինը՝ անմիջական անձնական ներգրավվածությունն այն պայքարում, որը մղվում է հանուն ազգային նպատակների իրագործման:

Այսօրվա դրությամբ դրանք են.

1) ցանկացած գնով պահպանել Հայաստանի անվտանգության համար այն նվազագույն անհրաժեշտ տարածքը (ՀՀ-ն եւ ԼՂՀ-ն՝ իր շուրջն ազատագրված բուն հայկական հողերով հանդերձ), որի վրա Հայաստանը գոյություն ունի իր անկախության ողջ ժամանակահատվածում,

2) իր հայրենիքում հայ ժողովրդի թվաքանակի մեծացում,

3) Ջավախքի հայության պահպանում,

4) սոցիալական արդարության, ժողովրդավարության սկզբունքների, հայոց լեզվի եւ մշակույթի, ազգային մյուս արժեքների ու շահերի պաշտպանության ու զարգացման հիման վրա ազգային իրավական պետության կառուցում:

Այդ պայքարի ճանապարհին հարկ է լինում հաղթահարել հսկայական խոչընդոտներ, գործնական, գաղափարախոսական ու հոգեբանական զանազան արգելքներ եւ քարացած կաղապարներ, որոնք թեեւ իրականում բխում են ոչ հայկական աղբյուրներից, բայց հաճախ են կյանքի կոչվում հենց հայկական քաղաքական կառույցների ձեռքերով, այն կառույցների, որ վաղուց կամ նորերս են ընկել արտաքին ուժերից սերկական կախվածության մեջ:

Այդ նպատակներով պայքարի մեջ հայի ներգրավվածությունն ի վիճակի է նրան տալ էթնիկ դիմադրողականությունն ամրապնդող հույզերի, զգացմունքների ու գիտելիքների այնպիսի պաշար ու հարստություն, որ նրա մոտ ձգտում եւ պահանջարկ կառաջանա նաեւ յուրացնելու եւ կրողը դառնալու ազգային ինքնագիտակցության հիմնարար տարրերի՝ լեզվի, մշակույթի, ավանդական բարքերի ու սովորույթների:

Ընդհանրացնելով ասվածը, կարելի է եզրակացնել. քանի որ իբրեւ ազգ եւ պետություն Հայաստանը ներքաշված է երկարատեւ պայքարի մեջ թվաքանակով, նյութական պաշարներով ու տարածքով իրեն գերազանցող ուժերի՝ Թուրքիայի եւ Ադրբեջանի դեմ, ապա այդ պայմաններում հային էթնիկապես տարբերակող ամենաբնական ու գործառութային առումով ամենազորեղ հատկանիշը հայրենիքի ճակատագրի համար պատասխանատվության գիտակցումն ու ստանձնումն է՝ անձնական ուժերի ու հնարավորությունների ներածին չափով:

Արմեն Այվազյանը քաղաքական գիտությունների դոկտոր է, «Արարատ» ռազմավարագիտական կենտրոնի տնօրենն

ԱԶԳ-ՆԵՐԴԻՐ

Եվ դարից երկար...

ՀՈՒՇԵՐ...

Դ էջից

Մի քանի տարի անց Արբակ Միխիթարյանը դասիվ արեց ինձ եւ կնոջս դարձնել իր բարեկամները, մեզ նվիրելով եգիպտական նկարչությանը վերաբերող իր աշխատությունը խորապես հուզիչ ընծայագրով. «Ժաքլինին եւ Հայկին նվիրում եմ այս գիրքը՝ մեր կյանքի ուրախություններից մեկը, մեր բոլոր ամենաջերմ մաղթանքներով: Էմե եւ Արբակ Միխիթարյաններ»: Եգիպտոս մեկնելուց առաջ նա ինձ նվիրեց Նեգիբ Մահֆուզի «Հրաշքների անցումը» վեպը, որը հիանալիորեն ծանոթացնում է մեր օրյա Եգիպտոսին: Նա ինձ առաջարկեց այցելել իր ճարտարապետ բարեկամ Հասան Ֆաթիի կառուցած Գուռնա գյուղ եւ այնտեղ մեկնելուց առաջ կարդալ իր «Կառուցել ժողովրդի հետ» գիրքը: Վերջապես, իմանալով իմ հետաքրքրությունը տեղոմեռոյան ճարտարապետության նկատմամբ, նա ինձ խորհուրդ տվեց հանդիպել տվյալ ժամանակաշրջանի մեծ մասնագետ Սերժ Սոնըրոնի հետ:

Եգիպտոսի մասին խոսելիս հաճախ ինձ ասում էր, որ մինչ մեր ուղայական տնտեսությունը մեզ նախքի պես տանում է դեպի արհեստի միօրինակություն, փարավոնյան Եգիպտոսն աչքի էր ընկնում արտակարգ բազմազանությամբ: Եգիպտոսը միմյանց հանդուրժող ժողովուրդների ու դավանանքների ներդաշնակ ամբողջություն էր: Յուրաքանչյուր եգիպտացի ազատ էր ընտրելու իր աստծուն, եւ որեւէ մեկի մտքով չէր անցնի դատապարտել իր հարեւանին:

Մեր հանդիպումները սակավադեպ էին, բայց շատ արգասավոր: Բրյուսելի եկեղեցու շինարարության ժամանակ նա շատ խորհուրդներ տվեց: Մեկ բաժակ ջուր (խմիչք չէր օգտագործում) ըմպելու ընթացքում ինձ մանրամասն պատմեց Վասպուրականի Գագիկ թագավորի համար Աղթամար կղզում Մանվել ճարտարապետի կառուցած Սուրբ Խաչ եկեղեցու մասին: Երբ խոսեցի եկեղեցում Աստվածամոր պատկեր տեղադրելու եւ տվյալ թեմայի ժամանակակից մեկնաբանություններից իմ մտահոգության մասին, հայկական մանրանկարչության մեծ գիտակն ինձ խորհուրդ տվեց խորհրդածել 13-րդ դարի մանրանկարներից մեկը: Միխիթարյանի հանդուրժողական դիրքորոշումը ոչ թե անտարբերություն էր, այլ ուրիշների հանդեպ հոգածության եւ հազվագյուտ խոնարհության դրսեւորում: Արբակ Միխիթարյանի մասին մտածելիս հիշում եմ Պոլ Վալերիի խոսքն իմաստունի մասին, որը «ժպտում է եւ լռում, նայելով անհրեւույթ ավազի ժամացույցին»:

Արբակի նման մարդկանց գոյության շնորհիվ մենք կարողանում ենք կիսաստվերի մեջ լույսի շող նշմարել եւ հավատալ, որ դեռ հնարավոր է ավելի լավ աշխարհի հույս ունենալ:

ՌՈԼԱՆ ՏԵՖՆԵՆ
Բրյուսելի համալսարանի պրոֆեսոր

Արբակ Միխիթարյան. եգիպտական նկարչությանն ուղղված նոր հայացքի վարպետը

Տեղահանված եւ Նեղոսի գետաբերան հասած հայերի որդի Արբակ Միխիթարյանը ծնվել է Տանտայում, շատ վաղ հասակում տեղափոխվել Բելգիա: Նա ամենից շատ հմայված էր Վերին Եգիպտոսով՝ այդ ջոր եւ հակասական երջանով, որտեղ կանաչ ու նեղ հովիտը գոյակցում է իր երկայնքով ձգվող անապատային լեռան հետ: Վերին Եգիպտոսում մոգական վայր է Թեբեի լեռը, որի ժայռերի եւ ջոր բլուրների տակ առկա է աներեւակայելի, ողորմված, շլացուցիչ շքեղություն. այստեղ են առաջին կայսրության երեւելի անձանց ընդգեստնյա զարդարուն դամբարանները: Այդ դամբարանները բազմիցս այցելած եգիպտագետ-արվեստաբանը, լինելով դրանց բացառիկ գիտակը, կարող էր միայն խանդավառությամբ ընդունել «Նկարչության մեծ փուլերը» շարքի «Եգիպտական նկարչություն» հատորը կազմելու Ժնեւի «Ալբերտ Սկիրա» հրատարակչության առաջարկը:

Քիչ կլիներ ասել, որ այդ գիրքը վերջնականապես եւ անվերապահորեն փոխեց ինչպես եգիպտագետների, այնպես էլ հանրության կարծիքը եգիպտական նկարչության վերաբերյալ:

Թեեւ Արբակ Միխիթարյանը պեղումներ չի կատարել եւ նկարազարդ նոր դամբարաններ չի հայտնագործել բառիս հնագիտական իմաստով, նա վերաբացահայտել է դրանք, բազմաթիվ արվեստասերների սովորեցրել է տեսնել դրանց իրական նկարչական գեղեցկությունը, զգայական հարստությունը: Պատկերագրական ծրագրերի սառնության պայմաններում նա կարողացավ իր «գործելակերպի» եւ լուսանկարչական տեխնիկայի կախարդանքով (մոտեցման ուղղանկյուններով հանդերձավորված սովորական «Լեյկա» ֆոտոխցիկ, բարձր լարման լամպերի լուսավորություն) ի հայտ բերել նկարելիս հնօրյա նկարիչների ապրած բերկրանքը, որը նկատելի է դառնում միայն մոտիկից դիտելիս:

Այն պահից, երբ ճանապարհորդներն ու եգիպտագետները 19-րդ դարի սկզբներին մուտք գործեցին Թեբեի լեռան դամբարաններ, ուշադրության կենտրոնում հայտնվեց դրանց պատկերագրությունը. սկզբում դամբարանները գրավիչ էին, քանի որ պատմում էին հին եգիպտացիների կրոնի եւ առօրյա կյանքի մասին: Դա որոշ իմաստով ազգագրական հայտնագործություն էր. Թեբեում 1837-1841 թթ. ապրած սըր Գարդներ Ուիլկինսոնի «Հին եգիպտացիների բարքերն ու սովորույթները» հիմնարար աշխատությունը դրա փայլուն վկայությունն է: Ինչ վերաբերում է գործերի գրանցմանը, երկար ժամանակ հայտնի էր քիչ թե շատ համապատասխան միայն մեկ գծանկար, որը հասկարպես նախատեսված էր «տեսարանների» տեղերը գտնելու համար: Կամաց-կամաց սեւ-սպիտակ լուսանկարչությունը զարգացավ, կազմվեցին արխիվներ, որոնք... խիստ մասնակիորեն հրատարակվեցին: Զգալի առաջընթաց արձանագրվեց Նինա եւ Նորման Գարիս Դեւիսների շնորհիվ, որոնք ստեղծեցին մի շարք կարեւոր դամբարանների ջրաներկ (եւ մասշտաբային) ֆաքսիմիլեները: Այդ հիանալի պատճեններից շատերը հրատարակվեցին 1910-1930-ական թվականներին: Թեեւ եգիպտական նկարչությունն աստիճանաբար վերածնվում էր, այդուհանդերձ չէր արտահայտվում որպես «նկարչություն». մարդու ձեռքի հետք, շարժում, վրձնահարված, ազատ կամ զուսպ գիծ, դարչնագույն ջրաներկ կամ թանձրաներկ, ավյուն կամ մանրակրկիտություն... Այդ նոր չափումը բացահայտելու համար անհրաժեշտ էր այնպիսի հայացք, որը պատկերի մեջ թափանցելով՝ պատկերագրության մտավոր կառույցի տակ կվերագտներ մարդու զգայականությունը: Դժվար է պատկերացնել եգիպտագետ-լուսանկարչի աշխատանքի անտանելի պայմանները զբոսաշրջիկների առջեւ չբացված դամբարաններում (գրեթե բոլորը). մթություն եւ տապ, երբեմն նեղվածք եւ մանավանդ անհրեւակայելի, փափուկ եւ անշոշափելի փոշի, որը բարձրանում է անգամ ամենազգույշ քայլքի դեմքում եւ վերանստում միայն ժամեր անց: Նման ծայրահեղ պայմաններում Արբակ Միխիթարյանն այցելել է տասնյակ դամբարաններ, հայթայթելով «տեսարանները» կամ դրանց ամենափոքր մանրամասները, որոնք լուսանկարներ դիտողին զգալ են տալիս նկարչի հուզմունքը, զգայականությունը, ինչպես նաեւ հնօրյա արվեստագետների անհատականությունները, ովքեր Նոր կայսրության ժամանակաշրջանում համեստորեն կոչվում էին լոկ «ուրվանկարիչներ»: Դա պատճառ էր դարձել, որ եգիպտագետները չնայեն ավելի հեռուն: Պատմագրական առումով նկատելի է, որ «Սկիրա» հրատարակչությունում շարունակություն գտած Արբակ Միխիթարյանի լուսանկարչական նախաձեռնությունը դարձավ իսկական ռումբ, որը ցաքուցրիվ արեց բոլոր մակերեսային պնդումները: Այժմ արդեն տվյալ նկարչությունը դիտվում է ոչ միայն եգիպտագետի տեխնիկական հայացքով, այլեւ արվեստագետի աչքերով: 1954-ից ի վեր պարբերաբար վերահրատարակվող Միխիթարյանի աշխատությունը հրաշալի նվեր է, որը մեզ ստիպում է փոխել մեր տեսակետը, նորովի նայել եգիպտական նկարչությանը:

Նա առաջինն էր, որը փորձեց անանուն նկարիչների մեջ զանազանել անհատականությունները, խմբերը, արվեստանոցները: Եթե այսօր նոր հարցեր են ծագում նկարչի գործիքների, աշխատանքի պայմանների, հասարակական կարգավիճակի վերաբերյալ, պատճառն այն է, որ «Սկիրայի» 1954 թ. հեղաշրջումից ի վեր հին եգիպտացի նկարիչը համարվում է ոչ թե պատկերագրական աշխատանքի մեխանիկական կատարող, այլ միս ու արյունով կենդանի մարդ, որն ունի բնավորություն, խառնվածք եւ գործում է զուտ նկարչական երջանկությամբ:

Սակայն նկարչության համաշխարհային պատմության այդ բացառիկ կողմն անհետացման սպառնալիքի տակ է: Մի շարք հոդվածներում Արբակ Միխիթարյանը խոսել է վերջին կողոպուտների մասին, որպեսզի գիտնականների, արվեստագետների եւ լայն հասարակայնության ուշադրությունը բեւեռի «Թեբեի դամբարանների թշվառ վիճակի» վրա: Նրա կոչերն ապարդյուն չանցան: Միջազգային հանրության գիտակցությունը կամաց-կամաց արթնանում է եգիպտագիտության մեջ, բայց ճանապարհը շատ երկար է, եւ մանավանդ պակասում է ֆինանսական օժանդակությունը:

ԳԻՐՔ ԺԱՄԱՆԱԿԻ, ՄԱՐԴՈՒ ԵՎ ՆՐԱ ԳՈՐԾԻ ՄԱՍԻՆ

Ե էջից

Եվ ահա այս առնչություններում տրամաբանական է ու գործնական, արդար է ու ազնիվ հեղինակի առաջադրած խնդիրը՝ ընթերցողին ներկայացնել մի շարք քաղաքական, գիտական, մշակութային վաստակաշատ գործիչների կյանքի ու գործի, ապրած ժամանակի նկարագիրը, որպես սոցիալ-ազգային եւ բարոյահոգեբանական արժեքի: Սա ինքնին առարկայացած հիշողություն է ընդդեմ մոռացության, առաջինի պայքարն է երկրորդի դեմ: Վերջինի անհրաժեշտությունը բացատրվում է նաեւ այն անվիճելի իրողությամբ, որ հիշյալ արժեքները նվաճվել են կոմունիստական ռեժիմի իրականացրած սեղմումների, ազգային ճնշումների շրջանակներում: Կարողացել են հնարավորի սահմաններում պատռել այդ սահմանափակումների վտանգներով լեցուն պատյանը:

Ակնբախ են ժամանակի, մարդու եւ կատարած գործի փոխազդեցությունների գործնական սոցիալ-բարոյական արդյունքները, որով աշխատությունը դառնում է առավել արժեքավոր՝ իր անուրանալի ճանաչողական նշանակությամբ: Գրքի վերջին գլուխը, որն ունի «Կյանքի ու գործերի մասին դասերի կերպարանքով» վերնագիրը, տառացիորեն շնչում է ժամանակակից հիմնախնդիրներով:

... Աշխատության հիմնական նյութ է ծառայել «սկզբնական տեղեկատվությունը»: Գիրքը հագեցված է հասարակական-քաղաքական, պետական, գիտության, արվեստի եւ գրականության բնագավառների վաստակաշատ երախտավորների ընտրանու հետ բազմաթիվ տարիների ընթացքում հեղինակի հաճախակի հաղորդակցման, բարեկամական ջերմ հարաբերությունների, համատեղ գործունեության, հանդիպումների, խորհրդածումների, մտորումների, վերլուծությունների ընդհանրացումներով: Օգտագործվել են նաեւ երբեք հանրության սեփականությունը չդարձած փաստաթղթեր, գրություններ, նամակներ, որոնք օգնել են երեւան հանելու շատ ճշմարտություններ, արժեքավոր իրողություններ: Փորձ է արվում ցույց տալ մարդկանց սահմանազանման սոցիոլոգիական չափանիշները: Ժամանակի սոցիալ-տնտեսական, բարոյա-քաղաքական փաստերի, երեւույթների, գործընթացների սոցիոլոգիական վերլուծությունների միջոցով նշված գործիչների կյանքը ներկայացվում է խոր, համախակի անլուծելի հակասականության եւ բարդության մեջ:

Կարեւորենք նաեւ կենցաղային մանրամասների նկարագրումից հեղինակի խուսափումը: Ակնբախ է պատկերային մտածողության դրսեւորումը. աշխատությունը հետաքրքիր են դարձնում գեղարվեստական ընդհանրացումները:

Հեղինակը ընթերցողին ներկայացնում է գրքի այն շարադրանքում, որն ունի «մարդը եւ մարդիկ. գնահատում եւ խարդավանք» խորագիրը: Այդտեղ նրա կյանքն է ու գործը, որոնք վկայում են, թե ինչպիսին է եղել նրա ապրած ժամանակաշրջանը՝ միանգամայն բնական վերելքներով ու վայրէջքներով: Պրոֆեսոր Մ. Մինասյանի բազմաթիվ մենագրություններում, մի քանի տասնյակ գիտական հոդվածներում տեսանելի են նրա հոգեւոր-քաղաքական փորձի, կյանքի, աշխարհընկալման ընդհանրացումները:

Գեղեցիկ եւ ուսանելի են ինչպես «Գիրք ճանապարհի» տողերը. «Գիրքը ժողովրդի նկատմամբ երախտիք ունեցող գործիչների մոռացության բացառման, ըստ մասնագետ ծառայությունների հարգանքի մատուցման կոչ է բովանդակում»:

Աշխատությունը նշված կոնկրետ դասերով հայրենասիրության, ազգային եւ անձնական արժանապատվության մտահոգություն ունի:

Այստեղ ավելորդ չէ հիշեցնել, որ այս մտահոգությունը նոր չէ հեղինակի համար: 2000 թվականին հրատարակված նրա «Քաղաքական լիդեր» աշխատության մեջ խնդիր է պարունակում՝ այս գրքում քննարկվող մոռացման բացառման սկզբունքը իրացման ընթացքի մեջ պահել նաեւ ներկա քաղաքական գործիչների նկատմամբ, ընտրել, գործունեության ժամանակ ու տարածություն տրամադրել, ըստ արժանվույն գնահատել թեկուզ առանձին դեկավար գործիչների անուրանալի քանքերը, որոնք նպատակամղված են լուծելու ազգային-քաղաքական սկզբունքային նշանակություն ունեցող խնդիրներ՝ երկիրը դուրս բերելու ստեղծված սոցիալ-տնտեսական, քաղաքական-հոգեբանական ծանր վիճակից (էջ 542): Այս առումով արժե ընդգծել, որ հեղինակի շատ գաղափարների փաստարկումներ կարեւոր են ժամանակակից քաղաքական գործընթացների արժեւորման տեսակետից:

Գրախոսող աշխատության փաստական նյութի, մարդկանց եւ երեւույթների նկատմամբ դրսեւորվող օբյեկտիվության եւ նրբանկատության, տեսական եւ գործնական նշանակության վերաբերյալ ուշագրավ է առաջաբանում Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիայի նախկին նախագահ, ակադեմիկոս, պատկերված ժամանակներում հեղինակի գործընկեր Ֆադեյ Սարգսյանի արժեքավոր խոսքը:

Գիրքը ճշմարտացի է եւ հարուստ ընթացիկ ու արխիվային փաստերի լայն ընդգրկումով: Գիտական շրջանառության մեջ են դրվում մեծաքանակ սոցիոլոգիական տվյալներ, որոնք հաճախ ներկայանում են անստասելի ռակուրսով: Լեցուն է ժամանակի կենդանի շնչով, հագեցած նուրբ ու սրամիտ, տեսանելի, շոշափվող մտքերով ու հրապարակախոսական մտորումներով, հումորով: Ազնիվ գիրք է ոչ թե սրբերի կամ արհեստականորեն սրբացվածների, այլ՝ ժամանակի մարդու եւ նրա գործի մասին:

Աշխատությունն աչքի է ընկնում միանգամայն նորովի, ինքնատիպ շարադրմամբ ամբողջական է եւ ընթերցվում է լարված հետաքրքրությամբ, դրան մեծապես նպաստում է գեղեցիկ լեզուն ու ոճը:

***

Հրատարակման տեղինակ Ստեփան Ստեփանյանը պատմական գիտությունների դոկտոր-պրոֆեսոր է:

Կարս-Ախալքալաք երկաթգծի...

1-ին էջից

- Ինչ արդյունք կարող է տալ նախագիծը Վրաստանին: Արդյոք միանշանակ տնտեսակա՞ն նախագիծ է՝ տնտեսական դիվիդենտներով:

- Այս նախագծի քաղաքական նշանակությունը շատ մեծ է եւ իմ նշած բոլոր գործոնները վկայում են քաղաքական կարեւորության մասին: Ինչ վերաբերում է տնտեսական բաղկացուցիչին, ապա այստեղ կան եւ դրական, եւ բացասական կողմեր: Կան որոշակի ռիսկեր՝ կապված այդ նախագծի իրականացման հետ: Վրաստանը այս նախագծի իրագործմամբ ներքին մրցակցություն է ստանում երկու ուղիների միջեւ՝ Կարդաբանից վրացական նավահանգիստներ՝ Բաթում եւ Փոթի, իսկ երկրորդ երթուղին նոր երկաթգծով է, որը շրջանցում է վրացական նավահանգիստները եւ վրացական նավահանգիստների համար բեռները կորցնելու ռիսկ է առաջանում: Մենք այսօր ստանում ենք եկամուտ ոչ միայն ուղղակի տեղափոխումից, այլեւ նավահանգիստների օգտագործումից, ինչը Վրաստանի համար փոքր փողեր չէ: Ռիսկ է առաջանում, որ այդ բոլոր բեռները կվերահասցեավորվեն թուրքական միջերկրածովյան նավահանգիստներ եւ կշահեն թուրքական նավահանգիստները: Դա պետք էր ժամանակին լավ հաշվարկել, հենց նախագծի քննարկման ժամանակ, բայց, ցավոք, ինչպես մեզ մոտ շատ հաճախ պատահում է, նախ ընդունվում են որոշումներ, հետո սկսում են մտածել:

Ելնելով նախագծի նշանակությունից եւ դրա ոչ միայն տարածաշրջանային, այլեւ գլոբալ բնույթից՝ ամեն դեպքում ավելի շատ դրական, քան բացասական կետեր եմ տեսնում: Իսկ ռիսկերը կարելի էր ապահովագրել, մենք մի քիչ ուշացել ենք, բայց այդ երկրների հետ կարելի է բոլոր հարցերը քննարկել եւ փորձել ինչ-որ երաշխիքներ ստանալ: Ցավոք, մենք այդ նախագծից եկամուտ չենք ստանա, քանի որ վարկով է կառուցվում, որի դիմաց տոկոսները պիտի գանձվեն հենց հնարավոր եկամուտներից: Ոչինչ չենք ստանա նաեւ նավահանգիստներում: Սրանք են առաջացող հիմնական հարցերը:

- Կարելի՞ է ասել, թե այս նախագիծն ավելի շատ անհրաժեշտ է Թուրքիային, Ադրբեջանին, հատկապես որ նրանք պատրաստակամ վարկ են տրամադրել՝ 25 տարի ժամկետով եւ տարեկան մեկ տոկոս տոկոսադրույքով:

- Չեմ կարծում, թե ադրբեջանական կողմին այս նախագիծը շատ է անհրաժեշտ, քանի որ նրանք խնդիր չունեին, առանց սրա էլ վրացական նավահանգիստներով տանում էին իրենց բեռները: Ինչ վերաբերում է Թուրքիային, ապա թուրքական կողմը բացարձակապես կոնկրետ օգուտներ է ստանում այս նախագծից եւ սկզբունքորեն այս նախագիծն ավելի շատ թուրքական է, քան վրացական կամ ադրբեջանական: Քաղաքական օգուտների առումով Թուրքիան կարծես հիմա փորձում է դառնալ Արեւելք-Արեւմուտք կապող օղակը, եւ այդ առումով որոշակի հաջող համագործակցություն կա Վրաստանի հետ, նրանք լավ աշխատում են մեր օդափոխադրումներում, կառավարում են Վրաստանի օդանավակայանները: Եվ որքան Հայաստանը շուտ միանա տարածաշրջանային ծրագրերին, այնքան լավ, քանի որ ճիշտ չէ, երբ տարածաշրջանը անհավասարաչափ է զարգանում, դա չի բարելավում հարաբերությունները: Ամեն դեպքում, Վրաստանը Հայաստանի հետ որեւէ խնդիր չունի: Այս ամենին խանգարում են Ադրբեջանի եւ Թուրքիայի քաղաքական հարաբերությունները Հայաստանի հետ: Այդ հարցերը այսպես թե այնպես պետք է լուծել, քանի որ իրավիճակը գնալով ավելի կվատանա, տարածաշրջանի զարգացման առումով անհամամասնությունը գնալով կմեծանա:

- Զուտ տնտեսական եւ անգամ տեսական առումով ինչպե՞ս կարող է Հայաստանը ներգրավվել տարածաշրջանային այն ծրագրերում, որոնք մեկուսացնելու նպատակով են իրականացվում: Արդյոք Կարս-Ախալքալաքին կարո՞ղ է միանալ Գյումրի-Կարսն ու լինել տնտեսապես արդարացված:

- Սկզբունքորեն ոչ մեկը դրան դեմ չէ, բայց կան որոշակի խանգարող պահեր: Ներկա քաղաքական իրադրությունում դա իրատեսական չէ, բայց կարող է Գյումրի-Կարս գիծը միանալ՝ գտնելով խանգարող խնդիրների լուծումը: Կան որոշակի հարցեր Թուրքիայի հետ, որոնք երկխոսությամբ պետք է լուծել: Ինչ վերաբերում է Ադրբեջանին, ապա ամեն դեպքում քաղաքական գործիչները պետք է մտածեն հարցերի լուծման մասին եւ հնարավորինս արագ:

- Ինչ նախագծերի համար կարող է Կարս-Ախալքալաք նախագիծը հիմնարար դառնալ, արդյոք այն հետագա զարգացման հնարավորությո՞ւն է տալիս:

- Տեղական նպատակն այս նախագծի ինչպես շինարարության, այնպես էլ շահագործման կտրվածքով օգտակար կլինի կոնկրետ շինարարության տարածաշրջանում ապրող մարդկանց համար: Հայտնի է, որ այդ տարածաշրջանը բավականին դեպրեսիվ է, ուստի ուղղակի էֆեկտը այդ տարածաշրջանի համար դրական կլինի: Կա նաեւ անուղղակի ազդեցություն. տրանսպորտային առումով այդ տարածաշրջանը բավականին բարդ է, բեռնափոխադրումների առումով՝ դժվար ու թանկ, ինչի հետեւանքով գործարարությունը չի զարգանում: Տրանսպորտային նոր հնարավորության պայմաններում բեռնափոխադրումների գները կիջնեն, ինչի հնարավորություն տալիս է այս նախագիծը: Իրադրությունն իսկապես նորմալ չէ, երբ մեծ մասամբ ծագումով հայ մեր քաղաքացիներով բնակեցված տարածաշրջանի քաղաքական-հոգեբանական գործոնը խանգարում է տարածքը լիարժեք միացնելու ընդհանուր համակարգին: Ամեն դեպքում, այս նախագծի խափանումը բնավ էլ Հայաստանի շահը չէ, այլ ամենից առաջ Ռուսաստանի: Հասկանալի է, որ Հայաստանն առկա քաղաքական իրադրությունում ստիպված է լինել Ռուսաստանի կողքին տարբեր հարցերում, բայց տարածաշրջանը բացարձակապես այլ ուղղությամբ է զարգանում եւ վաղ թե ուշ պետք է շարժվել այդ ուղղությամբ, այլապես երկարաժամկետ հեռանկարում բարդ հարաբերություններ կլինեն հենց տարածաշրջանում: Հայաստանը նույնքան Եվրոպա է, որքան Վրաստանը, մնում է շարժվել այդ ուղղությամբ:

- Մի կողմ թողնելով քաղաքական ու աշխարհաքաղաքական նշանակությունը, որ տրվում է այս նախագծին, զուտ տնտեսական առումով կարելի՞ է այն Վրաստանի համար մեծապես շահավետ համարել:

- Ամեն դեպքում այդ նախագիծը Վրաստանին պետք էր իրականացնել: Նախագծի արգելափակումը ճիշտ չէր լինի, քանի որ Արեւելք-Արեւմուտք աշխարհաքաղաքական առանցքը, որին մասնակցում են Թուրքիան, Ադրբեջանը եւ Վրաստանը, զարգանում է եւ կանգնեցնել հնարավոր չէ: Նախագիծը կարեւոր է Արեւմուտքի համար, իսկ հավասարակշռության վրա խաղալն ամեն անիմաստ է, որովհետեւ այսօրվա պատերազմները չեն մղվում ռազմաճակատներում, դրանք իրականացվում են տնտեսության մեջ: Իսկ Կարս-Ախալքալաք-Թբիլիսի-Բաքու նախագիծն իսկապես Արեւելք-Արեւմուտք կապող օղակ է, ուստի մնում է աշխատել այդ գծին միանալու ուղղությամբ: Վրաստանը կարող է դեր խաղալ Ադրբեջանի եւ Հայաստանի հարաբերություններում, հատկապես որ տարածքները որպես այդպիսին դառնում են առանց սահմանների, եւ այսօր երկրներին տիրանում են տնտեսության, էներգետիկայի միջոցով:

- Իսկ ինչ կասեք այնպիսի որակումների մասին, թե Վրաստանը համաձայնեց նախագծին՝ ադրբեջանական գազի դիմաց, Ադրբեջանի հատկացրած երկարաժամկետ ու ցածր տոկոսով վարկն էլ՝ եւս մեկ գործոն չմերժելու:

- Գուցե այդ գործոններն ազդել են, բայց այս նախագծի դրական ու բացասական կողմերի համադրումից ակնհայտ է, որ դրական կողմերն ավելի շատ են: Ես միայն կավելացնեի, որ վրացական իշխանությունները բանակցությունների ընթացքում չհասան այն ամենին, ինչ կարելի էր ձեռք բերել: Հաշվի առնելով, որ նախագիծը տնտեսապես ավելի շահավետ է Թուրքիային, Վրաստանը կարող էր ավելի լավ պայմաններ ստանալ՝ ապահովագրելով հնարավոր ռիսկերը: Ինչ վերաբերում է Ադրբեջանին, ապա այս նախագիծն ադրբեջանական կողմին, որպես եւս մեկ ենթակառուցվածք, չի խանգարի: Ամեն դեպքում, Ադրբեջանը եթե եկամուտ, շահ ունենալու որեւէ լրացուցիչ խթան ձեռք չբերի՝ ոչինչ չի կորցնում: Ադրբեջանի դեպքում ես տնտեսական մոտիվացիա տեսնում եմ: Իսկ քաղաքական մոտիվացիան չեմ կարող մեկնաբանել, միայն ասեմ, որ Ադրբեջանը եւս որոշակի ռիսկեր ունի կապված այս նախագծի հետ, քանի որ նախագիծն իրականացվում է հայերով բնակեցված տարածքով եւ սուբյեկտիվ մոտեցման դեպքում Ադրբեջանին պետք է դուր չգա, որ հայերը ստանում են աշխատանք, իրավիճակի բարելավում: Ես չեմ կարծում, թե ադրբեջանցիները միացան նախագծին հայերին տհաճություն պատճառելու համար:

Ինչ էլ լինի, պետք է հասկանալ, որ սա մեր տարածաշրջանն է, աշխարհագրությունը մնում է աշխարհագրություն, պետք է գտնել շփման այն գծերը, որ հնարավորություն կտան մեզ համաչափ զարգանալու: Զարգացման յուրաքանչյուր անհամաչափություն կգործի ի վնաս այլ երկրների շահերի:

ՏԱԳՆԱՊԸ ՀԱՍԱՎ ԲԱՐՁՐԱԿԵՏԻՆ

Լիբանանում ընտրությունները կրկին հետաձգվեցին

Լիբանանի խորհրդարանում նոյեմբերի 23-ին նախատեսված նիստը, որտեղ նախագահության թեկնածու պետք է առաջադրվեր ու հաստատվեր, այդպես էլ չի կայացել: Նիստի հետաձգման մասին Ֆրանսպրեսի թղթակցին նախօրոք հայտնել էր խորհրդարանի հակասիրիական մեծամասնության պատգամավորուհի Սոլանժ Ժեմայելը: Այսպիսով, Լիբանանում նախագահական ընտրությունների անցկացումը հետաձգվել է արդեն չորրորդ անգամ: Նախագահ Էմիլ Լահուդի պաշտոնավարման ժամկետն ավարտվեց երեկ, նոյեմբերի 23-ի կեսգիշերին, երկրում այժմ անորոշություն է, քանզի խորհրդարանական մեծամասնությունը եւ ընդդիմությունը դեռ համաձայնության չեն եկել նախագահության փոխընդունելի թեկնածուի առաջադրման հարցում:

Իրանը ՄԱԿ-ից պահանջում է փակել իր միջուկային գործը

ՄԱԳԱՏԷ-ում Իրանի ներկայացուցիչ Ալի Ասղար Սոլթանիեն հայտարարել է, որ ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդը պետք է փակի իր երկրի միջուկային գործը, քանի որ անցյալ շաբաթ Թեհրանը ներկայացրել է ՄԱԳԱՏԷ-ի պահանջած բոլոր փաստաթղթերը միջուկային նյութերի եւ սեփական էներգետիկայի զարգացման վերաբերյալ:

Սոլթանիեի խոսքերով, ՄԱԿ-ի ԱԽ-ում Իրանի միջուկային ծրագրի հարցի քննարկման համար «իրավաբանական կամ տեխնոլոգիական որեւէ հիմնավորում չկա»: Նա կարծում է, որ «ԱԽ-ի միջամտությունը պետք է դադարեցվի եւ որքան շուտ, այնքան լավ»:

Ասոշիեյթեդ պրես գործակալության թղթակցի հետ զրուցելիս Սոլթանիեն ասել է, որ բանակցություններում ԱՄՆ-ը փորձում է «թունավորել մթնոլորտը», չնայած ՄԱԳԱՏԷ-ի վերջին զեկուցագրին, որտեղ խոսվում է Իրանի իշխանությունների եւ ՄԱԳԱՏԷ-ի տեսուչների համագործակցության ընդլայնման մասին:

Զեկուցագրում ընդգծվում է, որ Իրանը ըստ երեւույթին ստույգ եւ ճշմարտացի տեղեկություններ է տրամադրել սեւ շուկայում միջուկային տեխնոլոգիաների ձեռքբերման եւ ուրանի հարստացման ցենտրիֆուգների կառուցվածքի վերաբերյալ: Ասոշիեյթեդ պրեսի տվյալներով, Իրանը ՄԱԳԱՏԷ-ին հանձնել է նույնիսկ միջուկային մարտագլխիկների ստեղծման գործընթացը նկարագրող փաստաթղթեր:

Միեւնույն ժամանակ զեկուցագրում նշվում է, որ Թեհրանի իշխանությունների համագործակցությունը ՄԱԳԱՏԷ-ի հետ «ընտրովի բնույթ» է կրում: Մասնավորապես, միջազգային տեսուչներին չի թույլատրել հանդիպել իրանցի միջուկագետների հետ եւ այցելել որոշ լաբորատորիաներ:

ՄԱԳԱՏԷ-ի զեկուցագիրը կոչված է վճռական դեր խաղալու ՄԱԿ-ի ԱԽ-ում հակաիրանական նոր պատժամիջոցների ձեռնարկման հնարավորության հարցի քննարկման ժամանակ:

Լեհաստանը պատրաստ է վերսկսելու երկխոսությունը Ռուսաստանի հետ

Լեհաստանի նոր կառավարությունը պատրաստ է Ռուսաստանի հետ խորհրդակցություն սկսելու իր տարածքում հակահրթիռային պաշտպանության ամերիկյան ռազմակայանի կառուցման հարցի շուրջը: Ռոյթեր գործակալությունը հիշեցնում է, որ Լեհաստանի նախորդ կառավարությունը այդ հարցում բանակցում էր բացառապես ԱՄՆ-ի հետ:

«Մենք պետք է վերսկսենք երկխոսությունը Ռուսաստանի հետ: Ռուսաստանին ընդունում ենք այնպես, ինչպես որ կա, եւ ուզում ենք գործակցել նրա հետ», հինգշաբթի երեկոյան հայտարարել է Լեհաստանի արտգործնախարար Ռադոսլավ Սիկորսկին: Նա անձամբ կողմ է արտահայտվել կալանիչ հրթիռների տեղադրման հարցով Մոսկվայի հետ խորհրդակցելուն:

Խորհրդարանական ընտրություններում ընդդիմադիր Քաղաքացիական պլատֆորմի հաղթանակից հետո անցյալ շաբաթ երդում տված կառավարությունը մտադիր է նաեւ սերտացնել կապերը Եվրամիության շրջանակներում: Նախորդ կառավարության օրոք միջեվրոպական հարաբերությունների վիճակը վատացել էր:

Լեհ-ռուսական հարաբերություններում լարվածություն էր ծագել 2005-ի նոյեմբերին, երբ Մոսկվան սահմանափակել էր լեհական մսի ներմուծումը «անասնաբուժական օրենսդրության կոպիտ խախտումների» պատճառով: Ի պատասխան՝ Վարշավան արգելափակել էր ՌԴ-ԵՄ նոր հիմնարար համաձայնագրի բանակցությունները:

Սիկորսկին հույս է հայտնել, որ Մոսկվան կվերացնի լեհական պարենի մատակարարումների սահմանափակումները, որոնք, իր կարծիքով, պայմանավորված են «քաղաքացիական շարժառիթներով»:

Ազգերի ընկերակցությունը կասեցրել է Պակիստանի անդամակցությունը

Մալայզիայի մայրաքաղաք Կուալա Լումպուրում երեկ բացված Ազգերի ընկերակցության երկրների համաժողովում որոշվել է կասեցնել Պակիստանի մասնակցությունն այդ կազմակերպությանը: Ֆրանսպրեսը մեջբերում է ընդունված հայտարարության այն մասը, ըստ որի Պակիստանը լրջորեն խախտել է Ազգերի ընկերակցության երկրների քաղաքական հիմնարար արժեքները, ուստի կազմակերպությունից հեռացվում է «մինչեւ երկրում ժողովրդավարության եւ օրենքի գերակայության վերականգնումը»:

Ընկերակցությունը ներառում է 53 պետություն, մեծ մասամբ՝ Ասիայում եւ Աֆրիկայում: Կազմակերպությունը Բրիտանական ընկերակցության իրավաժառանգորդն է, որտեղ ընդգրկված էին աշխարհի բրիտանական նախկին գաղութները, ինչպես նաեւ որոշ այլ պետություններ:

Պակիստանի անդամակցության կասեցումը պայմանավորված է այդ երկրում գործող արտակարգ դրությամբ եւ կատարվող կոպիտ իրավախախտումներով: Երրորդ ժամկետով նախագահ ընտրված Փերվեզ Մուշարաֆը իսլամիստների դեմ պայքարի պատրվակով նոյեմբերի 3-ին արտակարգ դրություն հաստատեց երկրում, ընդհատեց սահմանադրության գործողությունը, վերակազմավորեց գերագույն դատարանը: Նոյեմբերի 22-ին գերագույն դատարանը մերժեց ընդդիմության բողոքի վերջին հանրագիրը եւ օրինական ճանաչեց Մուշարաֆի վերընտրությունը:

Պակիստանի արտգործնախարարը երեկ «անարդարացի» է բնութագրել արտակարգ դրության պատճառով իր երկրի հեռացումն Ազգերի ընկերակցությունից:

Ի դեպ, սա ընկերակցությունից Պակիստանի հեռացման առաջին դեպքը չէ: 1999-ին երկրի անդամակցությունը կասեցվել էր զինվորական հեղաշրջման հետեւանքով գեներալ Մուշարաֆի նախագահ դառնալուց հետո:

Հայաստանում ավերված թանգարանը վերականգնվի՞ Շվեդիայում

ՀՀ վարչապետ
Սերժ Սարգսյանին
ՀՀ մշակույթի նախարար
Հասմիկ Պողոսյանին

Պարոն վարչապետ, տիկին նախարար: Երեւանում ավելի քան երեք տասնամյակ գործած, առանց չափազանցության աշխարհի բազմաթիվ երկրներում լայն ճանաչում ստացած մշակութային եզակի օջախի ավերման մանրամասներին վերջին տարիներին անդրադարձել են Հայաստանի մամուլի տարբեր միջոցներ, այդ թվում նաեւ **«Ազգ»** թերթը: Հայկական արհեստագործության ուրույն ուղղությունը շարունակող Անահիտ Բերբերյանին վերջին տարիներին բազմաթիվ առաջարկներ են եղել ԱՄՆ-ից, Ֆրանսիայից, Ավստրիայից, Շվեդիայից եւ այլ երկրներից՝ տեղափոխվել իրենց երկրները, վերականգնել թանգարանը եւ շարունակել ստեղծագործել արվեստի այդ եզակի ուղղությամբ: Եվ ահա, այս տարվա նոյեմբերի 1-7-ը Շվեդիայում իր աշխատանքների հերթական ցուցադրումից հետո Անահիտ Բերբերյանը որոշել է ընդառաջ գնալ տեղի հայ համայնքի գործարար շրջանակների առաջարկին, տեղափոխվել Շվեդիա՝ իր հետ տանելով Հայաստանում ավերված թանգարանի իրեն պատկանող արվեստի այն եզակի ստեղծագործությունները, որոնք նա կարողացել է փրկել թանգարանը ավերած, դրա տարածքի զգալի մասը զավթած ոմն Էդուարդ Թախունցի ալան-թալանից: Շվեդիայում՝ փրկված արվեստի նմուշներով Անահիտ Բերբերյանը վերականգնելու է թանգարանի գործունեությունը, դրանք շարունակաբար հարստացնելով նոր նմուշներով: Է. Թախունցի խարդավանքներին զոհ գնացած Անահիտ Բերբերյանը ավելի քան 3 տարվա դաժան ու հուսահատ պայքարից հետո եկել է այն եզրահանգման, որ ժամանակակից Հայաստանում հնարավոր չէ հասնել արդարության հաղթանակի, իսկ ինքը պարտավոր է շարունակել հորից՝ նշանավոր արծաթագործ Արծրուն Բերբերյանից ժառանգած հայկական արհեստագործության եզակի ուղղությունը, եւ եթե դա մայր հայրենիքում հնարավոր չէ, ապա իր առաքելությունը պետք է շարունակի սփյուռքահայ գաղթօջախներից մեկում, տվյալ դեպքում Շվեդիայում, որտեղ կան նրա աշխատանքները գնահատող գործարար շրջանակներ:

Թանգարան-արվեստանոցի հիմնման պատմությունը

Ծնունդով վանեցի Արծրուն Բերբերյանը, 1963-ին Իրանից ներգաղթելով մայր հայրենիք, շարունակել է իր բեղմնավոր գործունեությունը մետաղամշակության եւ արծաթագործության բնագավառներում: Վան-Վասպուրականի մետաղամշակման ուրույն ավանդույթներն ու գաղտնիքները Բերբերյանների տոհմում փոխանցվել են սերնդեսերունդ եւ պատահական չէ, որ Արծրուն Բերբերյանն այդ արվեստի ավանդական նրբություններին հասու է դարձրել նաեւ իր որդուն ու դստերը, որոնք էլ դարձան այդ առաքելության շարունակողները: Արծրուն Բերբերյանի գործունեությունը Հայաստանում շատ արագորեն գնահատվեց եւ նրան վստահեցին մետաղամշակման, արծաթագործության եւ ոսկերչության հետ կապված ամենապատասխանատու աշխատանքները: Նրա համբավը տարածվեց առանձնապես պեղումների ժամանակ հայտնաբերված նախաքրիստոնեական շրջանի իրերի ու առարկաների վերականգնման եւ ստեղծագործական մեկնաբանման արդյունքում: Պալատական, կենցաղային այդ իրերի վերականգնողական աշխատանքները միաժամանակ մեծ խթան են եղել Արծրուն Բերբերյանի ստեղծագործական գործունեության համար: Էրեբունու թանգարանում վերականգնողի աշխատանքին զուգահեռ, նա ստեղծել է նաեւ արվեստի մեծ գործեր, որոնք ցուցադրվել են ԽՍՀՄ տարբեր հանրապետություններում եւ աշխարհի մի շարք երկրներում՝ ԱՄՆ-ում, Ֆրանսիայում, Մեծ Բրիտանիայում, Ճապոնիայում եւ այլուր բացված ցուցահանդեսներում: Ա. Բերբերյանը նաեւ անձամբ եղել է Սկանդինավյան երկրներում: Կառավարությունը բարձր գնահատելով Ա. Բերբերյանի վաստակը հնագիտական իրերի վերականգնման ասպարեզում, Երեւանի կենտրոնում, Նալբանդյան 31 հասցեում գտնվող շենքում նրան հատկացրել է 150 քմ տարածք՝ արհեստանոցի համար: Հատկացված տարածքը Արծրուն Բերբերյանը վերածում է արվեստանոց-թանգարանի, որտեղ այցելուներ են եղել աշխարհի տարբեր երկրներից: Սփյուռքահայության հետ մշակութային կապերի կոմիտեից մշտապես այդ թանգարան էին ուղեկցում զբոսաշրջիկների, որոնք ներշնչվելով արվեստի օջախի մթնոլորտով, հեռանում էին անջնջելի տպավորություններով: Թանգարանի գործունեության ընթացքում թանգարանից ստացված տպավորությունների մասին գրառումները կազմել են 4 հատոր, որոնցում կան նաեւ անվանի մարդկանց հիացական կարծիքները: Խորհրդային տարիներին Ա. Բերբերյանի հիմնադրած արվեստանոց թանգարանը պաշտոնապես հանդիսացել է ժողովրդական արվեստների թանգարանի մասնաճյուղը, իրեն՝ Ա. Բերբերյանին շնորհվել է ժողովրդական վարպետի կոչում: Արծրուն Բերբերյանը 1992-ին սեփականաշնորհել է արվեստանոց-թանգարանը: Ա. Բերբերյանի մահվանից (1994) հետո այդ արվեստանոց-թանգարանի սեփականատերն ու տնօրենը նրա աղջիկն է՝ Անահիտ Բերբերյանը (որդին ծանր ու երկարատեւ հիվանդությունից հետո նույնպես մահացել է): Արծրուն Բերբերյանի մահվանից հետո, ՀՀ կառավարության որոշմամբ, նա ընդգրկվել է 10 լավագույն մետաղագործների ցուցակում:

Թանգարանի զավթման ու ավերման պատմությունը

2004-ին Անահիտ Բերբերյանի 1-ին կարգի հաշմանդամ եղբայրը ծանր կոտրվածք է ստանում եւ բուժման ծախսերը հոգալու միջոցներ չունեցող Անահիտը ստիպված տեղի է տալիս հարեւան Էդուարդ Թախունցի ամիսներ շարունակ կրկնվող առաջարկներին եւ նախնական գրավոր պայմանագիր է կնքում նրա հետ՝ թանգարանի տարածքից վթարային վիճակում գտնվող 22,8 քմ տարածքի վաճառքի մասին: Նոտարով չհաստատված այդ պայմանագրով Է. Թախունցը պարտավորվել է վերանորոգել արվեստանոցի մնացած մասը, նոր կնքել հիմնական պայմանագիր, սակայն արվեստանոցը վերանորոգելու փոխարեն ծավալել է ապօրինի շինարարություն, տեր դարձել արվեստանոց-թանգարանի գույքի, եզակի նմուշների մեծ մասին: Պարզվել է, որ նախնական պայմանագիրը կնքելուց 8 ամիս առաջ, չլինելով տարածքի սեփականատեր, իր օձի լեզվի հաղթանակի վրա վստահ Է. Թախունցը, մի շինծու, ապօրինի պայմանագիր է կնքում ոմն Հասմիկ Հովհաննիսյանի հետ եւ նրան է վաճառում արվեստանոցի 60 քմ տարածքը, ինքը ստացել է 13 մլն 100 հազար կանխավճար, որի «հիման» վրա դատարանում պահանջել է արվեստանոցի ամբողջ տարածքը: Այդպես էլ հիմնական պայմանագիր չկնքած Է. Թախունցը Անահիտ Բերբերյանին ներքաշում է երեք տարի շարունակվող դատական քաշքշուկների մեջ, կաշառելով առաջին ատյանի դատարանների եւ վերաքննիչ դատարանի դատավորների, անգամ դատապաշտպանների: Է. Թախունցի ծավալած ապօրինի շինարարության, դատական ատյանների ցուցաբերած հովանավորչության մանրամասները ներկայացվել են մամուլի մի շարք միջոցներում: Մամուլն անդրադարձել է նաեւ Է. Թախունցի մեքենայությունների մեկ այլ զոհի՝ բանաստեղծ, արձակագիր, հաշմանդամ Ռուբեն Ղարիբյանի ընտանիքին Պուշկինի 2 հասցեում գտնվող իրենց սեփական տնից խաբեությամբ դուրս բերման, այդ տան քանդման եւ տեղում 9 հարկանի շենքի կառուցման, այդ ընտանիքին 5 տարի շարունակ դժոխային պայմանների մեջ ներքաշման ահասարսուռ պատմությանը: Այժմ հայտնի են դարձել Է. Թախունցի խարդախությունների նոր զոհեր...

Պարոն վարչապետ, տիկին նախարար, ժամանակն է, որ սույն պատմության փաստաթղթային մանրամասներին ծանոթանալու նպատակով անձամբ ընդունեք Անահիտ Բերբերյանին, լինեք ավերված թանգարանում եւ միջոցներ ձեռնարկեք դրա վերականգնման ուղղությամբ: Այստեղ խնդիրը միայն չի առնչվում մեկ անձի ճակատագրին եւ մշակութային օջախի վերականգնմանը: Խնդիրն ավելի խորքային է, քանի որ այն նաեւ առնչվում է պետական անվտանգության եւ պետական արժանապատվության հարցերին:

ՎԱՐԴԱՆ ՏԵՐՏԵՐՅԱՆ

Վախճանվեց Արմինե Կալենցը

Նոյեմբերի 22-ին, Երեւանում, կյանքի 87-րդ տարում վախճանվեց ՀՀ վաստակավոր նկարիչ, գեղանկարիչ, «Ժողովուրդների բարեկամություն» շքանշանի շքանշանակիր Արմինե Սարգսի Կալենցը:

Ծնվել է 1920-ին, Սիրիայում:

1939-ից սովորել է Բեյրութում, իր ապագա ամուսնու՝ Հարություն Կալենցի արվեստանոցում:

1942-ից Լիբանանի նկարիչների ընկերության անդամ է:

1946-ից ընտանիքի հետ հայրենադարձվել է եւ այդ տարվանից ընդունվել Հայաստանի նկարիչների միության շարքերը: Նույն տարիներից մասնակցել է բազմաթիվ հանրապետական, համամիութենական եւ միջազգային ցուցահանդեսների Սիրիայում, Ֆրանսիայում, Ճապոնիայում, Կանադայում, ԱՄՆ-ում եւ այլն: Հեղինակն է Երեւանի երիտասարդության պալատի որմնանկարների:

2000-ին Հայաստանի նկարիչների տանը բացվում է Ա. Կալենցի անհատական ցուցահանդեսը իր 80-ամյակի կապակցությամբ: 2004-ին բացվում է նրա վերջին ցուցահանդեսը Երեւանի գեղարվեստի ակադեմիայում:

Նրա բազմաթիվ ստեղծագործությունները գտնվում են Հայաստանի եւ այլ երկրների թանգարաններում ու անհատական հավաքածուներում:

1997 եւ 2003 թթ. հրատարակվեցին նրա «Ներիր ինձ, Հարություն...» եւ «Արմինեն՝ Արմինեի մասին» ինքնակենսագրական գրքերը:

Մեծ է Արմինե Կալենցի ներդրումը 20-րդ դարի հայ ազգային կերպարվեստում:

Արմինե Կալենցի հիշատակը վառ կմնա բոլորիս սրտերում:

Հոգեհանգիստը՝ նոյեմբերի 25-ին, ժամը 18.00, հասցեն՝ Երեւան, Հարություն Կալենցի փողոց, տուն 18:

Քաղաքացիական հոգեհանգիստը՝ նոյեմբերի 26-ին, ժամը 12-14-ը՝ Երեւանի Կոմիտասի անվան կամերային երաժշտության տանը:

ՀՀ մշակույթի նախարարություն
ՀՀ նկարիչների միություն

Վախճանվել է Հովհաննես Մալիքյանը

Բելմոնտի (Մասաչուսեթս) Լահեյ կլինիկայում 68 տարեկանում վախճանվել է Երեւանի Կոմիտասի անվան երաժշտանոցի սան, նախկին բեյրութահայ Հովհաննես Մալիքյանը, տեղեկացնում է «Արմինըն միրռր-սփեքթեյթր» շաբաթաթերթը:

Ղազարոս Սարյանին եւ Օհան Դուրյանին աշակերտած երաժիշտը եւ մանկավարժը 40 երկար տարիներ ծառայել է երգարվեստին նախ իր ծննդավայր Բեյրութում, ապա հայրենիքում, եւ վերջապես Մ. Նահանգներում (Ատովա, Լոս Անջելես, Բոստոն):

Երաժշտության բնագավառում դոկտորականի աստիճան է ստացել 1980-ին: Դրանից քիչ առաջ նրան հրավիրել են ղեկավարելու Հարավային Կալիֆոռնիայի համալսարանում նորաստեղծ հայ երաժշտության ծրագիրը, որի համար նա ե՛ւ ուսումնական ձեռնարկներ է պատրաստել, ե՛ւ վարչատնտեսական հարցերով զբաղվել: 1987-ին տեղափոխվել է Բոստոն, որտեղ հիմնել է «Մեգ ռիկորդինգզ» ձայնագրման ստուդիան, որը դասական հայ երաժշտության բարձրորակ ձայնասկավառակներ է թողարկել եւ արժանացել արժանի գնահատականների: Հեղինակ է մի շարք սիմֆոնիկ, կամերային եւ մենագործիքային ստեղծագործությունների: Վերջին շրջանում զբաղված է եղել Արմենակ Շահմուրադյանի երգերի վերամշակմամբ եւ վերաթողարկմամբ, ինչպես նաեւ Վահե Օշականի եւ Մահմուդ Դարվիշի բանաստեղծությունների ձայնային տեքստերի թողարկման (խտասկավառակի տեսքով) աշխատանքներով:

Հ. Ծ.

Այսօրվա երաժշտությունը շուկայական էժանագին չարվեստ է

Ասում է Դանիել Երաժիշտը

Հոգեւոր երաժշտության պահպանման, զարգացման ու տարածման խնդիրներով, ցավոք, մտահոգվում են քչերը՝ միգուցե մնացածին այն հասանելի կամ էլ հասկանալի չէ: Կամերային երաժշտության տանը կայացած հոգեւոր երաժշտության համերգը սակավաթիվ փորձերից մեկն է բարձրացնելու հոգեւոր երաժշտության դերը:

Դանիել Երաժիշտը՝ ում առավելագույնս մտահոգում է հոգեւոր երաժշտության հետագա ճակատագիրը, նշում է թե այս համերգի հիմնական նպատակն ու գաղափարը մեկն է՝ «Տարածել հոգեւոր երաժշտություն հոգեզուրկ միջավայրում»:

Մեկ ժամ տեւած համերգի ժամանակ հանդիսատեսը հնարավորություն ունեցավ բացառիկ հոգեւոր սնունդ ստանալու, ունկնդրելու հայկական միջնադարյան սաղմոսներ, շարականներ, տաղեր Ներսես Շնորհալու եւ Կոմիտասի հոգեւոր մեծ ժառանգությունից:

Սուրբ Գեղարդ վանքի երգչախմբի խմբավար եւ մեներգչուհի Անահիտ Պապայանի ձայնն ասես ճախրում էր «Սայլն այն իջանէր» տաղում: Մեներգչուհի Սեդա Ամիր-Կարայանը թավշյա ձայնով հրաշալի մասնակցեց Գ. Նարեկացու «Տաղ վարդավառին»: Հոգեւոր երաժշտության պետական կենտրոնի արական երգչախումբն էլ երգում էր միաձույլ, նվիրումով, ձգտելով վերստեղծել միջնադարյան եկեղեցական խնկաբույր երգարվեստը:

«Եթե հույս չունենայինք, ոչինչ էլ չէինք ձեռնարկի: Հոգեւոր երաժշտությունը, մշակույթը իրավունք ունեն պաշտպանված լինելու: Այսօրինակ միջոցառումները պետք է շատ լինեն: Հոգեւոր երաժշտությունը պետք է գտնվի իրեն արժանի բարձրագույն գագաթի վրա. էստրադան, ռաբիսն ու մնացյալը ոչ թե վերանան, այլ դառնան երկրորդական», ասում է Հոգեւոր երաժշտության պետական կենտրոնի արական երգչախմբի գեղարվեստական ղեկավար Մհեր Նավոյանը:

«Ժամանակակից երաժշտական դաշտը ողբերգական վիճակում է գտնվում: Այժմյան երգերին համապատասխանում է բնազդական, նյութապաշտական, մարմնապաշտական, շուկայական էժան, չարվեստ արտահայտությունը», բողոքում է Դանիել Երաժիշտը:

Այսպես մինչեւ ո՞ւր...

ՀԱՍՄԻԿ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Ավետիք Գրիգորյանն առաջատարներից մեկն է

Շախմատի աշխարհի պատանեկան առաջնության 5-րդ եւ 6-րդ տուրերը հաջող էին Ավետիք Գրիգորյանի համար: Մինչեւ 18 տարեկանների մրցաշարին մասնակցող միջազգային վարպետը նախ հաղթեց բուլղարացի Իվայլո Ենչեւին, ապա՝ ոչ-ոքի ավարտեց պարտիան ռուսաստանցի Իվան Պոպովի հետ եւ վաստակեց 5 միավոր: Նրա հետ մրցաշարային աղյուսակը գլխավորում են Իվան Պոպովը, Ռոլանդ Պրուիջսերսը, Թոմաս Վարակոմսկին, ռուսաստանցի Պողոս Նահապետյանը եւ Դանիել Վոկատուրոն: 4,5 միավոր ունի Հրանտ Մելքումյանը, որը հաղթանակներ տոնեց Ֆիլիպ Լինտների եւ Հոմայոն Թուֆիղի նկատմամբ: 4 միավոր է վաստակել Հովիկ Հայրապետյանը, որը նախ հաղթեց Դավիթ Հովելին, ապա պարտվեց Ռոման Էդուարդովին:

Մինչեւ 16 տարեկանների մրցաշարում էլ առաջատարների թվում Ռոբերտ Հովհաննիսյանը, որը վաստակել է 5 միավոր: Նա հաղթեց Յան Կրժիշկին եւ ոչ-ոքի խաղաց Կասպեր Պիորունի հետ: Մեր մյուս մասնակիցը՝ Դավիթ Գեւորգյանը իր պարտիաներն ավարտեց ոչ-ոքի եւ վաստակեց 3,5 միավոր: Առաջատարը լեհ շախմատիստ Արկադիուշ Լենիարտն է, որն ունի 5,5 միավոր:

Հայաստանի պատվիրակները հաջող են հանդես գալիս նաեւ մինչեւ 14 տարեկանների մրցաշարում: Այստեղ Սամվել Տեր-Սահակյանը եւ Ռոբերտ Աղասարյանը 5-ական միավորով առաջատարների թվում են՝ աղյուսակը գլխավորող Սանան Սյուգիրովից հետ մնալով ընդամենը կես քայլով:

5-րդ տուրում Սամվելը սպիտակներով հաղթեց ադրբեջանցի Բահրուզ Ռզաեւին, իսկ հաջորդ պարտիան չեխ Վոյչեկ Պլատի հետ ավարտեց ոչ-ոքի: Իսկ Աղասարյանը երկու հաղթանակ տարավ ուզբեկ Ռահմաջան Ռահիմովի եւ լեհ Մարուել Կանարեկի նկատմամբ: Վահե Բաղդասարյանը վաստակել է 3,5 միավոր: Նա հաղթեց թուրք Իրմակ Սիդդիհօղլուն եւ ոչ-ոքի խաղաց ուզբեկ Ողիսֆբեկ Տիլլաեւի հետ:

Մինչեւ 12 տարեկանների մրցաշարում Հովհաննես Գաբուզյանը վաստակել է 4 միավոր, իսկ Նորայր Թորոսյանի օգտին գրանցված է 3,5 միավոր: Գաբուզյանը ոչ-ոքի խաղաց Արթուր Բեռնոտայի հետ եւ հաղթեց Շաո Մին Ցուին: Իսկ Թորոսյանն ընդամենը կես միավոր վաստակեց: Տարիքային այս խմբում 5,5 միավորով աղյուսակը գլխավորում են չորս շախմատիստներ:

Մինչեւ 10 տարեկանների մրցավեճում Տիգրան Հարությունյանը ունի 4,5 միավոր: Նա պարտիաներն ավարտեց ոչ-ոքի: Մանուել Պետրոսյանի օգտին գրանցված է 4 միավոր: Նա տարավ մեկ հաղթանակ եւ կրեց մեկ պարտություն: Իսկ 3 միավոր վաստակած Հրանտ Մեժլումյանն անհաջող խաղաց՝ կրելով երկու պարտություն: Տարիքային այս խմբում հարյուր տոկոսանոց արդյունքով աղյուսակը գլխավորում է չինացի Սեն Վանգ Տոնգը:

Աշխարհի առաջնության մասնակից հինգ հայ շախմատիստուհիներից ներկայում առավել հաջող է խաղում Սվետլանա Միրզաբեկյանը: Մինչեւ 12 տարեկանների մրցաշարում նա վաստակել է 4 միավոր: 5-րդ տուրում նա պարտվեց ադրբեջանցի Սաբինա Իբրահիմովայից, իսկ հաջորդ տուրում առավելության հասավ հունգարացի Ռեկա Հոպարի նկատմամբ: Այստեղ առանց միավորի կորուստի է ընթանում Իսրայելը ներկայացնող Մարսել Եֆրոիմսկին: Լուսինե Թորոսյանը (մինչեւ 14 տ.) եւ Նունե Դարբինյանը (մինչեւ 18 տ.) վաստակել են 3,5-ական միավոր: Մեր ամենակրտսեր մասնակից Մարիամ Մանուկյանն ունի 2,5 միավոր, իսկ 16 տարեկանների մրցաշարի մասնակից Անահիտ Կարխանյանը վաստակել է 2 միավոր:

Ռոման Աբրամովիչի ծախսերն արդարացված էին

Ֆուտբոլի ՌԴ հավաքականի յուրաքանչյուր ֆուտբոլիստ Եվրոպայի առաջնության ուղեգրի նվաճման համար կպարգեւատրվի 100 հազար դոլարով: Պարգեւավճարի չափը որոշվել էր դեռեւս ընտրական մրցաշարի մեկնարկից առաջ: Յուրաքանչյուր հաղթանակի համար նախատեսված էր ֆուտբոլիստներին 12 հազարական եվրո, ոչ-ոքիի դեպքում՝ 6 հազարական եվրո: Պարգեւավճարները ֆուտբոլիստներին կվճարվեն Ռոման Աբրամովիչի կողմից ֆինանսավորվող «Ֆուտբոլի ազգային ակադեմիա» հիմնադրամի եւ ՌուՖՄ-ի կողմից ստացվելիք 7 մլն դոլար գումարից: Այդ գումարը ՌուՖՄ-ն կվճարի եվրո-2008-ի եզրափակիչ փուլի ուղեգրի նվաճման համար:

2006-ի աշխարհի առաջնության ընտրական մրցաշարում անհաջողության մատնվելուց հետո Ռուսաստանի ֆուտբոլային միությունը հրավիրեց հոլանդացի մասնագետ Գուս Հիդինկին: Բնական էր, որ նման մասնագետին բավական բարձր աշխատավարձ պետք էր վճարել: Եվ այստեղ օգնության եկավ Ռոման Աբրամովիչը, որը ստեղծեց «Ֆուտբոլի ազգային ակադեմիա» հիմնադրամը եւ 2006-ին մարզչական շտաբի աշխատավարձերի վճարման համար հատկացրեց մոտ 5 մլն եվրո: Հիդինկի հետ կնքվեց 2 տարվա պայմանագիր տարեկան 2 մլն եվրո աշխատավարձով: Օրերս Հիդինկի հետ պայմանագիրը երկարաձգվել է մինչեւ 2010-ը: Իսկ Աբրամովիչը 2007-ին ֆուտբոլային միությանը հատկացրել էր մոտ 11 մլն եվրո: Սրանք պաշտոնական տվյալներն են: Սակայն լրատվամիջոցները պնդում են, որ Ռոման Աբրամովիչի կատարած ծախսերը զգալիորեն գերազանցում են պաշտոնապես նշվող գումարի չափը:

Ըստ անգլիական լրատվամիջոցների, Անգլիայի հավաքականին հաղթելուց հետո Աբրամովիչը խաղից հետո մտել է ՌԴ հավաքականի հանդերձարան ու յուրաքանչյուր ֆուտբոլիստի 50 հազար ֆունտ ստեռլինգ հանձնել: Սակայն ինչպես Ռոման Աբրամովիչի ներկայացուցիչը, այնպես էլ ֆուտբոլիստներն այդ լուրը հերքել են: Նաեւ կասկածներ կային, թե Ռոման Աբրամովիչը Իսրայելի հավաքականի ֆուտբոլիստներին համապատասխան պարգեւավճարներ է խոստացել, եթե նրանք պարտվեն ռուսներին: Բայց դա էլ հերքվեց:

Իսկ ահա ռուսաստանցի մեկ այլ գործարար Լեոնիդ Ֆեդունը հաստատել է խորվաթ ֆուտբոլիստներին «Մերսեդես» մակնիշի մեքենաներ նվիրելու իր խոստումը: Նա խոստացել էր մեքենա նվիրել Խորվաթիայի հավաքականի դարպասապահին եւ լավագույն երեք ֆուտբոլիստներին, որոնց պետք է որոշի խորվաթական կողմը: Ինչպես հայտնի է, դարպասը պաշտպանում էր Մոսկվայի «Սպարտակի» դարպասապահ Ստիպե Պլետիկոսան: Ֆեդունն, ինչպես հայտնի է, «Սպարտակի» սեփականատերն է:

Շատերի կարծիքով, մյուս երեք մեքենաները պետք է ստանան գոլերի հեղինակները՝ Նիկո Կրանչարը, Իվիցա Օլիչը եւ Մլադեն Պետրիչը: Ի դեպ, խորվաթական լրատվամիջոցներն արդեն հաղորդել են, որ Պետրիչը հրաժարվել է մեքենայից: Մյուս ֆուտբոլիստներն էլ մտադիր են հետեւել նրա օրինակին:

Պելեի մարզաշապիկը վաճառվեց աճուրդում

Ֆուտբոլի արքա Պելեի 10 համարի մարզաշապիկը, որով նա 1970-ին Մեքսիկայում կայացած աշխարհի առաջնությունում հանդես էր եկել եզրափակիչ խաղում, Լոնդոնի աճուրդում վաճառվել է 66,5 հազար ֆունտ ստեռլինգով: Այդ մարզաշապիկով Պելեն դարձել էր Իտալիայի հավաքականի դարպասը խփած առաջին գոլի հեղինակը:

Եզրափակիչ հանդիպման ընդմիջմանը նա այդ մարզաշապիկը նվիրել էր հավաքականի մարզիչ Մարիո Զագալոյին: Հենց վերջինիս որդին էլ աճուրդի էր հանել մարզաշապիկը: Իսկ այն մարզաշապիկը, որը Պելեն կրել էր հանդիպման երկրորդ խաղակեսում եւ որով դարձել էր աշխարհի չեմպիոն, դեռեւս 2002-ին վաճառվել էր 157750 ֆունտ ստեռլինգով:

Իսկ ահա «Բարսելոնի» բրազիլացի ֆուտբոլիստ Ռոնալդինյոյի մարզաշապիկները սկսել են վատ վաճառվել: Վերջին չորս ամիսներին 40 տոկոսով պակասել է վաճառված մարզաշապիկների քանակը: Ներկայում ավելի լավ են վաճառվում «Բարսելոնի» խաղացողներ Լիոնել Մեսիի եւ Թյերի Անրիի մարզաշապիկները:

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴԱՌԱՋ

ՖԻՖԱ-ի դասակարգմամբ Հայաստանն ընդգրկվել է 5-րդ զամբյուղում

ՖԻՖԱ-ն հրապարակել է ազգային հավաքականների դասակարգման հերթական ցուցակը, որի արդյունքներով էլ եվրոպական 53 հավաքականները նախապես բաժանվել են 6 զամբյուղների: Հայաստանի ազգային հավաքականը Պորտուգալիայի եւ Ղազախստանի ընտրանիների հետ անհաջող մրցելույթներից հետո դասակարգման ցուցակում վարկանիշը նվազեցրել է 33-ով եւ 8 հորիզոնականով նահանջելով, զբաղեցնում է 90-րդ տեղը:

Նախորդ ամսվա համեմատ ամենամեծ առաջընթացն ունեցել է Բելառուսի հավաքականը, որը 34 տեղով բարձրացել է: 33 հորիզոնականով բարձրացել է Նոր Զելանդիայի հավաքականը: Իսկ ահա Բարբադոսի ընտրանին 31 տեղով նահանջել է: Անփոփոխ է մնացել առաջատար եռյակի դիրքը: Չնայած անգլիացիների նկատմամբ հաղթանակին, խորվաթները մնացել են 10-րդ տեղում:

Եվ այսպես, նոյեմբերի 25-ին հարավաֆրիկյան Դուրբան քաղաքում Երեւանի ժամանակով ժամը 19-ին կսկսվի ֆուտբոլի աշխարհի 2010-ի առաջնության եվրոպական գոտու ընտրական մրցաշարի մասնակիցների վիճակահանությունը: Եվրոպական 53 հավաքականներն, ըստ ՖԻՖԱ-ի դասակարգման ցուցակում զբաղեցրած դիրքի, նախապես բաշխվել են 6 զամբյուղներում: Վիճակահանությամբ կկազմավորվեն ընտրական 9 խմբեր: Դրանցից 8-ում ընդգրկված կլինեն 6-ական հավաքականներ (յուրաքանչյուր զամբյուղից՝ մեկական թիմ), իսկ 9-րդում հանդես կգան 5 հավաքականներ: ՀՀ հավաքականն ընդգրկված է 5-րդ զամբյուղում: Ահա զամբյուղների կազմը:

1-ին. Իտալիա, Իսպանիա, Գերմանիա, Չեխիա, Ֆրանսիա, Պորտուգալիա, Հոլանդիա, Խորվաթիա, Հունաստան:

2. Անգլիա, Ռումինիա, Շոտլանդիա, Թուրքիա, Բուլղարիա, Ռուսաստան, Լեհաստան, Շվեդիա, Իսրայել:

3-րդ. Նորվեգիա, Ուկրաինա, Սերբիա, Դանիա, Հս. Իռլանդիա, Իռլանդիա, Ֆինլանդիա, Շվեյցարիա, Բելգիա:

4-րդ. Սլովակիա, Բոսնիա, Հունգարիա, Մոլդովա, Ուելս, Մակեդոնիա, Բելառուս, Լիտվա, Կիպրոս:

5-րդ. Վրաստան, Ալբանիա, Սլովենիա, Լատվիա, Իսլանդիա, Հայաստան, Ավստրիա, Ղազախստան, Լիխտենշտեյն:

6-րդ. Ադրբեջան, Էստոնիա, Մալթա, Լյուքսեմբուրգ, Չեռնոգորիա, Անդորրա, Ֆարերներ, Սան Մարինո:

Ինչպես տեսնում ենք, Հայաստանն ու Ադրբեջանը տարբեր զամբյուղներում են, ուստի բացառված չէ, որ նրանք կրկին միեւնույն խմբում ընդգրկվեն: Թեեւ Երեւան կատարած այցի ժամանակ ՖԻՖԱ-ի եւ ՈւԵՖԱ-ի նախագահները խոստացել էին, որ այլեւս այդ երկրների հավաքականները միեւնույն խմբում չեն ընդգրկվի: Կարելի է ենթադրել, որ խոստումի համաձայն, եթե վիճակահանությամբ հանկարծ Հայաստանն ու Ադրբեջանը նույն խմբում հայտնվեն, ապա նորից վիճակահանություն կանցկացվի: Տարօրինակն այն է, որ Լիխտենշտեյնի հավաքականը, որը ՖԻՖԱ-ի դասակարգման ցուցակում ավելի ցածր (123-րդ տեղ) դիրք է գրավում, քան Ադրբեջանի հավաքականը (118-րդ տեղ), ընդգրկվել է 5-րդ զամբյուղում, իսկ ադրբեջանցիները՝ 6-րդ: Մինչդեռ պետք է հակառակը լիներ: Այդ դեպքում արդեն վիճակահանության ժամանակ Հայաստանի ու Ադրբեջանի հավաքականները չէին կարող միեւնույն խմբում ընդգրկվել եւ նրանց արհեստականորեն բաժանելու հարկ չէր լինի: Ի դեպ, սա միակ դեպքն է, որ ՖԻՖԱ-ի դասակարգման ցուցակում ավելի ցածր տեղ զբաղեցրած թիմն ավելի բարձր զամբյուղում է բաշխվել: Դժվար է գուշակել, թե ինչով է դա պայմանավորված:

Եվրոպային աշխարհի 2010-ի առաջնությունում 13 տեղ է հատկացված: Ուղեգրեր կնվաճեն 9 խմբերի հաղթողները: Մյուս չորս ուղեգրերն անցումային հանդիպումներում կվիճարկեն խմբերում երկրորդ տեղ զբաղեցրած 8 լավագույն հավաքականները:

Ներկայացնում ենք ՖԻՖԱ-ի դասակարգման ցուցակի լավագույն տասնյակի եւ նախկին ԽՍՀՄ հանրապետությունների հավաքականների ցուցանիշները:

1. Արգենտինա	1523
2. Բրազիլիա	1502
3. Իտալիա	1498
4. Իսպանիա	1349
5. Գերմանիա	1296
6. Չեխիա	1290
7. Ֆրանսիա	1243
8. Պորտուգալիա	1241
9. Հոլանդիա	1170
10. Խորվաթիա	1129
22. Ռուսաստան	861
29. Ուկրաինա	824
53. Մոլդովա	579
60. Բելառուս	552
61. Լիտվա	549
64. Ուզբեկստան	507
77. Վրաստան	414
88. Լատվիա	383
90. Հայաստան	367
110. Ղազախստան	297
118. Ադրբեջան	274
127. Թուրքմենստան	229
128. Էստոնիա	223
135. Տաջիկստան	199
136. Ղրղզստան	190

Իվանչուկը կայծակնային խաղի աշխարհի չեմպիոն

Մոսկվայում ավարտվեց կայծակնային շախմատի աշխարհի առաջնության եզրափակիչ փուլը, որի պարգեւներն էին վիճարկում 20 շախմատիստներ: Նրանք շրջանաձեւ մրցակարգով, երկու շրջանից բաղկացած մրցաշարում որոշեցին ուժեղագույնին: Աշխարհի չեմպիոնի տիտղոսը նվաճեց ուկրաինացի գրոսմայստեր Վասիլի Իվանչուկը: Նա 38 հնարավորից վաստակեց 25,5 միավոր եւ մեկ միավորով գերազանցեց 2-րդ տեղը գրաված աշխարհի ներկայիս չեմպիոն Վիշվանաթան Անանդին: Գրիշչուկն ու Կամսկին վաստակեցին 23,5-ական միավոր: Լրացուցիչ գործակիցներով մրցանակային 3-րդ տեղը զբաղեցրեց Գրիշչուկը: Բավական թույլ ելույթ ունեցավ Անատոլի Կարպովը (14 միավոր), գրավելով 18-րդ տեղը:

Հայաստանը կրկին կներկայացնի «Բանանցը»

Երկրորդ տարին անընդմեջ «Համագործակցության գավաթի» մրցաշարում Հայաստանը կներկայացնի ՀՀ փոխչեմպիոն «Բանանցը»: Նա կրկին կփոխարինի երկրի չեմպիոն «Փյունիկին», որին մրցաշարի կազմակերպիչները որակազրկել էին 2005-ի գավաթի խաղարկությունից հետո, երբ փյունիկցիները կիսաեզրափակիչում հրաժարվել էին Բաքվի «Նեֆթչիի» հետ հանդիպումից:

Սանկտ Պետերբուրգում հունվարի 19-27-ը կայանալիք մրցաշարի նախնական փուլում «Բանանցի» մրցակիցները կլինեն Կիեւի «Դինամոն», Տաշքենդի «Պախտակորը» եւ Բելառուսի չեմպիոն ԲԱՏԷ-ն:

Էջը պատրաստեց ԱՇՈՏ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆԸ

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
ՄՐՑԱԿՑԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՉԿԱՅԱՑԱԾ ՀԱՅՏԱՐԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

2007 թվականի նոյեմբերի 22-ին հայտարարված «ՊԳԳ - ՄԲԱՊՁԲ -07/58» ծածկագրով մրցակցային բանակցությունները հայտարարվել են չկայացած «Գնումների մասին» ՀՀ օրենքի 38-րդ հոդվածի 1-ին կետի «բ» ենթակետի համաձայն:

Պետական գնումների գործակալություն

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԳՆԱՆՇՄԱՆ ՀԱՐՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Պետական գնումների գործակալություն» ՊՈԱԿ-ն (պատվիրատու) «ՊԳԳ-ԳՀԱՊՁԲ-07/86» ծածկագրով կազմակերպում է գնանշման հարցում՝ **ՀՀ քաղաքաշինության նախարարության կարիքների համար հեռաչափերի ձեռքբերման նպատակով:** Հրավեր ստանալու համար անհրաժեշտ է 650 ՀՀ դրամ փոխանցել «Արդշինինվեստբանկ» «Բեջ-գալ» ՄՊԸ-ի 24723006158 հաշվեհամարին եւ սույն հայտարարության հրապարակման օրվան հաջորդող 8 աշխատանքային օրվա ընթացքում դիմել պատվիրատուին հետեւյալ հասցեով՝ ք. Երեւան, Կոմիտասի պ., 54/բ, հեռ.՝ 28-93-25, Ի.Քոչարյանին:

Հրավերն անձին տրվում է անձը հաստատող փաստաթղթի, իսկ կազմակերպության անունից հանդես գալու դեպքում՝ նաեւ անձի լիազորությունները հավաստող համապատասխան փաստաթղթի հիման վրա: Հայտերը պետք է ներկայացնել մինչեւ դրանց բացման պահը՝ սույն հայտարարության հրապարակվելու օրվան հաջորդող օրվանից հաշված 10-րդ աշխատանքային օրվա ժամը 10.00-ն:

«Պետական գնումների գործակալություն» ՊՈԱԿ-ն (պատվիրատու) «ՊԳԳ-ԳՀԱՊՁԲ-07/87» ծածկագրով կազմակերպում է գնանշման հարցում՝ **ՀՀ քաղաքաշինության նախարարության կարիքների համար բետոնի մարկան որոշող սարքերի ձեռքբերման նպատակով:** Հրավեր ստանալու համար անհրաժեշտ է 650 ՀՀ դրամ փոխանցել «Արդշինինվեստբանկ» «Բեջ-գալ» ՄՊԸ-ի 24723006158 հաշվեհամարին եւ սույն հայտարարության հրապարակման օրվան հաջորդող 8 աշխատանքային օրվա ընթացքում դիմել պատվիրատուին հետեւյալ հասցեով՝ ք. Երեւան, Կոմիտասի պ., 54/բ, հեռ.՝ 28-93-25, Ի.Քոչարյանին:

Հրավերն անձին տրվում է անձը հաստատող փաստաթղթի, իսկ կազմակերպության անունից հանդես գալու դեպքում՝ նաեւ անձի լիազորությունները հավաստող համապատասխան փաստաթղթի հիման վրա: Հայտերը պետք է ներկայացնել մինչեւ դրանց բացման պահը՝ սույն հայտարարության հրապարակվելու օրվան հաջորդող օրվանից հաշված 10-րդ աշխատանքային օրվա ժամը 10.30-ը:

«Պետական գնումների գործակալություն» ՊՈԱԿ-ն (պատվիրատու) «ՊԳԳ-ԳՀԱՊՁԲ-07/88» ծածկագրով կազմակերպում է գնանշման հարցում՝ **ՀՀ քաղաքաշինության նախարարության կարիքների համար զոդման կարերը ստուգող սարքի ձեռքբերման նպատակով:** Հրավեր ստանալու համար անհրաժեշտ է 650 ՀՀ դրամ փոխանցել «Արդշինինվեստբանկ» «Բեջ-գալ» ՄՊԸ-ի 24723006158 հաշվեհամարին եւ սույն հայտարարության հրապարակման օրվան հաջորդող 8 աշխատանքային օրվա ընթացքում դիմել պատվիրատուին հետեւյալ հասցեով՝ ք. Երեւան, Կոմիտասի պ., 54/բ, հեռ.՝ 28-93-25, Ի.Քոչարյանին:

Հրավերը անձին տրվում է անձը հաստատող փաստաթղթի, իսկ կազմակերպության անունից հանդես գալու դեպքում՝ նաեւ անձի լիազորությունները հավաստող համապատասխան փաստաթղթի հիման վրա: Հայտերը պետք է ներկայացնել մինչեւ դրանց բացման պահը՝ սույն հայտարարության հրապարակվելու օրվան հաջորդող օրվանից հաշված 10-րդ աշխատանքային օրվա ժամը 11.00-ն:

«Պետական գնումների գործակալություն» ՊՈԱԿ-ն (պատվիրատու) «ՊԳԳ-ԳՀԱՊՁԲ-07/89» ծածկագրով կազմակերպում է գնանշման հարցում՝ **ՀՀ արդարադատության նախարարության կարիքների համար գրականության ձեռքբերման նպատակով:** Հրավեր ստանալու համար անհրաժեշտ է 650 ՀՀ դրամ փոխանցել «Արդշինինվեստբանկ» «Բեջ-գալ» ՄՊԸ-ի 24723006158 հաշվեհամարին եւ սույն հայտարարության հրապարակման օրվան հաջորդող 8 աշխատանքային օրվա ընթացքում դիմել պատվիրատուին հետեւյալ հասցեով՝ ք. Երեւան, Կոմիտասի պ., 54/բ, հեռ.՝ 28-93-25, Ի.Քոչարյանին:

Հրավերն անձին տրվում է անձը հաստատող փաստաթղթի, իսկ կազմակերպության անունից հանդես գալու դեպքում՝ նաեւ անձի լիազորությունները հավաստող համապատասխան փաստաթղթի հիման վրա: Հայտերը պետք է ներկայացնել մինչեւ դրանց բացման պահը՝ սույն հայտարարության հրապարակվելու օրվան հաջորդող օրվանից հաշված 10-րդ աշխատանքային օրվա ժամը 16.00-ն:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ՄՐՑԱԿՑԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

«Պետական գնումների գործակալություն» ՊՈԱԿ-ն (պատվիրատու) ՊԳԳ-ՄԲԱՇՁԲ-07/327 ծածկագրով կազմակերպում է մրցակցային բանակցություններ՝ **ՀՀ Երեւանի քաղաքապետարանի «Երեւանի կառուցապատման ներդրումային ծրագիր» ՊՈԱԿ-ի կարիքների համար Տիգրան Մեծ եւ Խանջյան փողոցների խաչմերուկի վերակառուցման աշխատանքների ձեռքբերման նպատակով:** Հրավեր ստանալու համար անհրաժեշտ է 5100 ՀՀ դրամ փոխանցել «Հայբիզնեսբանկ» ՓԲԸ, «Հայջրնախագիծ ինստիտուտ» ՓԲԸ-ի N 1150000088680300 հաշվեհամարին եւ սույն հայտարարության հրապարակման օրվան հաջորդող 8 աշխատանքային օրվա ընթացքում դիմել պատվիրատուին հետեւյալ հասցեով՝ ք.Երեւան, Կոմիտասի պ., 54/բ, հեռ. 28-93-25, հանձնաժողովի քարտուղար Հ. Ավետիսյանին:

Հրավերն անձին տրվում է անձը հաստատող փաստաթղթի, իսկ կազմակերպության անունից հանդես գալու դեպքում՝ նաեւ անձի լիազորությունները հավաստող համապատասխան փաստաթղթի հիման վրա: Հայտերը պետք է ներկայացնել մինչեւ դրանց բացման պահը՝ մրցակցային բանակցությունների հայտարարության հրապարակման օրվան հաջորդող օրվանից հաշված 10-րդ աշխատանքային օրը ժամը 10:00-ն:

Կենտրոնական բանկի խորհրդի որոշումը

Կենտրոնական բանկի խորհուրդը նոյեմբերի 23-ին որոշեց գրանցել «Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիա» ինքնակարգավորվող կազմակերպության անդամների 2007թ. նոյեմբերի 09-ի արտահերթ ընդհանուր ժողովի որոշմամբ հաստատված «Դիտորդ խորհրդի եւ դիտորդ խորհրդի նիստերի մասին» կանոնակարգի փոփոխությունները եւ «Վերահսկիչ ծառայության մասին» կանոնակարգի փոփոխությունները եւ լրացումները, ինչպես նաեւ «Հայաստանի ֆոնդային բորսա» ինքնակարգավորվող կազմակերպության անդամների՝ 2007թ. նոյեմբերի 22-ի արտահերթ ընդհանուր ժողովի որոշմամբ հաստատված «Հայաստանի ֆոնդային բորսա» ինքնակարգավորվող կազմակերպության «Դիտորդ խորհրդի եւ Դիտորդ խորհրդի նիստերի մասին կանոնակարգում» փոփոխությունը, «Կարգապահական հանձնաժողովի մասին կանոնակարգում» փոփոխությունը եւ «Վերահսկիչ ծառայության մասին կանոնակարգում» փոփոխությունները եւ լրացումը:

ԿԲ մամուլի ծառայություն

«Էկոնոմիկա եւ Իրավունք» կենտրոն

«ՆՈՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ ԵՎ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԵՐԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՍԽԱԼՆԵՐԸ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ»

Ամենամսյա սեմինարներ

«Էկոնոմիկա եւ Իրավունք» կենտրոն՝ Մ. Բաղրամյան 24դ, 54-24-81, 54-74-81

www.azgdaily.com

ՄԵՐ ՀԻՆ ԸՆԿԵՐԸ ԵՐԿՐԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀ

մասնակցեք մեր ընտրությանը ընտրենք Դաշնակցության թեկնածուին

Հարգելի՛ հայրենակիցներ

2008-ի փետրվարին տեղի կունենան ՀՀ նախագահական ընտրություններ:

ՀՅ Դաշնակցությունը այդ ընտրություններին կմասնակցի սեփական թեկնածուով:

Դիմում ենք ձեզ հետեւյալ առաջարկով.

միասին որոշենք, թե ով պետք է լինի Դաշնակցության թեկնածուն:

Ձեր խոսքը, որոշումը, քվեն կարեւոր են մեզ համար:

Առաջիկա օրերին հանրապետության բոլոր մարզերում եւ Երեւանում տեղակայված քվեակետերում, ինչպես նաեւ շրջիկ քվեատուփերում դուք հնարավորություն կունենաք հայտնելու ձեր տեսակետը, կատարելու ընտրություն մեր թեկնածուների միջեւ:

Վահան Հովհաննիսյա՞ն, թե՞ Արմեն Ռուստամյան:

Որոշում եք դուք, ընտրությունը ձերն է:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկը հայտարարում է արտաքին մրցույթ՝ Ֆինանսական վարչության Միջազգային ռիսկերի կառավարման բաժնի «ռիսկերի կառավարիչ» թափուր աշխատատեղի համալրման համար

Աշխատանքի նպատակն է. ՀՀ ԿԲ միջազգային պահուստների ուղենիշային պայմանների սահմանման նպատակով միջազգային ֆինանսական շուկաների ուսումնասիրում եւ կանխատեսում: Շուկայական ռիսկի գնահատում:

Աշխատատեղի հիմնական պարտականություններն են.

Մշակում է վարկային ռիսկի գնահատման եւ կառավարման մոտեցումներ: ՀՀ ԿԲ վարկային ռիսկի նվազեցման նպատակով ուսումնասիրում եւ կիրառում է միջազգային վարկանիշային կազմակերպություններից ստացվող տեղեկատվությունը: Գնահատում է վարկային ռիսկի առավելագույն ընդունելի մակարդակը եւ մշակում է համապատասխան սահմանաչափեր:

Բացահայտում եւ գնահատում է միջազգային շուկաներում ՀՀ ԿԲ պահուստների կառավարման ընթացքում հնարավոր գործառնական ռիսկերը: Վերլուծում է կատարվող եւ նախատեսվող գործառնությունների ամբողջ շղթան եւ բացահայտում է հնարավոր տեխնիկական դժվարությունները: Մշակում է գործառնական ռիսկի նվազեցման, գործառնությունների անխափան իրականացման ապահովման ընդունելի մոտեցումները եւ մեթոդները: Ուսումնասիրում է այդ բնագավառում միջազգային փորձը: Ապահովում է հեռահաղորդակցության ցանցերով փոխանցվող տեղեկատվության անվտանգությունը:

Հավաքագրում, մշակում եւ ներկայացնում է տեղեկատվություն ՀՀ ԿԲ համախառն արտաքին ակտիվների կառավարման կատարողականի վերաբերյալ՝ եռամսյակային կտրվածքով:

Իրականացնում է ՀՀ ԿԲ բյուջեի համապատասխան հոդվածների գծով ելքերի եւ ծախսերի կանխատեսում, դրանց կատարողականի գնահատում եւ հիմնավորում:

Պահանջվող կրթությունը եւ գիտելիքների շրջանակը

Բարձրագույն տնտեսագիտական կրթության պարագայում՝ 1 տարվա մասնագիտական աշխատանքային փորձ Կենտրոնական բանկում կամ 2 տարվա մասնագիտական աշխատանքային փորձ ոչ Կենտրոնական բանկում:

Բարձրագույն ոչ մասնագիտական կրթության պարագայում՝ 2 տարվա մասնագիտական աշխատանքային փորձ Կենտրոնական բանկում կամ 3 տարվա մասնագիտական աշխատանքային փորձ ոչ Կենտրոնական բանկում:

Գիտելիքներ հետեւյալ ոլորտներում՝ ֆինանսական շուկաների իմացություն եւ ֆինանսական անալիզ (տեխնիկական, ֆունդամենտալ եւ մաթեմատիկական մեթոդներ) (խորացված), բանկային գործ (խորացված), մակրոէկոնոմիկա (միջանկյալ), բանկային օրենսդրություն եւ նորմատիվային դաշտ (միջանկյալ):

Լեզուների իմացություն՝ հայերեն, ռուսերեն եւ անգլերեն լեզուների իմացություն (ռուսերեն եւ անգլերեն լեզուները՝ մասնագիտական գրականություն ընթերցելու նպատակով):

Անհրաժեշտ հմտություններ՝ Համակարգչով աշխատելու հմտություն (MS Office):

Փաստաթղթերի ընդունելության վերջնաժամկետը՝ 2007թ. դեկտեմբերի 07-ը

Պահանջվող փաստաթղթերը.

դիմումի ձեւ (ձեւը զետեղված է ՀՀ կենտրոնական բանկի էլեկտրոնային կայքում - www. cba. am /«Մեր մասին»/«Թափուր աշխատատեղեր» բաժնում, կամ տրվում է ՀՀ կենտրոնական բանկում):

Դիմումի ձեւը կարող է ներկայացվել էլեկտրոնային տարբերակով՝ hrm@cba.am հասցեով:

Մրցութային հարցաշարը եւ Կենտրոնական բանկում մրցույթների անցկացման վերաբերյալ տեղեկատվությունը զետեղված է Կենտրոնական բանկի էլեկտրոնային կայքում (www. cba. am) կամ տրվում է Կենտրոնական բանկում:

Պարզաբանումների համար կարող եք զանգահարել՝ 56-14-40 եւ 06-35 (ներքին):

ԿԲ մամուլի ծառայություն

ԳՈՎԱԶԴԻ ՀԱՄԱՐ ԶԱՆԳԱՀԱՐԵԼ՝ 58-29-60

Լրատվական գործունեություն իրականացնող՝ «Ազգ օրաթերթ» ՍՊԸ, Երեւան, Հանրապետության 47: Պետական գրանցման վկայականի համարը՝ 02 Ա N 047261, տրված՝ 17.02.00 թ.: Թողարկման պատասխանատու, գլխ. խմբ. Յակոբ Աւետիքեան: Տպաքանակ՝ 3000, ստորագրված է տպագրության՝ 23.11.2007, գինը՝ 100 դրամ, տպագրվում է «Տիգրան Մեծ» հրատարակչության տպարանում՝ Արշակունյաց 2: